

361

2-61

ՅՈՒՆԵՆԱԿԱՆ ՅԻՆՈՒԿԱԿԵՐԱՆ

Խառն Գիւղի Լեղապարտեալից

1878 - 1929

Կարգ Տեղեւորացի
Գրող Գրիգոր Ի Բարսիկ

2179

05 OCT 2012

361
3-61
Հ. Մ. Սեթեն
1929

071

ՅԻՇԱՆԱԿԱՐԱՆ

ՅԻՍԱՆԱԳԱՅ ՅՈՐԳՈՒՆԵՐ

ԱՊՐԱՄԱՆԱՅ ԱՆՄԱՆՈՅ

ԽԱՍԳԻՒՂԻ

1878-1928

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑ

Ս. Մ. ՍԵՏԵՆԿԻՍ Ա. ԳԶՆԵ. ՀԻՍՏՐԻՆԱՆ

ՍՈՒՐԻ ՆԵՐՍԷՍ ԾՆՈՐԻԱԿ
ՍՏ. NERSES SHNORHALL
LIBRARY

Ե. ՊՈՒԼԻՍ
ՏՊԱԳՐ. Յ. Մ. ՍԵՏԵՆ

1929

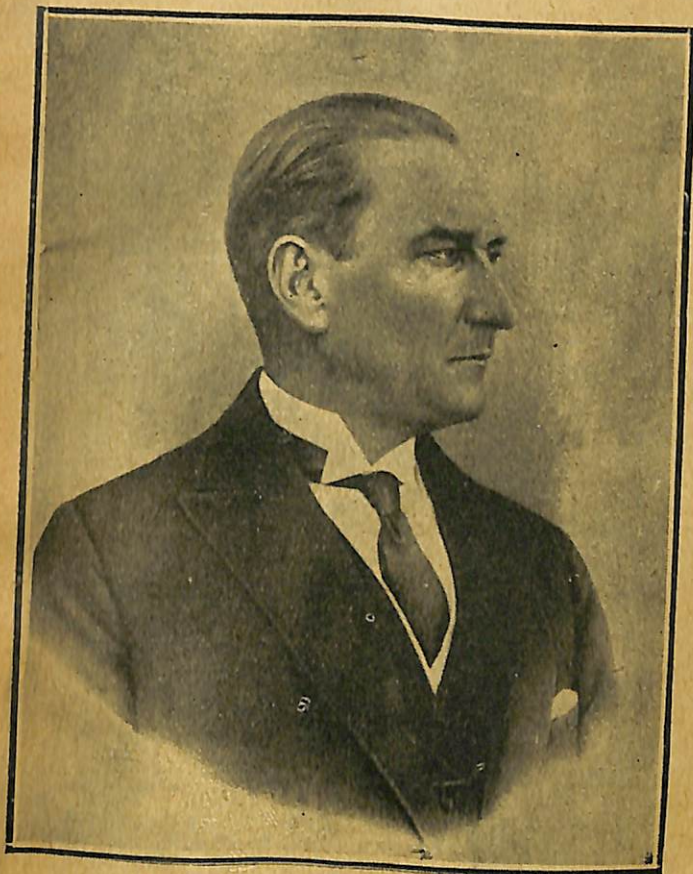
12 JUN 2013

43.05 +

Faint, illegible text on the left page, possibly bleed-through from the reverse side.

2985. 2012

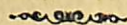
Թուրքիայ Հանրապետության անդրադասիկ Նախագահ
ՎԱՅՄ. ԿԱԶԻՄ ԻՍԽԱԹՅԱՆ. ԿԷՄԱԼ. ՓԱՇՅԱ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԿԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ
ST. NERSES SEBASTI

6179

114 FIRST ST.
YONKERS, N. Y. 10704

ՄԵՐ ՀՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄՐՄՈՒՆՋՐ

Նորակազմ Աղխասախնամ Մարմինս բարեպատեն առիք համարելով Յիսնամեակի սոյն հանդիսութիւնները, նուիրական պարտք կ'զգայ իր շնորհակալութիւններն յայնելու՝ ինչպէս Խազիւղի, նոյնպէս բոլոր բարեսէր ազգայիներու, որք իրենց սիրայօծար նուիրաբերութեամբ՝ հեռուէն ու մօտէն՝ օճան հանդիսացան մեզ, մեր աշխատանքի գործին մեզ: Արդարեւ գործ՝ օրսի եւ հոգիի միանգամայն:

Մենք՝ խորապէս գիտակից մեր այս ձեռնարկին վստահութեանը եւ անոր ներկայացուցած անհնարին դժուարութիւններուն, ջանացինք մերովսանն մեղմել գիւղիս սնանկներուն բռուռ վիճակը, — սփոփելով անկարք, զօրացնելով սկարք եւ մխիթարելով վճացեալք:

Եւ մենք մեր օրհագին մտնուցները խառնած աւանց հոգեբուղիս աղօթքին՝ կը մաղթենք երկար եւ երջանիկ կեանք, նորագոյն Թուրքիոյ ազատարար՝ ներկայ Հանրապետական կառավարութեան հիմնադիր եւ առաջին Նախագահ ԿԱԶԻ ՄՈՒՍԹԱՅԱ ԲԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻՆ, որ իր քաղցր հովանիին տակ կը պահպանէ բոլոր բարեգործական մարմինները, պատշապան հանդիսանալով աղխսին, խրախոյս տալով անուս սերունդին, քաջալիր կանգնելով սկարին, եւ ըլլալով միանգամայն բարեգութ հայր ձեռնադրուի օրքին:

Նրախնագիտական զգացմամբ բարօրութիւն կը մաղթենք բոլոր այն բարեբարներուն, որք բանիւ եւ գործով

օժանդակեցին Աղբասախնամիս Ասուածահանոյ ձեռ-
նարկին :

Ամեն . Մրբազան Պատրիարք Հօրմէն սկսեալ , որ իր
գողտրիկ օրհնութեան գիրով խրատուսեց զմեզ , մեր
ջերմ շնորհակալիքը կը պատրիարքին այն ամէն անձնուէր
հոգիներուն , որոնք ազնուաբար ձեռնու եղան մեզ
իրենց յայտնի կամ գաղտնի նուիրասուութեամբ :

Անգամ մը եւս կուզանք յայտնել թէ մենք լո՛կ
բարգամանք հանդիսացած ենք՝ ի դիմաց աղբասաց յայտ-
նել լիաբերան՝ անոնց արագին օրհնութիւններն առ
բարետէր սասարողս , ինչպէս նաեւ օժանդակ մէկ մար-
մինը Ս . Ստեփանոս Եկեղեցւոյ Պատուարժան Թաղ-
հորհրդոյ , հետեւաբար մեր անհասականութիւնը լո՛կ իր
պատրիարքին կատարած ըլլալով՝ շարժառիթ մը չե՛ ունեցած
ո՛րէն կերպով շատագոյնուելու :

Բոլոր գովեսները կը պատկանին անո՛նց՝ որոնք
իրենց կարողութեան չափով լեցուցին մեր զանձանակ-
ները , որոնց շնորհիւ կարողացանք արքել աղբասին ար-
ցունքը , արդար բաժին մը յատկացնելով անոնց իւրա-
բանչիւրին . այս մեծ ձեռնարկին մեջ մեզ համար մխի-
բարական է՝ որ պարզ միջոց մը եղաւ Աղբասախնամ
ազնիւ նուիրասուաց նպատակը գործադրելու , որու մեջ
կը գտնենք լիապէս մեր վարձատրութիւնը :

Ի դիմաց Աղբասախնամ Մարմնոյ

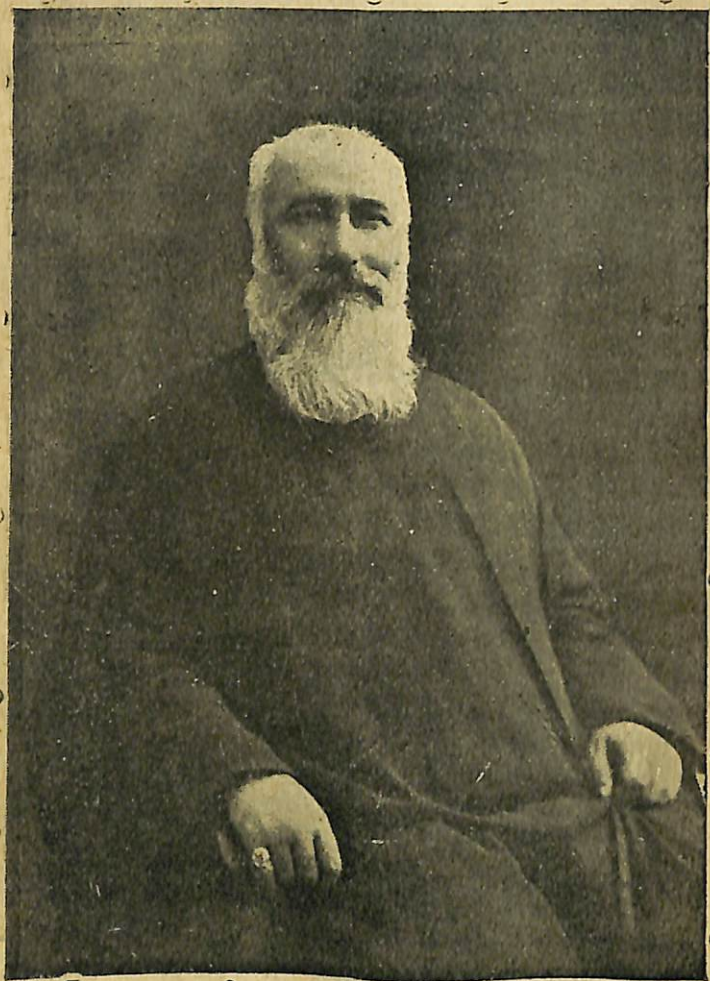
9 Յունի . 1929

Ասեմապիր

Ասեմապետ

Ե. ԱՃԻՄԵԱՆ

Ե. ՄԱՆԿԻՅԱՆ

Տ. Տ. ՄՆՍՐՈՊ Ա. ԱՐԿԵՊ. ՆԱՐՈՅԵԱՆ

Պատիւով Կ. Պոլսոյ

ՊԱՏՐԱՐԱՐԱՆ ԷԱՅՈՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ

10 Դեկտեմբեր 1928

Համար 583

ՔԱԶԱԼԵՐԱԿԱՆ ԳԻՐ
Ա. ՊԵՄՐԻԵՐ Ը ՏՕՐ

Առ Ազնուաւոյն Տիար Ասենապետ եւ Պատ.
Անդամք Ազգաստեղծ Մարմնոյ Խառնակի

Ամենամեծ ուրախութեամբ կը տեղեկանանք որ՝ Աղբատախնամ Մարմինդ, որ կոչուած է օժանդակելու Ս. Եկեղեցւոյդ Պատ. Թաղ. Խորհուրդին՝ Թաղիդ աղբատաց խնամածութեան գործին մէջ, իր բոլորանուէր հոգածութիւնը դրած է՝ ի սպաս, մեղմելու տառապանքը կարօտեալին, սրբելու արցունքը որբին, մխիթարելու զժրախտ այրին, և վերջապէս հնար եղած չափով զարմանելու թշուառութիւնը:

Պատ. Աղբատախնամիդ այս Աստուածահանոյ գործը վեր ըլլալով ամէն գովեստէ, մեր ջերմագին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք բոլոր յարգելի և մեղուչան անդամներուդ, որոնք այնքան անձնուիրութեամբ փարած են այս ազնիւ պարտականութեան, ու կը մաղթենք իրենց կարողութիւնն ու յաջողութիւններ, որոնցմով զօրացած կարենան անխափան շարունակել այս բարեսիրական աշխատանքը:

Մնամք ողջունիւ և օրհնութեամբ

Ազօրաւար

Պատիւով Կ. Պոլսոյ

ՄՆՍՐՈՊ ԱՐԿԵՊՈՒՍ.

ARMENIAN PRELAC
LIBRARY
S. SHNOR

ՅԻՆԱԿԱՅԵՆ
ՅԻՄԱԿԱՅԵՅ ՅՈՒՇԵՆՍԻ
ԵՂՔԱՄԵՒՆԵՐ ԱՆՄՆՈՅ ԽՆՊԻՂԻ
1878 — 1928

Շուրջ երեք դարերէ ի վեր Խասգիւղ պատմական
եւ պատուական զիւղ մը եղած է՝ ըստ ամենայնի իւր
անուան արժանի հանդիսանալով իբր զիւղերուն ընտ-
րելագոյնը, ուր բնակութիւն հաստատած էին Հայ
ամիրաներ, որոնք մեծաւ մասամբ գաղթած էին Ակ-
նէն եւ ուրիշ զանազան գաւառներէ: Ասոնք իրենց
բնական ճարտարութեամբ արքունի մեծամեծ նախա-
րարաց սեղանաւորութիւնն ստանձնած ըլլալով՝ հօր
եւ ազդեցիկ դիրք մը ունեցան, հետզհետէ շէնցնելով
այդ ամայի զիւղը, որ իրենց բնակութենէն առաջ բո-
լորովին աննշան վայր մըն էր:

Նկատելով որ գրութեանս գլխաւոր նպատակն է
պատկերացնել այս յիսնամեայ ժամանակամիջոցին
հաստատուած եւ իրարու յաջորդած Աղբատախնամ
Մարմնոյ գործունէութիւնը, ցաւ ի սիրտ ստիպուած
ենք խոստովանիլ թէ շատ քիչ նիւթեր կրցանք քա-
ղել հատուկօրոյ հին արձանագրութիւններէն, որոնք
դժբախտաբար հազիւ կրնան աղօտ լոյս մը ցոլացնել
եղած անցուդարձերուն վրայ. հետեւաբար հարկ դա-
տեցինք կերպիւ իւրիք այդ զգալի պակասը լրացնելու
համար՝ հակիրճ մէկ կենսագրութիւնն ընել ազգ. ան-

զուգական բարերար Յարութիւն ամիրա Պէզնեանի, բաղելով 1863ին Ստեփան Փափազեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած Ժամանակ կիսամսեայ հանդէսէն, յորում պարբերաբար կը պատմէ հոգելոյս Ամիրային ծնունդէն մինչեւ մահը, անոր կեանքին զանազան գիծերը՝ ցուցադրելով այդ տարուան ամբողջ 24 թիւերուն մէջ:

Այս հրատարակութիւնն թէեւ ամբողջապէս արտատպուած է Երուսաղէմ, Ս. Յակոբեանց վանքը, բայց լիովին սպառած ըլլալով անոր սակաւաթիւ օրինակները, վստահ ենք որ բոլոր ազգայնոց կողմանէ սիրով ընդունելութիւն պիտի գտնէ սոյն Յիշատակարանը, նկատելով որ հոգելոյս Ամիրային բազմաթիւ բարեգործութիւնները, ընդ որս նաեւ գիւղիս Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյն հոյակապ շինութիւնը՝ անձանօթ մնացած են մեր ազգայնոց:

Եւ արդէն անմահ յիշատակաց արժանի Յարութիւն Պէզնեան կերպիւ իւր ամբողջ Աղքատախնամ Մարմնոց հիմնադիրը կը համարուի, իր անհաշուելի նիւթական ձեռնտուութեամբ եւ ծայրայեղ աղքատասիրութեամբ օգտակար ըլլալով Պոլսոյ թաղերուն, ինչպէս նաեւ Ա. անգամ հաստատելով Տնանկաց սնտուկը. ուստի այս եզակի անձնատրութեան վրայ կ'արժէ որ փոքր ինչ երկարօրէն խօսինք:

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷԶՆԵԱՆԻ

Յարութիւն ծնած է Եէնիգարու՝ 1771 Ս.պրիլ 10ին: Իր ծնողքն եղած են Պէզնի Պօղոս եւ Վառվառէ: Սա իր պատանեկութեան հասակին մէջ հասարակ ընթերցանութիւն մը եւ քիչ մըն ալ գիր եւ հաշիւ սորվելէ յետոյ մետաքսավաճառի քով աշակերտ մտաւ: Առետրական յաջողակութեամբ եւ սրամտութիւնովն ա՛յնքան յառաջացաւ ու համբաւ ստացաւ, որ 1802ին Տիւզեան Յովհաննէս Չէլէպիին քով գործակալութեան պաշտօնեայ եղաւ եւ օր ըստ օրէ իր աշալուրջ ծառայութիւններով եւ տիրասէր ընթացքով շատ սիրելի եղաւ անոր: Յովհաննէս Չէլէպիի մահուրնէ վերջն ալ իր երէց որդիքը՝ Գրիգոր եւ Սարգիս Չէլէպիներն ա՛յնքան կը սիրէին Պէզնեանը, որ շատ անգամներ անոր հետ խորհրդակցելով կը կարգադրէին իրենց ընտանեկան եւ փողերանոցին գործերը, մեծապէս օգուտ բաղելով անոր արտակարգ ուշիմութենէն:

Այս միջոցներուն Պէզնեան Եէնիգարուէն Գումգարու փոխադրուեցաւ Պապահան Կարապետ աղայի տունը, ուր իր երկու քոյրերն ամուսնացուց. Օրիորդ Մարիամը Նուրեան Յովհաննէս աղային հետ, եւ տարի մը վերջն ալ Օր. Համասփիւռը Մերկերեան Գէորգ աղային հետ:

Հետզհետէ Պէզնեան մեծ համբաւ ստացաւ Եւրոպայի վաճառականաց քով ալ, որով բեհեգի եւ ուրիշ Եւրոպական ապրանքներու սննեակ մը բանալով՝ գործակալ կարգեց իր երկու բեռայրները:

Պէզնեան օր մը Խարդալ գիւղը գնաց եւ տեսնե-

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՄԻՐԱ ՊԷՋՃՅԱՆ

լով գիւղացւոց հիւրասիրութիւնը, ուզեց իր բարե-
 սրբութեան մէկ յիշատակը թողուլ հոն, հարցուց
 անոնց թէ ի՞նչ բանի պէտք ունին: Խեղճ գիւղացիներ
 իմացուցին թէ գիւղին եկեղեցին բայքայելու վրայ
 է եւ դպրոց չունենալուն համար՝ իրենց տղաքներն
 մինչեւ իրիկուն փողոցները խաղալով կ'անցընեն:
 Պէգճեան խոստանալով կատարել անոնց բաղձանքը,
 եկաւ Պոլիս եւ Տիւզեան Չէլչպիին միջոցաւ՝ Խարդա-
 լի եկեղեցւոյն նորոգութեան, դպրոցի մը շինութեան
 եւ եկեղեցւոյ բակին մէջ աղբիւր մը հաստատելու
 հրովարտակն ստացած վերադարձաւ ի Խարդալ, հետը
 տանելով նաեւ Տէվլէթ հայազգի ճարտարապետը եւ
 երեքը միասին՝ իր ծախիւք շինել տուաւ. բայց չուզե-
 լով իր անունը հռչակել, Տիւզեանց կողմէն շինել ձե-
 ւացուց:

1809ին՝ Սուլթան Մահմուտի թագաւորութեան
 Բ. տարին, մեծ Եպարքոս Եուսուֆ փաշային միջո-
 ցաւ խնդիր մատուցին Յոյները՝ որ Երուսաղէմի Ս.
 Յակոբայ վանքը նախապէս Յունաց ըլլալով, ետքերը
 Հայոց ձեռքն անցեր է, եւ ցա՛րդ այնպէս մնացեր է.
 ուստի կը խնդրեն որ Սուլթանը բարեհասնի իրենց
 վերադարձնել նոյն վանքը, խոստանալով որ 1000 քր-
 սակ նուիրեն արքունի գանձուն: Բարեխնամ Սուլթա-
 նը ուզելով այս եղիլութեան վրայ ստոյգ եւ հաւա-
 տարիմ տեղեկութիւններ հաւաքել, սկսաւ գործը եր-
 կարածգել 14 ամիս:

Պէգճեան իմանալով այս խնդիրը, իսկոյն գեկոյց
 Յովհաննէս պատրիարքին եւ ինքն ալ դիմելով Տիւզ-
 եան Յովհաննէս Չէլչպիին, խնդրեց անոր հզօր մի-
 ջամտութիւնը: Տիւզեան՝ փողերանոցի նախկին վերա-
 տեսուչ Շազիր Ահմէտ փաշային խորհրդով՝ յորդորեց

Հայերը որ աղերսագիր մը տան Սուլթանին յայտնելով Յունաց անիրաւ պահանջումը եւ այն վանքը Հայոց ազգին ըլլալը, Էօմէր Խալիֆայի ամիրապետութեան, Եգիպտոսի Սուլթան Սալահէտտինի եւ Եսփուզ Սուլթան Սէլիմ Ա.ի օրերէն ի վեր, անոնց յատուկ հրովարտակներովը: Վերջապէս բաւական դատաւարութիւններէ վերջը Սուլթանը հրաման ըրաւ որ Ս. Յակոբայ վանքը Հայոց սեպհական է եւ մնայ այնպէս: Մեծ եղաւ Հայ ազգին ուրախութիւնը, եւ Յովհաննէս Պատրիարք օրհնեց Տիւզեան գերդաստանը եւ Պէզզեանը, որ այս մասին պաշտպան կեցան Ազգին իրաւանց:

Պէզզեանի գթասէր եւ բարեսէր ոգին այնչափ մեծ համբաւ ստացած էր, որ ամէն ազգէ կարօտեալներ իրեն կը դիմէին եւ պարապ չէին դառնար: Արքունի նաւարանին մէջ Բ. Դրան կողմանէ եկեղեցի մը իր չորս որմերով եւ առաստաղով շինուեցաւ ու յանձնուեցաւ մեր ազգին: Պէզզեան յանձն առաւ իր քսակէն աւարտել անոր թերի մնացած մասերուն շինութիւնը, եւ եկեղեցական բոլոր սպասներով ու անօթներով զարդարելէ յետոյ օծել տուաւ զայն՝ Ս. Յարութիւն անուանելով, ի պատիւ եւ ի փառս մեր Փրկչին յարութեան: Եւ որովհետեւ այս եկեղեցին իրեն սեպհական ժողովուրդ չունէր որ քահանայ մը ապրեցնէր, Ս. Աստուածածնայ Մայր Եկեղեցւոյն 5000 դր. յանձնեց, պայման դնելով որ ամսէ ամիս անոր շահը տրուի Գասրմ փաշայի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյն քահ. դասուն, որպէսզի կարգաւ կատարեն իրենց պաշտօնը նորաշէն եկեղեցւոյն մէջ:

1825 Յուլիս 8ին պատահած մեծ հրդեհին, որուն երկայնութիւնը Պահջէ գաբուէն մինչեւ Լանկա, եւ

2985 - 2012

լայնութիւնը Այա Սօֆիայէն մինչեւ Սուլթան Պայէզիտ էր, ո՛չ միայն փայտաշէն առուներ այրեցան, այլեւ բարուկիր շինուածներ, պանդոկներ, մզկիթներ, բաղնիքներ, ընդ որս նաեւ Գումգաբուի Մայր Եկեղեցին եւ Ազգ. Պատրիարքարանը: Մեծ եղաւ Պէզզեանի ձեռնտուութիւնը հրկիզելոց, անխտիր կերպով ամէն ազգէ կարօտեալներուն օգնելով, որոնք լիաբերան կ'օրհնէին Պէզզեանի անունը. անոր շնորհիւ շատերը կրցան բնակարաններու մէջ պատսպարուիլ, երկարատեաններ կերակրուելով:

Պէզզեան մեծ բարեգործութիւն մըն ալ ըրաւ հոգալով ամբողջ տպագրութեան ծախքը՝ Պալատի Գէորգ պատուելիին շինած Պարսկերէն ու Հայերէն բառարանին: Նոյնպէս նաեւ Վենետկոյ Մխիթարեաններէն՝ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեանի, Հ. Խաչատուր Սիւրմէլեանի եւ Հ. Մկրտիչ Աւգէրեանի յօրինած Հայկազեան ընդարձակ բառարանին՝ մեծ մասամբ ստարելով այդ ստուար հատորներուն տպագրական ծախքերուն, զոր թէեւ չի կրցաւ տեսնել իր կենդանութեանը, բայց իր ուսումնասիրութիւնը եւ Ազգին մրտաւորական զարգացմանը վրայ՝ իր ժամանակին պահանջմանէն աւելի ջանք ունենալը հաստատեց ալ ուրիշ պարագաներու մէջ, ի՛նչպէս պիտի տեսնենք յետոյ:

Անակնկալ ժամանակներու մէջ Սուլթանին կողմանէ ստէպ կանչուելուն համար, Պէզզեան հարկադրուեցաւ իր բնակութիւնը Եէնի գաբուէն Օրթազիւղ փոխադրել 1824ին: Այս տեղափոխութիւնը վերստին զինքը մեծ բարեգործութեանց առաջնորդեց, վասնզի հոն հաստատուելուն պէս՝ տեղւոյն եկեղեցականներն անոր խոստովանահայր քահանային միջոցաւ պատեհու-

Թիւն գտան իմաց տալու նոյն եկեղեցւոյն շինութենէն մնացած պարտուց գումարը, որ հարիւր հազարէն աւելի էր:

Պէզնեան՝ որ լաւ տեղեկացած էր այդ ահագին պարտուց դիզման պատճառներուն, կանչեց զանոնք որոնք թէեւ յիշատակարաններու մէջ արծանագրել տուած էին իրենց անունը, բայց շինութենէն վերջը բա՛ն մը վճարած չէին. յետոյ հասկնալով որ անոնցմէ ոչի՛նչ պիտի գոյանայ, ամբողջապէս ջնջել տուաւ այդ արծանագրութիւնները եւ ի՛նք հատուցանելով բոլոր պարտքերը՝ զարդարեց նաեւ եկեղեցին ընտիր զարդերով, նուիրելով եպիսկոպոսական եւ բահանայական զգեստներ՝ ոսկեթել յօրինուածով կարմիր բեհեզներու վրայ, արծաթապատ Աւետարաններ, ընտիր վարագոյրներ եւ ամէն տեսակ եկեղեցական զարդեր, ոչունցմով Օրթագիւղի Ս. Եկեղեցին պնտուեցաւ եւ եկեղեցականներն ալ փառաւորուեցան:

Գումգաբուի Մայր Եկեղեցւոյ այրմանէն վերջը դեռ շինութեան հրովարտակն ելած չէր, երբ օր մը բաղնիք գացած էր Պէզնեան. բայց յա՛նկարծ Սուլթանէն կանչուելով՝ կը փութայ արքունական պալատ: Սուլթանը իմացած ըլլալով որ Պէզնեան բաղնիքի մէջ ^{այ} ~~մէջ~~ եզած է, կը հարցնէ թէ հանգիստ էր բաղնիքին մէջ, Պէզնեան՝ որ ասանկ բարեպատեհ առիթները չէ՛ր կորսնցներ, մանաւանդ թէ ի՛նք կը հնարէր, խոնարհելով Սուլթանին՝ կ'ըսէ. «Գումգաբուի այրած եկեղեցին դեռ աւերակ մնացած ըլլալով, այսօրուան ցուրտ եւ խոնաւ օդին՝ զլխարաց աղօթքի կեցած ըլլալով մսեցայ եւ փութացի բաղնիք երթալ»: Սուլթանը կը հրամայէ որ նոյն եկեղեցին առաջինէ՛ն աւելի չքնաղ կերպով շինուի: Պէզնեան արտասուալից ուրախութեամբ կը համբուրէ Սուլթանին ոտքը, եւ

տուն դառնալով իր հաւատարիմ սպասաւորն եղող Թէլլի Յարութիւնը աւետաւոր կը դրկէ Կարապետ Պատրիարքին, որպէսզի այս ուրախ լուրը հաղորդէ:

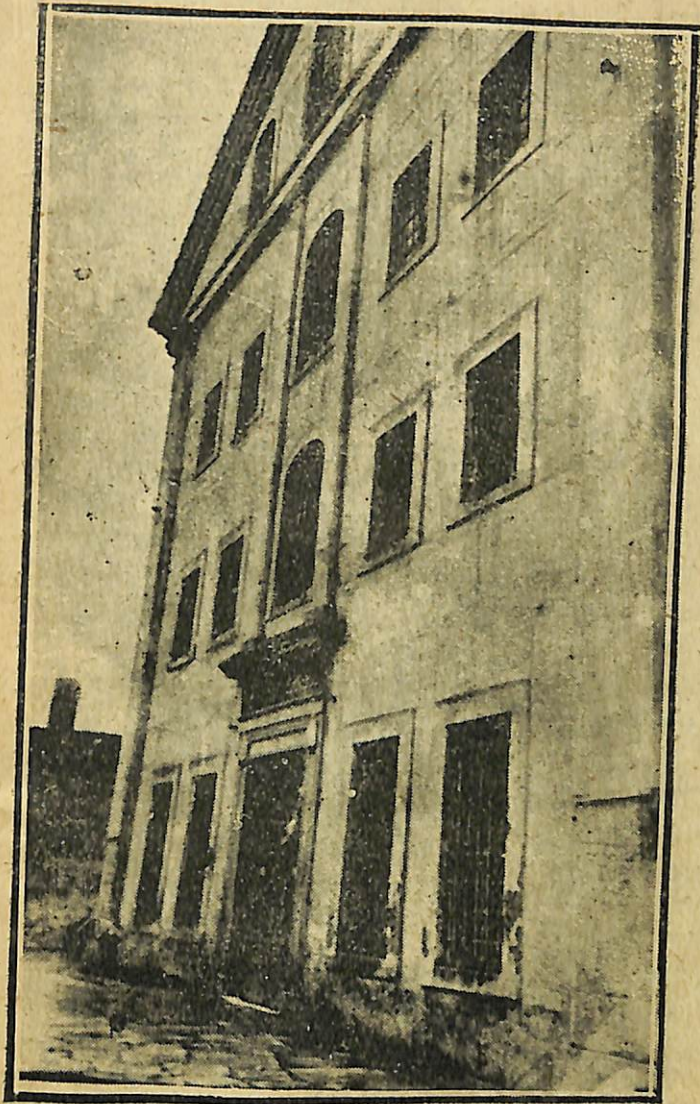
1828 Փետրուար 3, Բուն Բարեկենդանի օրը եկաւ արքունական հրովարտակը շինութեան Մայր Եկեղեցւոյն. Պէզնեան իսկոյն հրաւիրելով արք. ճարտարապետ Պալեան Գրիգոր ամիրան եւ Տէվլէթ Կարապետ խալֆան, եկեղեցւոյն յատակագիծը պատրաստել տուաւ անոնց: Փետր. 10ին հիմնադրութիւնն եղաւ եւ շինութիւնը անընդհատ տեւեց մինչեւ Սեպտ. ամսոյ վերջերը: Շինուածքը խիստ փառաւոր եւ ընդարձակ եղաւ. երեք մեծ եւ երեք ալ փոքրադէր եկեղեցիներ՝ բացի աւանդատուններէն եւ պահարաններէն. եկեղեցւոյն հիւսիսային կողմը Հայ լեզուի դասախօսութեան համար Ուսումնարան մը եւ ընթերցանութեան ու երաժշտութեան համար վարժոց մը: Ուսումնարանին մօտ ալ մեծ աւազան մը՝ միշտ ջրալից պատրաստ. եւ անոր քով հրշէջ ջրհաններու եւ ջրհանկիրներու սենեակներ. եկեղեցւոյն դիմացն ալ Ազգ. Պատրիարքարանը վայելուչ ձեւով շինուեցան:

Հոկտեմբեր 14ին եղաւ Ս. Եկեղեցւոյն օծումը՝ մեծ հանդիսութեամբ: Առաջին Մայր Եկեղեցին օծեց Կարապետ Պատրիարք՝ յանուն Տիրամօր Ս. Կուսին, ի պատիւ հրաշից վերափոխման նորին: Երկրորդը որ անոր հիւսիսային կողմը կ'իյնայ, օծեց Աստուածատուր արքեպիսկոպոսը՝ յանուն Ս. Խաչի: Երրորդը՝ որ Մայր Եկեղեցւոյն հարաւային կողմը կ'իյնայ, օծեց Երեմիա արքեպիսկոպոսը՝ յանուն Սրբազան Առաքել Երուսաղէմի պատրիարքական փոխանորդ Յովհաննէս

վարդապետ, յանուն հրաշափառ Յարութեան Քրիստոսի, ի խնդրոյ Պէզնեան ամիրային: Որդւոցն Որոտման եկեղեցւոյն կից եկեղեցին օծեց Պատր. Փոխանորդ Բարթուղիմէոս վարդապետ՝ յանուն Ս. Ծննդեան Քրիստոսի: Իսկ վեցերորդը որ Ս. Խաչ եկեղեցւոյն հիւսիսակողմը կ'իյնայ, օծեց Անդրէաս վարդապետ՝ յանուն Ս Հրեշտակապետաց:

Ասոնց ամէնուն ծախքը երեք միլիոն դահեկանն անցաւ, որ նոյն ժամանակին համար նշանաւոր գումար մը կը կազմէր: Այս տեսակ պէտքի մը պարագային՝ Պէզնեան կը կանչէր սեղանաւորները, եւ նախ ինք մեծ գումար մը կ'ատորագրէր: յետոյ իւրաքանչիւրն իր ձեռքով կը նշանակէր իր կարողութեան համեմատ, զորս ցոյց կուտար անոնց. ո՞վ պիտի համարձակէր Ամիրային նշանակած գումարին համար շտգոնութիւն յայտնել. Պէզնեանի ազդեցութիւնն ա՛յնքան մեծ էր՝ որ փոխանակ խնդրելու, տուողին աղերսել կուտար շատ անգամ, որպէս զի իր նուէրն ընդունի. ահա ա՛յս կերպով կարողացաւ գլուխ հանել այս մեծածախս շինութիւնը՝ ութը ամսուան մէջ:

Հաւաքուած նպաստները երկու միլիոնի հասան, որուն կէս միլիոնը Պէզնեան վճարած էր. մնացած պարտքն ալ յօժարեցաւ ամբողջութեամբ յանձնել Սախայեան Մարտիրոս ամիրայի ձեռամբ, որ եկեղեցւոյն հոգաբարձուն էր, պայմանաւ սակայն՝ որ մէկ քսակին հարիւր փրյ. շահ հաշուելով, ամաէ ամիս 3000 դրշ.ի գումարը պարտաւորուին վճարել 2500 դրշ.ը Ուսումնարանին եւ 500 դրշ.ը Գարթալի դպրոցին՝ զոր ինքը կառուցած էր. վասնզի կ'զգար թէ եկեղեցւոյն պայծառութիւնը դպրոցներով կ'ըլլայ: Ինչպէս Մայր եկեղեցւոյ, նո՛յնպէս նաեւ Սկիւտարու Ս. Խաչ

Ս. ԱՍԵՓՍԵՆՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
Քովքնի լուսանկարում

եկեղեցւոյն ալ թանկագին զարդեր նուիրած է Պէզ-
ճեան, որոնց ամէնուն վրայ իր յիշատակութիւնը
արձանազրուած է :

Սասգիւղի Ս. Ստեփանոս եկեղեցին գրեթէ բայ-
ջայուելու մօտ վիճակի մը հասած էր. հետեւաբար
գիւղացիք դիմելով Պէզճեանի, խնդրեցին իր հօր
պաշտպանութիւնը, որ սիրայօժար ստանձնելով վե-
րաշինութեան ձեռնարկեց՝ գործակցութեամբ մեծա-
մեծներուն եւ ժողովրդեան, առաջինէն աւելի փառա-
ւոր եւ հոյակապ զոյգ վերնատուններով ու բարձ-
րահայեաց զանգակատունով հոխացնելով նոր եկեղե-
ցին, որ 1831ին աւարտեցաւ՝ ի վայելումն բարեպաշտ
ժողովրդեան :

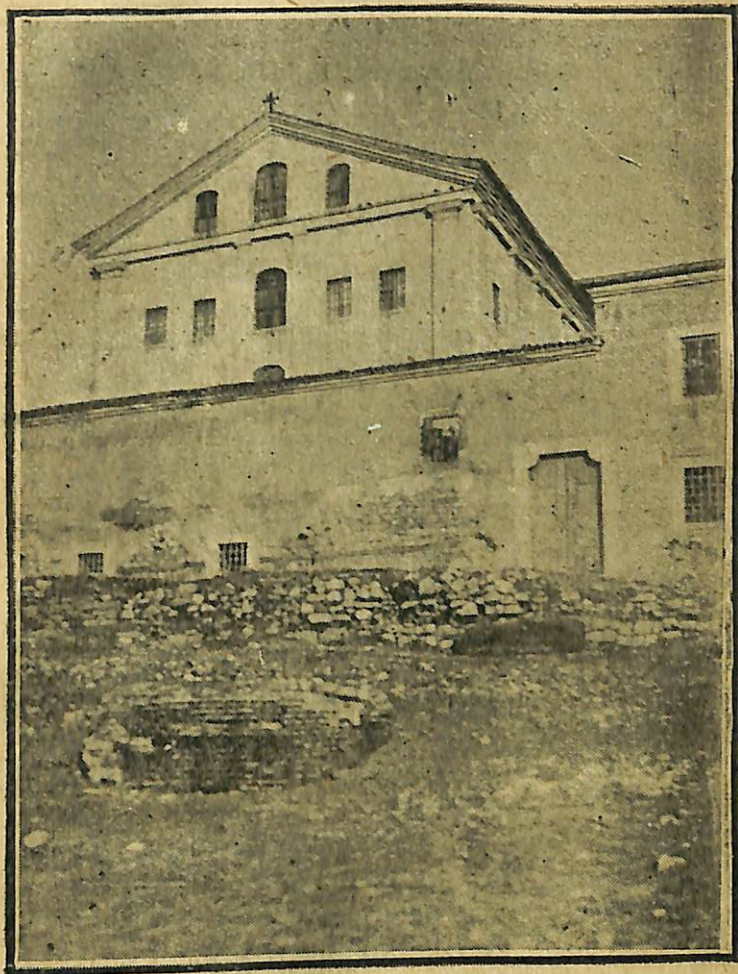
* * Ամիրան, Ս. Ստեփանոս եկեղեցին կը կառու-
ցանէ նիւթական եւ բարոյական մեծ գոհաբերութիւն-
ներով :

Վանեցի եւ Մշեցի բեռնակիրներ իրենց ծրի աշ-
խատանքը կը բերեն, իբր բարեպաշտի զգացումի
լուծայ :

Երբ Աստուծոյ այդ փառաւոր տան հսկայ շէնքը
կը բարձրանայ, ծովին վրայ իշխող դիրքով մը, եւ
Ամիրան կ'աճապարէ կատարել տալ օժման հանդէսը,
շաբաթ օրը կը հաւաքէ հարիւրաւոր Հրեայ աշխա-
տաւորներ, որպէսզի չորս կողմը դիզուած խիճերու
կոյտը օրավարձի մը փոխարէն այլուր փոխադրեն :

Դրամի սիրոյն, ոչ մոլեռանդ այս հրեայ աշխա-
տաւորները մրջիւնի չարքաշութեամբ գործի կը լծուին :

Մինչեւ ցարդ, առանց ո՛ր եւ է օրավարձի աշ-
խատող մեր Մշեցի եւ Վանեցի բեռնակիր եղբայրնե-
րը վշտացած, իրենց քրթմնջիւնի շշուկը կը հասցնեն
մինչեւ Ամիրային ականջը : Ան կը հանդարտեցնէ զի-

Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
Ամբողջովն լուսանկարուած

րենք, եւ պատուիրակութեան կը պատասխանէ ժրպտելով թէ «խիճերը մաքրուելուն, այս գաղտնիքին պատճառը իրենց պիտի պարզէր, կրնան ապահով ըլլալ»:

Լեռնակուտակ քարակոյտը կը վերնայ, եւ բոլոր հետաքրքիր բեռնակիրները իր շուրջ հաւաքած, Ամիրան խնդարով կ'ըսէ. «Ծօ՛ տղաք, Ստեփանոս, Հրեաներէն քարկոծուած, այս քարակոյտերուն տակ կը մնար ցարգ: Դարձեալ իրենց ձեռքով, իրենց նետած քարերու բլրակոյտին տակէն սուրբը ազատեցի: Ըսելիք մը ունի՞ք դուք ասոր: Ահա՛ Ստեփանոսը ազատած՝ պիտի տօնուի իր անունովը կանգնուած այս եկեղեցիին մէջ տարուէ տարի»:

Ի՞նչ սրամիտ եւ բանաւոր պատասխան:

Ամիրան բոլոր սուրբերէն նախավային հանդէպ է որ մասնաւոր սէր մը ունեցած է: Եւ Կեսարիոյ Սուաչնորդը, հոգելոյս Տրդատ Եպիսկոպոս կը պատմէր թէ «Ս. Ստեփանոսի տօնին Գազէզը կանուխէն եկեղեցի կ'երթայ եւ շապիկ հագնելով, Ս. Ստեփանոսի ծանօթ «Ստեփանոս էր այր լի շնորհօք» գիրքը կը կարդար, արտասուքը աչքին:

Պէզնեանի քոյրը՝ բարեպաշտուհի Համասիբուտիկինն ալ իր ծախքով հիմէն նորոգել տուաւ Էյուպի Ս. Եկեղեցին յանուն Եղիա մարգարէին, որուն զարդարանքն ալ իր եղբայրը հոգաց:

Բանի մը տարի առաջ Սուլթան Մահմուտ Բ. իր արքունի պալատան շինութեան չի հաւնելով՝ ճարտարապետ Գրիգոր ամիրան արտօրել կուտայ ի Կեսարիա: Պէզնեան որ շատ կը սիրէր Պալեան ամիրան, բարեպատեհ առիթ մը կը փնտռէր Սուլթանին ցա-

սումն իջեցնելու եւ ամէն գնով ազատելու ճարտարապետ Պալեան Գրիգոր ամիրան՝ իր արտօրէն:

Բամազանի օր մը Պէզնեան փութաց ընտիր ապուխտ գնելով ընծայ տանիլ Սուլթանին, որ զայն ճաշակելէ յետոյ շատ ախորժելով՝ ո՛ւրկէ գնած ըլլալը հարցուց. Պէզնեան այս առիթէն օգտուելով իսկոյն խոնարհեցաւ Սուլթանին ոտքերուն եւ իմացուց թէ հաւատարիմ ծառան Գրիգորը զրկած է Կեսարիայէն առ Նորին Վեհափառութիւն: Յիշեց Սուլթանը իր ճարտարապետը, եւ գովելով Պէզնեանի հրաման ըրաւ որ Գրիգոր դառնայ իր արտօրէն: Պէզնեան տեսնելով Սուլթանին զուարթութիւնը՝ ըսաւ. «Ի վաղուց գիտէի որ ապուխտով բռնուող եւ ծուղակն ինկող կ'ըլլայ, բայց չգիտէի թէ ազատուողն ալ կ'ըլլայ եղբր»:

Միջակայք
Գ. Պ. Կ.

Իր առաքինի սրտին ու բարեպաշտ զգացմանցն համեմատ՝ Պէզնեան կը փափաքէր որ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ թաղուելու հնար մը գտնէ, վասնզի Պոսոյ բերդաքաղաքի մէջ թագաւորներէ եւ երեւելի փաշաներէ զատ ո՛չ ոք կը թաղուէր: Դէպքն անանկ բերաւ որ Սուլթանը օր մը կանչել կուտայ Պէզնեանը, որ նոյն միջոցին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կ'աղօթէր: Յատուկ դիտաւորութեամբ մը Պէզնեան փոքր ինչ կ'ուշանայ ներկայանալու Նորին Վեհափառութեան: Սուլթանը զարմանալով այս յագաղման վրայ, կը հարցունէ Պէզնեանին, «Մըր էիր Յարութիւն» — Այն եկեղեցին էի, որուն շինութեան հրամանը առած էի իմ բարեգուծ Տիրոջմէս, եւ անոր թանկագին կենացն համար կ'աղօթէի»: — «Եկեղեցին մնաս, հոն մեռնիս.» «Տո՛ւր տէ՛ր իմ, հոն մնալուս հրովարտակը, ինչպէս որ հրամայեցիր»: Կը ծիծաղի Սուլթանը եւ անոր պատրաստաբանութեան վրայ զարմանալով, կը հրամայէ

որ յետ մահուան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ թաղուելու հր-
րովարտակը խսկոյն տրուի Պէզճեանի:

Պէզճեանի վերապահուած էր նաեւ ա'յնպիսի մե-
ծագործութիւն մը՝ որ Ազգին համար մեծ բարեբախ-
տութիւն մը եղած պիտի ըլլար, այն է Երուսաղէմի
Ս. Գերեզմանին վրայ մեր քահանայից Պատարագ մա-
տուցանելու արտօնութիւն ստանալը: Պէզճեան պա-
տենութիւն գտնելով Հելլենացւոց դէմ Բ. Դրան պա-
տերազմ հրատարակելը, աղերսագիր մը պատրաստեց
ու բոլոր մեծամեծաց ստորագրել տալով՝ Սուլթանին
ուրախ մէկ ժամանակին ներկայացուց: Նորին Վե-
հափառութիւնը զայն կարդալով՝ անմիջապէս հրա-
ման ըրաւ որ Խաթիբի Հիւմայուն տրուի, որպէսզի
Հայերն ալ Յունաց եւ Լատինացւոց հետ կարենան
միշտ պատարագել Քրիստոսի Ս. Գերեզմանին վրայ:
Հրովարտակն եկաւ Ազգային Պատրիարքարանը եւ
ժողովի մէջ կարդացուելով՝ Մայրաքաղաքին բոլոր
եկեղեցիներուն մէջ, ինչպէս նաեւ ամէն գաւառները
ծանուցուեցաւ՝ մեծագոր Տէրութենէն տրուած այս
նոր արտօնութիւնը. եւ բոլոր Հայերը առհասարակ
ուրախութեան տօն կատարեցին:

Կիրակի օր մը ժամերգութեան աւարտումէն յե-
տոյ՝ Օրթագիւղի եկեղեցիէն տուն կը դառնար Պէզ-
ճեան, երբ ճանապարհին վրայ ցնցոտիներով ձերունի
մը նշմարեց. բարեւ տուաւ անոր եւ տուն հրաւիրեց
զայն, պատուիրելով ծառաներուն՝ որ զինքը հետեր-
նին բերին: Եկաւ ձերունին, եւ երբ սենեակէն ներս
կը մտնէր, ոտքի ելլելով Պէզճեան համբուրեց ձերու-
նին ձեռքը եւ բովը նստեցնելով ըսաւ. «Հայրիկ, կը
յիշե՞ս արդեօք այն երկու ապտակները, որ երեսիս
զարկիր՝ առանց խնայելու». — Ի՞նչ կ'ըսես, Ամիրա, այդ

ի՞նչ զրպարտութիւն է որ կ'ընես իմ վրաս. — Չէ՞
զրպարտութիւն չէ՞ ըրածս՝ Չաքըր Ռէյլի՞գ. տղայու-
թեանս ետեւէ էի ձկնորսութեան եւ ամէն կիրակի
քու նաւակը կուգայի ձուկ բռնելու համար. անգամ
մըն ալ շուկայ երթալ չուզելով՝ երկուշաբթի օր մը
մակոյկդ եկայ, որպէսզի ձկնորսութեան պարապիմ-
զիս տեսնելուդ պէս բռնեցիր ականջէս եւ երկու ապ-
տակ զարնելով երեսիս, այսօր կիրակի՞ է որ հոս ե-
կար, շո՛ւտ գնա գործիդ եւ չըլլայ որ զքեզ հոս տես-
նեմ, ըսիր. ապտակները կերայ եւ գլխիկոր շուկայ
զացի. եւ այդ տուած խրատդ ա'յնչափ ազդեց ինձ,
որ այն օրէն սկսայ իմ գործիս պարապիլ. ուստի հի-
մա այս վիճակիս մէջ երախտապարտ պէտք է ըլլամ
քեզ»:

Մերունին ապշութեամբ մտիկ ընելէ վերջ՝ փառք
տուաւ Աստուծոյ, որ Պէզճի Պողոսին որդին այդ
վիճակին մէջ տեսնելու արժանացեր է: Պէզճեան իր
բնորդիներն ալ կանչեց եւ ձերունոյն ձեռքը համ-
բուրել տալէ յետոյ՝ ճաշի նստան: Քացած ստեն ալ
500 դրշ. վճարելով պատուիրեց որ ամէն ամիս զայ
նոյնչափ գումար մը ստանալու:

Պէզճեան ի նկատի առնելով իր յառաջացեալ տա-
րիքը, շատոնց մտադրած մեծ նպատակին ձեռնար-
կելու մղում տուաւ, Պոլսոյ բոլոր թաղերուն Ա. օրի-
նակն հանդիսանալով եւ Տնանկաց Մտուկը հաստա-
տելով: Իր այդ դիտաւորութիւնը պաշտօնապէս գոր-
ծադրելու համար Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ ժողով
մը գումարեց՝ խորհրդակցութեան կոչելով բոլոր իշ-
խանաւորները, արհեստաւորներու գլխաւորները եւ
այն ատենուան երեսիկի ազգայիները, յորդորելով
զանոնք՝ գթոյ եւ խնամոց արժանի ընտանիքները՝

որոնք գործել ո՛չ կարեն եւ մուրանալ ամաչեն, գոնէ ամսական նպաստով մը մխիթարեն զանոնք՝ իրենց թուոյն համեմատութեամբ:

Օրինակով մը աւելի՛ զգայուն ընելու համար իր յորդորը, ըսաւ անոնց. «Ամառուան երկար օր մը մինչեւ իրիկուն անօթի մնացած եմ, առանց փող մը անգամ ունենալու զրգանս, որպէսզի հաց մը զնելով՝ անօթութիւնս անցընէի: Հիմա եթէ Աստուած լաւ վիճակ մը պարգեւեր է մեզ, կը կամի՞ որ մեր վայելքներով յղփացած ատեն, աւուր հացի կարօտ աղքատները մոռնանք եւ անկարող անձերը խնամարկել չբութանք: Արդ, ժամանակ է որ օգնութեան ձեռք կարկառենք կարեկցութեան արժանի այդ խեղճերուն եւ մեր կրցածն ընենք անոնց»:

Բոլոր ժողովականները իրաւացի գտան այս խօսքերը, ուստի քննիչներ սահմանուեցան իւրաքանչիւր թաղերու համար եւ որոշուեցաւ ամէն ամիս հինգական դահեկան տալ մարդ գլուխ, իսկ Ծնունդի եւ Զատիկի տօներուն 15ական դրշ. վճարել: Այս նպատակաւ «Տնանկաց սնտուկ» մը սահմանուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ, որուն Ա. անգամ Պէզճեան 1000 դահեկան նուիրեց, հարկադրելով ներկաները՝ որ իր օրինակին հետեւին: Այս կերպով բնական հիմնադիրն եղաւ Պէզճեան ամիրա՝ Պոլսոյ բոլոր Աղքատախնամ մարմիններուն, որոնք ազգային իր տուած օրինակէն պիտի օգտուէին:

Պէզճեան իր անթիւ բարեգործութեանց միջոցին չէ՛ր մոռցած ~~առ~~ իր անունն անմահացնելիք հաստատութիւն մը հիմնել. նկատելով որ Տնանկաց Սնտուկը գործադրութեան դրուած է արդէն, կը բաղձար նաեւ մեծ հիւանդանոց մը կառուցանել, որպէս զի

անկարող հիւանդները հոն պատասպարուելով խնամուին եւ դարմանուին մինչեւ ցապաքինում: Ազգը երկու հիւանդանոց ունէր, մէկը ի նարըզգարու եւ միւսն ի Բերա, որոնք Շնորհքեան Մկրտիչ ամիրային հաստատութիւններն էին, բայց շատ փոքր ըլլալով չէին կրնար բովանդակ պարունակել հիւանդները, յիմարները, անառակները, փորձանաւորներն ու անտէրունները:

Պէզճեան մեր ազգին այս զգալի պակասն ալ լեցընել ուզելով, Եէտիգուլէի դուրսը ընդարձակ գետին մը ծախու առաւ Փիշմիշեան Միքայէլ ամիրայի միջոցաւ. շինութիւնն ալ յանձնեց ճարտարապետ Սէրվերեան Յովհաննէս եւ Օտեան Պողոս աղաներուն: Եէնքը ընդարձակ եւ զեղեցիկ եղաւ, թէեւ փայտաշէն էր. Եկեղեցի մըն ալ կառուցուեցաւ՝ որ Համբարձման օրը օծուելով Ս. Փրկչի անուան նուիրուեցաւ: Նոյնպէս նաեւ որոշուեցաւ ամէն տարի Համբարձման տօնին Ս. Պատարագ մատուցանել տալ՝ օրուան Պատրիարքին միջոցաւ, պաշտօն կատարուելով վասն հոգւոց բարեյիշատակ հիմնադրին եւ նպաստողաց շինութեան ծախուց:

Երկու հիւանդանոցներու պատասպարեալները Ս. Փրկչի նորակառոյց Հիւանդանոցը փոխադրեցին եւ հին հիւանդանոցները նորոգելով եկեղեցի շինեցին, նարըզ գաբուինը յանուն Ս. Յովհաննու Աւետարանչին, իսկ Բերայինը՝ Ս. Յարութիւն Փրկչին: Այս միջոցներուն (1832) ժամտախտը բաւական կոտորած ընել սկսաւ Կ. Պոլսոյ մէջ. այդ ախտով վարակուած բոլոր պանդուխտները հիւանդանոց տարուելով հո՛ն ալ սկսաւ ճարակուիլ. ուստի Փիշմիշեան Միքայէլ ամիրայի եւ Օտեան Պողոս աղայի խորհուրդով Պէզճեան

ՄԼԻՏԻՉ ՄԻՐԻՃԱՆՆԱՆ

ՇՆՈՐՀԲ ԱՄԻՐԱՅ

(Հիմնադիր Բերայի Ազգ. Հիւանդանոցին)

Վախճանեալ յամի 1801

Ս. Փրկչի հիւանդանոցին մօտ ծովեզերեայ ընդարձակ տեղ մը ծախու առնելով՝ փոքրիկ հիւանդանոց մըն ալ հոն շինել տուաւ, որպէսզի ժամտախտէ բռնուած ազգայիններն ալ այդ նոր շէնքը փոխադրուին, եւ հոգեւոր մխիթարութենէ չի զրկուուելու համար, Սրբոյն Յակոբայ Մծրնայ հայրապետին անուամբ եկեղեցի մըն ալ կառուցին հոն:

Պէզնեան զիշեր ու ցերեկ անընդհատ աշխատանքներէ պարտասած, ջրգողութեան տաժանելի հիւանդութեամբ սկսաւ տառապիլ:

Պէզնեան նկատելով որ հետզհետէ կը ծանրանայ ր հիւանդութիւնը, ինք ալ յոյսը կտրեց առողջանալէ սկսաւ հանդարտ մտքով մահուան պատրաստուիլ եւ հոգեւոր մխիթարութեամբ զօրանալ:

Պէզնեան՝ իր ամէն հոգեւոր պարտականութիւնները կատարելէ յետոյ 1834 Յունվար Յին կնքեց իր նահկանացու կեանքը, որու մահուան լուրը կայծակի սրագութեամբ հասաւ Պոլսոյ բոլոր բնակիչաց, հազարաւոր անձերու աչքերէն յորդ արտասուք հոսեցնելով: Իւզեան Յակոբ Չէլչպին առաւ Սիւրեքը Հիւմայուներ ու ուրիշ պատուանշանները ու անձամբ ներկայացուց Լուլթանին, ծանուցանելով Պէզնեանի մահուան գոյր: Նորին Վեհափառութիւնը սաստիկ ցաւելով՝ ըսաւ. Աւա՛ղ, իմ հաւատարիմ ծառայ կորսնցուցի»: Յետոյ հրամայեց որ անոր յուղարկաւորութիւնը մեծ նանդէսով կատարուի, եւ մարմինն ալ բերին արքունի շալատին բովի նաւամատոյցէն նաւ դնեն, որպէսզի ր վերջին տեսութիւնն ընէ եւ յետոյ տանին թաղին ի՛նչն եկեղեցւոյն մէջ, ուր թաղուիլ խնդրած էր Պէզնեան եւ ինքն ալ հրամայած:

Տիւզեան եկաւ Սուլթանին կամբն իմացուց Հայ մեծամեծներուն, որոնք փառաւոր հանդիսաւորու-

ՓԻՇՄԻՇԵԱՆ ՄԻՔԱՅԷԼ ԱՄԻՐԱՅ

թեամբ զետեղեցին Պէզնեանի մարմինը դազաղին մէջ առջեւէն կ'երթային Ստեփանոս Պատրիարք, Կարապետ եւ Աստուածատուր Արքեպիսկոպոսները, վար-

դապետք եւ քահանայք. անոնց կը հետեւէին Յակոբ Չէլչպի, ձանիկ եւ Երկանեան Յարութիւն ամիրայք, եւ հանգուցելոյն վեց սպասաւորները:

Ուղղակի նաւամատոյց տարուեցաւ դազաղը, որուն երկու կողմը նստան Մայր Եկեղեցոյ Տ. Առաքել եւ Օրթագիւղի Տ. Գալուստ: Թիւփարները ծանր առաջնորդեցին նաւակը՝ արքունի պալատան ծովեզերեայ ափունքը. Սուլթանը իր սենեակէն կը դիտէր դազաղակիր նաւակը, բազմաթիւ յուղարկաւորները եւ իտեա եկողներուն նաւակաց բազմութիւնը մինչեւ որ հեռացան:

Մարմինը Եէնիգարու իր տունը տարուեցաւ, ուր բոլոր հոգեւորականաց դասը կ'սպասէր. հոնկէ մեծ թափօր կազմուեցաւ, արքունական հրովարտակն առջեւէն բարձրացուցած կը տանէր հանգուցելոյն սպասաւորը՝ Լէմօնեան Ստեփան, որուն կը հետեւէին միւսները:

Ո՞վ կրնայ պատմել եւ թուել անհամար եւ խուռն բազմութիւնը, որ Եէնի գաբուէն մինչեւ Մայր Եկեղեցին լեցուած էին՝ Թուրք, Հայ, Յոյն, Եւրոպացի եւ ամէն ազգէ արք եւ կանայք: Թափօրը Մայր Եկեղեցի մօտեւալուն պէս Յունաց եկեղեցականներէն երկու մետրապոլիտ եւ իրենց Պատ. փոխանօրդը զգեստաւորեալ ընդ առաջ եկան աղօթելով:

Այս մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ մտան ի Մայր Եկեղեցի, ուր Կարապետ Արքեպ. բեմ բարձրանալով սքանչելի ու սրտաշարժ դամբանական մը խօսեցաւ արտասուալից աչօք, ինչ որ բոլոր բազմութեան արտասուքը շարժեց: Թաղման կարգը կատարուելէ ետք Ս. Յարութեան տաճարին մէջ պատրաստուած գերեզմանը դրին Պէզնեանի մարմինը՝ անոր երկու սպա-

սաւորները Թէլի Յարութիւն եւ Գարաեան Յովսէփ:

Ահա այս կերպով վերջացաւ Ազգ. անզուգական բարերար՝ Պէգնեան Յարութիւն ամիրայի յուզարկաւորութեան փառաւոր հանդէսը, որուն նմանը մինչեւ այն ատեն չէր տեսնուած:

*
*
*

Անկեղծօրէն կը խոստովանինք որ հրապարակագիր-բանաստեղծ Տիար Մելքոն Ասատուրի «Ժամանակ»ի մէջ մեզ նկատմամբ ըրած ակնարկութիւնը՝ իրապէս կաթիլ մը ձէթով վառած էր կանթեղին պատրոյզը, որ ցվերջ վառեց նաեւ մեր աննշան գրիչը՝ երկարօրէն գրելու համար Պէգնեանի կեանքին զանազան գիծերը:

ՅԵՄԱԴԱՐՉ ԵՎԱՆԵՐԿ ՄԸ

Ժ.Թ. դարու Առաջին կիսուն մէջ նշանաւոր հանդիսացած են ի Խասգիւղ Գարաբէհեա Աբրահամ եւ ձէզայիրլեան Մկրտիչ Ամիրայք: Այս վերջինը՝ որ չափազանց փափաքող մըն էր եկեղեցական երգեցողութեանց կանոնաւոր ներդաշնակութեան, Հայ ծայնագրութեան հիմնադիրն եղող Պապա Համբարձում Լիմօնեանի առաջնակարգ աշակերտներէն Աբիսողոմ Իւթիւնեանը Խասգիւղ բերել տալով՝ երաժիշտ կը կարգէ Ս. Ստեփանոս Եկեղեցւոյն՝ ուր դեռատի ուսուցիչը մինչեւ 1840 իր տաղանդը փայլեցուց, նորանոր հեղինակութեամբք դասեր աւանդելով յիսուն աշակերտաց, որոնք տօնական օրերու առթիւ միաձայնութեամբ կ'երգէին ի ներկայութեան ձէզայիրլեան Մկրտիչ ամիրայի:

Նոյն դարու կէսէն վերջ բարեյիշատակ Կարապետ վրդ. Շահնազարեան՝ նիւթական ձեռնտուութեամբք Եգիպտոսի վարչապետ հանգուցեալ Նուպար փաշայի, Նուպար Շահնազարեան վարժարանը հիմնեց, ուր շրջանաւարտ եղան ի մէջ այլոց՝ մեծանուն Ռեթէոս Պէրպէրեան, Եղիա Տէմիրճիպաշեան եւ Մինաս Չերազ, որոց նկատմամբ մեծ գուրգուրանք կը տածէր հոգելոյս Ներսէս Սրբազան Վարժապետեանը:

Գիւղիս Աղբատախնամ Մարմնոյ առաջին Կազմութենէն շատ առաջ, 1836ին գտնուած է Տնանկ աղբատաց տետրակ մը, որուն մէջ կը կարդանք հետեւեալները:

Դրջ.

Ռենչպէր Պօղոս աղայի կիներ Սիմա եւ որքն
Նեկսար 15
Պերպէր Ասուածասուրի կիներ Իպրաֆսէ, Մարիամ, Յարութիւն 15
Պէյօղլուցի Պերպէր Թագուհիի դուստր Ազիզ,
Թագուհի 5
Ակարլըք օղլու այրի կիներ, քերզի Պօղոսի որբերն Սուրբիկ եւ Ռօզա 15
Նոյնպէս նաեւ 38 անձերու նպաստ տրուած են:

1840ին գտնուած է սեփական մը սոյն վերնագրով «Խասգիւղի տնանկ աղբատաց տետրակն է» որուն մէջ տնանկերէն բուսականներով նշանակուած է.

Մարկոս նուասիս եւ ֆօսիւրնի Գրիգորիս, աւուրն սէնէ 257 Զիլփասէ.

Տէմիրճի Ռարոսի որքն Ազալի, Կարապէս 10 որբ. Զրփալըն (Տէր Յակոբ).

Մավունանի Մարտիրոսի որբն Մկրտիչ, Յակոբ 10
դր. Չրբալըն (Տ. Բարսեղ).

Կալդրբի այրի կինն Մեյրեմ եւ որբն Հոռոբսիմե,
10 դր. Չրբալըն (Տեռ. Բարսեղ).

Կարապետ օղու կինն Զարգար եւ որբն Իսկուհի
10 դր. Չրբալըն (Տ. Աբրահամ).

Խամուրնի Մաննիկի որբն Մայրեմ 5 դր. Չրբա-
լըն (Տ. Կարապետ).

Ասոնց նման 30 սարբեր անձերու նպաստ տրուած
են, որոնց մեծագոյն մասը անընթեռնելի են:

Նոյն տարուան բուսականով գտնուած և ուրիշ տես-
րակ մըն այլ որուն մէջ գտնուած և հետեւեալ պարբերու-
թիւնը, զոր նոյնութեամբ կ'օրինակենք. «Առաջին տե-
սակ Տնանկ Աղբասաց Պատրիարքարանի նորոգ կարգեալ
խապզիմալ աղայից մօտուովն նորոգ տէքթեր շինուեցաւ
եւ աղբասաց նորոգ ողջ մօտուով բաժնուեցաւ բուլին
Քրիստոսի 1843 Յունվարի 1 իւրիպարով եւն. եւն.

Ասոնցմէ կը հետեւի թէ վերոյիշեալ թուականնե-
րուն արդէն գտնուած են եղեր Խասգիւղի մէջ բա-
րեսէր անձնաւորութիւններ, որոնք Աղբատախնամի
հաստատութիւնէն առաջ՝ գլխաւորութեամբ տոգորեալ,
ձեռքերնուն եկած աշխատութիւնը չեն խնայեր, օգ-
նելու համար իրենց գիւղին մէջ գտնուող աղբատ
ըն-
տանիքներու եւ որբերու, սրբելով անոնց արցունքը
եւ այսու արժանանալով այդ խեղճերուն լիարեան
օրհնութեանց:

Բնական է որ այսպիսի բարեպաշտ ընակիչներ
ունեցող գիւղ մը Ա. օրինակը պիտի հանդիսանար
պաշտօնական ձեւակերպութիւն մը տալու համար իր
յղացած այս գովելի նպատակին, որոնց զօրավիզ

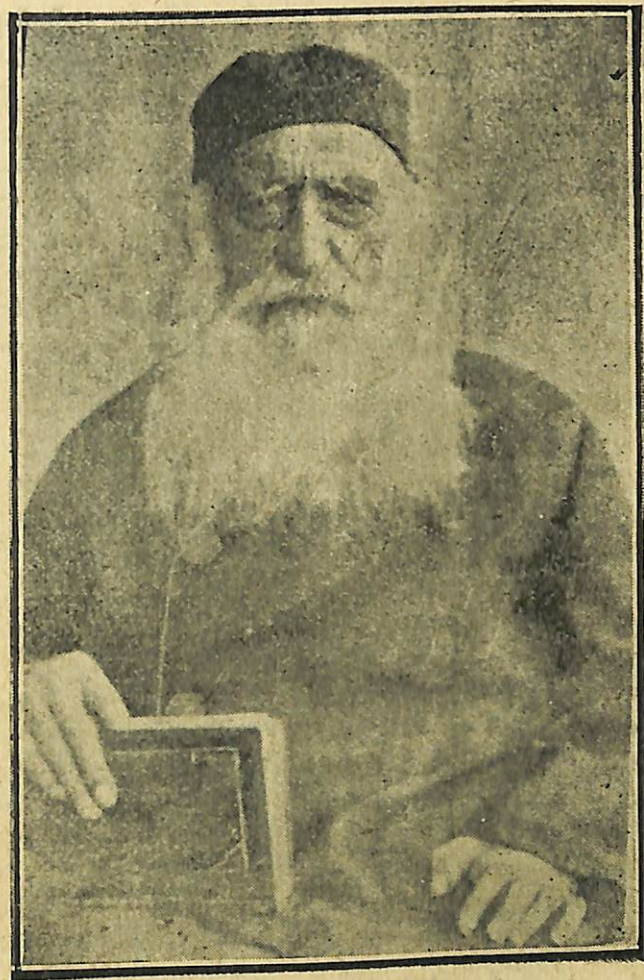
Աղբատախնամներու առաջին կիմնայի
ՆԵՐՍԷՍՍՍՐԲԵՊ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
(Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ)

կանգնեցան Վարժապետեան Ներսէս Արքազան, Արծրունի Տ. Գէորգ քահանայ, Արքունի Մայրապետ Գալֆաեան, որոնց մասին պիտի խօսինք :

Ներսէս Արքազան՝ Պատրիարք ընտրուելէ առաջ ամբողջ զիւղին Նախախնամութիւնն եղած էր : Իր Չըքսալընի բնակարանը սրբավայր մըն էր բարեգործական ձեռնարկներու , ուր ստէպ կը գումարուէին Խասգիւղի նահապետը՝ ձերունագարդ Տ. Գէորգ Աւագ Գինյ . Արծրունի, յաւէտ ողբացեալ՝ առաքինագարդ Արքունի մայրապետ Գալֆաեան եւ թաղին եռանդուն երիտասարդութիւնը , խորհելու համար՝ թէ ինչ կերպով կրնան օգտակար ըլլալ զիւղին մէջ գտնուող աղքատ ընտանիքներու եւ անկարող ձերերու , որոնք շարունակ կը դիմէին՝ իրենց կարօտութիւնը հասկցնելու համար :

Արքունիներու հոգը արդէն ստանձնած էր Արքունի Ն. Գալֆաեան , որ ըստ ամենայնի իր անունը արդարացնելով՝ երիտասարդ հասակէն սկսեալ արհամարհեց աշխարհիկ կեանքը եւ իր ճշմարիտ փառքը մարդկութեան ծառայելուն մէջ փնտռելով մայրապետութեան քօղն ընդունեց , որպէսզի անմեղ որքունիներու պաշտպանութիւնն ստանձնելով՝ կարենայ իր հասկըցած կերպով եւ մայրական անձնութիւնով հոգալ անոնց պէտքերը , որոնք կը գուրգուրային իր վրայ՝ որդիական սիրով : Հանգուցեալ պատմագէտ Գրիգոր Մարգարեան լաւ ուսումնասիրած ըլլալով անոր կեանքը , ընդարձակ կենսագրութիւնը ըրած է արդէն , նկարագրելով իր քաջած նեղութիւնները՝ որքերուն համար նպաստ հաւաքելու դժուար պաշտօնին մէջ :

Իր հիացողներէն մին կը պատմէ թէ՛ Արքունի Մայրապետ Նշան Գալֆաեան 1866 Նոյեմբեր 31ին՝

Տ. ԳԵՈՐԳ Ա. ԳԷՆԵ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

անձնուէր զոհողութեամբ եւ գերմարդկային ջանքերով հիմնած է սոյն գթութեան յարկը, առաջնորդուելով իր ազնիւ սրտին թելադրած բարեգործ ազդեցութեանէն, որ մայր պիտի ընէր զինք բաղդազուրկ մանկուհիներու եւ ծնողազուրկ որբերու: Այս պանծալի հաստատութիւնը 62 տարիներէ ի վեր կը շարունակէ իր ընթացքը, պատիւ բերելով իր անմահ հիմնադրին եւ անոր ժրաշան յաջորդներուն, որոնք ամէն կերպով ջանացին զգալի չընել այս սուրբ հաստատութեան հիմնադիր մօր բացակայութիւնը: Ազգը տակաւին շատ պէտք ունէր իրեն:

1878ին տիրապետող նիւթական անձկութեան հետեւանօք՝ ընդհանուր մայրաքաղաքիս եւ ի մասնաւորի այս աղքատիկ գիւղին մէջ բազմապատկուած էին թշուառութեան զոհերը, որոնք չի կարենալով իրենց օրական պարէնը հայթայթել, ստիպուած էին ձեռքերնին կարկառել թաղին բարեկեցիկ ազգայնոց: Բարեյիշատակ Սրբուհի մայրապետ չէ՛ր կրնար անտարբեր աչօք դիտել սոյն կարեկցութեան արժանի վիճակը այդ խեղճերուն, ուստի ամէն ջանք ի գործ դրաւ այդ ահաւոր կացութենէն ազատելու զանոնք, որոնցմէ շատերը փրկեց իր անխոնջ աշխատութեամբ, դռնէ դուռ դեգերելով եւ անոնց նպաստ հաւաքելով:

Դժբախտաբար չի կրցաւ երկար ատեն վայելի Սրբուհի մայրապետ՝ իր հաստատած այս Գթութեան յարկին մէջ ապաստանող անտէրունջ որբուհիներուն երախտագիտական զգացմամբ իր անձին հանդէպ շրուայլած խնամքները, որոնք վարձատրութիւնն էին իր տարած նեղութեանց: 1889 տարուոյ Յուլիսի սկիզբները առ Աստուած աւանդեց իւր անմեղ հոգին այս անզուգական Մայրը, որոյ յաջորդեց նոյն ամսոյ 8ին Երանուհի մայրապետ:

ՄԻՔՈՒՂԻ ՄԱՅՐԱՊԵՏ ԳԱՆՏՈՒՆ

1822 — 1889

Նոյն կորովը չունեցա՛ւ մայր Երանուհի, եւ մինչեւ 1902 այդ հաստատութիւնը վարելէ յետոյ իր մահուան հետեւանօք՝ յաջորդեց Նոյեմբ. 22ին Քրիստինէ մայրապետ Փափազեան: Այս անձնուէր մայրը՝ որ նախապէս Ազգ. Հիւանդանոցի մէջ ծառայած էր իբր հիւանդապահուհի, Օրմանեան Ս.ի հրամանաւ յաջորդ նշանակուեցաւ Երանուհի մայրապետի, որ այս բազմապահանջ պաշտօնն ստանձնելով՝ սկսաւ յառաջ տանիլ բարեյիշատակ հիմնադրին նուիրական գործը, աշխատակցութեամբ Քէօսէեան երկու անձնուէր քոյրերու, որոնք իրեն պէս արհամարհելով աշխարհային վաղանցուկ փառքերը, նուիրուած էին այս սուրբ գործին:

Այս երկուքը ինչպէս նաեւ որբանոցին հին սանուհիներէն Քոյր Նելլիկ Բասմանեան իրենց թարմ ուժերով մեծապէս զօրավիգ եղան Մայրապետ Քրիստինէ Փափազեանի, օգնելով անոր գործառնութեանց՝ իրեն յառաջացիալ տարիքին մէջ:

Ետքի թողով շարունակել Գալֆեան Որբանոցի մինչեւ ցա՛րդ մատուցած անձնուէր ծառայութիւնները, կը սկսինք պատմել Խասգիւղցիներուն այն մեծ ձեռնարկը, որ Պոլսոյ ամբողջ թաղերուն Ա. օրինակը պիտի հանդիսանար՝ պաշտօնապէս կազմակերպելով իր Աղբատախնամ մարմինը: Մինչեւ 1877 թուականը, թաղերու մէջ գտնուող աղքատ ընտանիքները կը խնամուէին ընդհանրապէս Թաղ. Խորհրդոյ կողմանէ, ստանալով ամօժ ամիս մէյմէկ փոքրիկ գումար՝ իբրեւ հացագին. բայց ասիկա անբաւական էր գոհացում տալու տնանկ աղբատներուն, որոնք հետզհետէ կը շատնային:

ԱԶՁՄՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՂԲԱՏԱՒԱՏ ՄԱՐԲՆՈՅՆ ԻՆՏԵՐԻՂԻ

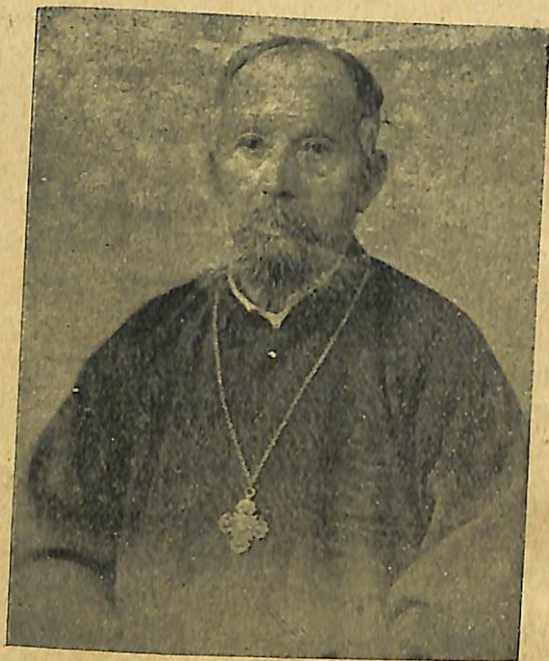
Գիւղիս Պատուարժան Թաղ. Խորհուրդը յարգելով Հոգեւոր Իշխանութեան հրամանը, նախաձեռնութեամբ Տիրար Պետրոս Փափազեանի՝ որ ամբողջ թաղեցիներէ սիրուած եւ յարգուած անձնաւորութիւն մըն էր՝ հինգ կարողագոյն անդամներով կազմեց Ա. Աղբատախնամ մարմինը, որ կը բաղկանար հետեւեալ պատուական ազգայիններէ.

Սարգիս Աբահամեան	Ասենայկե
Ռուբէն Պուլիուբեան	Ասենայկի
Եղիա Շահպազեան	Գանձայկե
Առաքել Ալբուն Տիւրքի	
Նիկողոս Թիւլպեհեհեան	

Անոնք իրենց դիւանը կազմելով 1878 Յուլիս 13ին, նոյն կիրակի օրը հանդիսաւոր կերպով կատարուեցաւ Խասգիւղի նորակազմ Աղբատախնամ մարմնոյ հաստատութեան Կոնդակը՝ յատենի Ս. Ստեփանոս եկեղեցոյ: Ժամերգութեան աւարտումէն վերջը՝ Թաղ. Խորհուրդը ընկերակցութեամբ նորընտիր Մարմնոյն, ներկայանալով Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք Տօր Զըքսարնի Բնակարանը, իր օրհնութիւնը խնդրեց:

Վարժապետեան Տ. Ներսէս Սրբազան՝ որ չորս տարիներէ ի վեր հաստատուած էր Պատրիարքական Աթոռին վրայ, կիրակի եւ տօնական օրեր սովորաբար իր սենեակը կ'առանձնանար՝ գրութեամբ կամ ընթերցմամբ պարապելով. ուստի ջերմ մաղթանքնե-

րով օրհնեց թէ՛ ներկայացող Թաղ. Խորհրդոյ եռանդուն անդամակիցները եւ թէ՛ Աղքատախնամ մարմինը, յայտնելով իր բարձր գոհունակութիւնը՝ այս

Տ. ՄԻՆՍՍ Ս. ԳԻՃԻ. ՊԷՉՍՉԵԱՆ
(Աղքատախնամի ծառայող)

պատշաճ ընտրութեան մասին եւ իր քաջալերական խօսքերն ուղղելով անոնց՝ ըսաւ. «Շատ ազգօգուտ ձեռնարկներու մէջ Խասգիւղ առաջինը եղած է. ուրախ եմ որ այս մարդասիրական գործն ալ Ա. անգամ Խասգիւղէն ծագում կ'առնէ»:

Նոյն ատենուան Ազգ. մամուլը մեծ գովեստներով

կը հռչակէր այս ազգօգուտ հաստատութիւնը, յորդոր կարդալով միանգամայն՝ որ Պոլսոյ միւս թաղերն ալ հետեւին այս գովելի օրինակին, եւ ունենան իրենց ուրոյն Աղքատախնամ մարմինները. Իրօք ալ քանի

Տ. ԱՐՐՍ. ՀՍ. Մ. ԳԻՃԻ. ԿԻՐՐՆՂՆԵԱՆ
(Աղքատախնամի ծառայող)

մը տարուան ընթացքին հետզհետէ սկսան կազմակերպել իրենց մարմինները՝ Սամաթիա, Բերա, Պալատ, Գումգաբու եւ ուրիշ թաղեր:

Գիւղիս նորակազմ Աղքատախնամը գրկապինդ փարած իր ձեռնարկած պաշտօնին, ամենայն անձ-

նուիրութեամբ կ'աշխատէր զոհացնել թաղին աղքատիկ ընտանիքները, հոգալով անոնց անհրաժեշտ պէտքերը: Բարեկեցիկ ազգայինք տեսնելով այդ Մարմնոյն անդուլ ջանքերը, իրենց յօժար կամքով ունեցած անշարժ կալուածնին Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյն փոխանցեցին, յատկացնելով անոնց եկամուտը գիւղին Աղքատախնամին որուն ուղղամիտ եւ օրինակելի ընթացքը մեծ վստահութիւն ներշնչած էր նուիրատուներուն:

Ինչպէս վերեւ յիշեցինք, այս նուիրատուութեանց մէջ ամենամեծ դեր մը ունեցան իրենց յորդորներով՝ Տ. Գէորգ Ա. քննյ. Արծրունի, որ իր բարեպաշտութեամբ համակրելի եղած էր բոլոր թաղեցւոց, եւ Սրբուհի Մայրապետ Գալֆեան, որ ոգի ի բռին աշխատած էր ի գլուխ հանելու համար այս բարենպատակ հաստատութեան հիմնադիրներու տարած գերմարդկային ջանքերը, որոնց հարազատ հետեւողներն եղան մինչեւ վերջ՝ իր յաջորդներէն՝ Քրիստինէ Մայրապետ Փափագեան եւ իր աջ բազուկներն համարուող Քէօսէեան անձնուէր քոյրերը:

Այս երկու հարազատները՝ ինչպէս նաեւ հաստատութեան ուխտի քոյրերը ամէն կերպով օգտակար հանդիսացան արդի Աղքատախնամ մարմնոյ իրենց հոգելոյս հիմնադրին՝ Սրբուհի Մայրապետ Գալֆեանի օրինակին հետեւելով:

Տ. ՄԱՂԱՔԻՍ. ԱՐՔԵՊԻՍԿ. ՕՐՄԱՆԵԱՆ
(Պատրիարք և Պոլսոյ)

Առտ Աղքատախնամը, իր պարտականութիւնը գիտակցօրէն կատարելու, եւ հին Աղքատախնամի մասին կարեւր եղած ճշգրիտ տեղեկութիւնները քաղելու նպատակով, ինչպէս տարէց թաղեցիներու, նոյնպէս դիմեց գիւղիս այժմու Պատ. Թաղ. խորհրդոյ, խընդրելու իր քննիչ ունեցած պաշտօնական տետրակ, գրութիւն եւայլն իր տրամադրուելու համար:

Պարտ անձին կը համարինք յիշատակելու թէ ներկայ Թաղ. Խորհուրդը, բարեյօժարութիւնը ունեցաւ 1836 եւ 1840 տարւոյ «Տնանկ Աղքատաց» անունով երկու տետրակներ, տրամադրելու որոնց մէջ հատ ու կտոր կիսատ տեղեկութիւններ միայն գրտանք, նոյնպէս՝ 1873էն սկսեալ թաղականութեանց ընդօրինակութեան եւ արձանագրութեանց 15 կտոր տետրակները, որոնցմէ կը քաղենք Աղքատախնամ շահագրգռող յետագայ ծանօթութիւնները:

«1883 Մարտ 21ին Ալթուն Տիւրրի ատենապետած Թաղ. Խորհուրդը, որուն Ատենադպիրը եղած է Պօղոս Քէրէստէճեան, գիւղին Աղքատախնամ Մարմինը վերակազմած է հետեւեալ անձերէ.

- Յովհաննէս Երկանեան
- Լեւոն Հանեան
- Մասեհ Մասեհեան
- Յակոբ Մերհամէրեան
- Սարգիս Պերպերեան
- Գրիգոր Սեղբոսեան
- Սարգիս Գալուէնեան
- Աերովբէ Քեհեանեան
- Գրիգոր Թրնկրեան:

1895 Նոյեմբեր ամսոյ 13ին՝ օրուան թաղա-

կանութիւնը հրաւիրած է Աղքատաց Խնամակալութեան պաշտօնին՝ հետեւեալ բարեսէր ազգայինները.

ՏՕՔԹ. ԳՍ.ՓԱՄԱՃԻ
(Աղքատախնամի բժիշկներէն)

- Դաւիթ Խաչկոնց
- Կարապէտ Եղիաեան
- Կարապէտ Պալեան
- Յակոբ Դաբամանեան
- Սարգիս Քեհեանեան
- Վահան Ամեհեան

Սոյն մարմնոյն օրով բժիշկ կը նշանակուի Տօբթ. Յակոբ Քէմհանեան:

1896 Օգոստ. 13ին՝ յաջորդեցին հետեւեալները.

- Գալուստ Գայրեան
- Պօղոս Սեմերեան
- Տիրան Պեթիկբաշեան
- Օճեկ Յրեհեան

վերոյիշեալ բժիշկի պաշտօնավարութեամբ:

* 1897 Դեկտ. 21ին Աղբատախնամը կը կազմուի հետեւեալներէ.

ՏՕՔԹ. ՅԱԿՈՒՐ ԳԷՄՇՍՏՅԱՆ
(Ազգաստանամի բժիշկներէն)

Անդրանիկ Գարիպեան
Արսաշես Բարունակեան
Գրիգոր Տեովիքեան
Թազուր Քերեսեան

Մինքան Պալեան
Յովհաննէս Պետրոսեան
Նշան Պերպեան
Ոսկիան Գավախեան
Սարգիս Խորասանեան :

Օրուան թաղականութիւնը կը խնդրէ Բիւզանդիոն օրաթերթի Հիմնադիր-Տնօրէն Բիւզանդ Քէչեանէ, որ իր թերթին միջոցաւ բարեհաճի յայտարարել սոյն ընտրութիւնը, կոչ մը ուղղելով նաեւ բարեսէր թաղեցւոց ի նպաստ տնանկ աղբատաց :

1903 Ապրիլ 21ին Պատուարժան Թաղ. Խորհուրդը պաշտօն կը յանձնէ Աղբատախնամի Ատենապետ Արժ. Տ. Աբրահամ քահ. Կիրեղեանի, հրաժարեալ անդամներու տեղ նորիւ ընտրել եւ վերստին կազմել Աղբատաց խնամակալութիւնը, որով կ'ընտրուին հետեւեալ ազգայինները.

Տեղ. Համբարձում քահ. Գեորգեան
Տօթ. Յակոբ Քեմհանեան
Նշան Սարգիսեան

* 1904ին կը վերակազմուի Աղբատախնամ մարմինը հետեւեալ անձնաւորութիւններէ.

Տօթ. Յակոբ Քեմհանեան
Մինքան ձեզվեանեան
Տիրան Լօմակեօզեան
Յարուքիւն Գրլեան
Աբրահամ Կարապետեան
Գրիգոր Չահեանեան
Յովհաննէս Պետրոսեան
Վահան Չափեան :

* * 1909 Դեկտեմբեր 25ին, նորոգ կազմակերպութիւն մը կը ստանայ Աղքատախնամ Մարմինը, հետեւանդամակիցներով.

Ասասուր Խանլեան
Արսաշես Խաչիկեան
Բարունակ Միխայիլեան
Գառնիկ Պետրոսեան
Եղիա Վարժապետեան
Միրիան Գաբրիէլեան
Յովհաննէս Ֆրէնկեան
Վահան Զաֆեան:

* * 1910 Հոկտ. 29ին վերոյիշեալներուն կ'անդամակցի նաեւ Մկրտիչ Գաբրիէլեան:

1912 Դեկտ. 30ին կը հրաւիրուին Աղքատախնամ Մարմնոյ անդամակցութեան հետեւեալ ազգայինները.

Յարութիւն Համբարձումեան
Արսաշես Սիմոնեան
Պօղոս Գարագաբեան
Միրիան Գաբրիէլեան
Օննիկ Ֆրէնկեան
Լեւոն Խաչիկեան
Գառնիկ Քեօմիւրնեան
Մարտիրոս Պեպերեան
Յարութիւն Յովհաննէսեան
Օննիկ Շահինեան
Անդրեաս Զարմանեան
Յակոբ Ժամակոչեան
Յակոբ Միխայիլեան
Յարութիւն Յակոբեան:

1913ին կը վերակազմուի Աղքատախնամ մարմինը հետեւեալ ազգայիններէ.

Տօֆ. Յակոբ Քեմհանեան
Արսաշես Սիմոնեան
Գառնիկ Քեօմիւրնեան
Գառնիկ Պետրոսեան
Անդրեաս Զարմանեան
Լեւոն Խաչիկեան
Միրիան Գաբրիէլեան
Մարտիրոս Պեպերեան
Յարութիւն Յովհաննէսեան
Յակոբ Ժամակոչեան
Յակոբ Միխայիլեան
Պօղոս Գարագաբեան

1914ին, պատերազմի պատճառաւ, ապրուստը դժուարացած, մանաւանդ՝ կարօտեալներու թիւին վրայ աննեցուկ ընտանիքներու հոգն ալ աւելնալով, Աղքատախնամին գործը մեծ դժուարութեան մատնուած էր: Մասամբ այս թըշուառութեան դարման տանելու համար Աղքատախնամը զիւղին կիներուն ու աղջիկներուն պռտոէ թաշկինակներ բանել տալով, Օթէլ Ռօյեալ պանդոկը բնակող Օր. Սթանպօլլուեանի միջոցաւ ծախել կուտար: Շատ

ՕՐ. ՍԹԱՆՊՈՒԼԵԱՆ

արդիւնաւոր եղած է օրիորդին այս անձնուէր ջանքը, յիշատակութեան արժանի օգնութեան գործին մէջ: Անուրանալի է օրուան Աղքատախնամի անդամներէն Տիար Միրիճան Միքայէլեանի, Օննիկ Ֆրէնկեանի եւ Պօղոս Գարագաշեանի ջանքերը:

Սոյն թուականէն առիւն մինչեւ 1927 ներկայ Աղքատախնամի վերակազմութեան թուականը, ուրիշ ոչ մէկ արձանագրութիւն գտնելով կը փակենք այս անցեալ շրջանը եւ կ'անցնինք նոր տեղեկագրութեան:

*** Այսուհետեւ տեղի ունեցած անցքերը կը թողունք արձանագրել, քանի որ արդի Աղքատախնամի քով կը գտնուին ատենագրութիւնները:

Գ.Ա.Լ.Յ. ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՄԱՅՐ Ա.ՂԱԻՆԻ ԳԷՕՄԷՏԱՆ
(Պատուակալ Նախագահ արցի Աղքատախնամիս)

ԹԷ ԻՆՉՊԵՍ ՏԻՄԸ ԴԻՌՈՒՄՅԱԿԻ
ԼՐԴԻ ԼՂ ԲԱՄԵՒՆԵՄ ԿՐԿՐՆՈՅՆ

Նորակազմ Աղքատախնամի 1927 Փետրվար ամսոյ մէջ, երբ Պոլսոյ մէջ սաստիկ ծմեռ մը կը տիրէր, գիւղիս կարգ մը ընտանիքներու մէջ թշուառութիւնը ծայր աստիճանի հասած էր: Այդ թշուառութիւնը մեղմող ոեւէ պաշտօնական մարմին չգտնուելով բարեաէր անհատներ ի գութ շարժելով օգնութեան կը փութային ազգայիններուն:

Օրուան թաղականութիւնը հակառակ իր բարի տրամադրութեան պիւտճէին ծանրաբեռնութեան պատճառաւ ի վիճակի չէր դարձան տանիլ այս կարօտելոց: Արդի Աղքատախնամի ատենադպիր Պր. Յարութիւն Աճէմեան ի տես այս կարօտութեան չկարենալով անտարբեր մնալ կը խորհի ընթացք տալ սոյն Աստուածահաճոյ ձեռնարկին:

Առ այս կը դիմէ իր մտերիմներէն արդի Մարմնոյ ատենապետ՝ Պր. Յարութիւն Մանկիեանի, որ սիրայօժար համամտութիւն կը յայտնէ իր բարեկամին յայտնած գաղափարին եւ երկուքը միասին կը լծուին գործի: Նախ կը դիմեն Պատ. Թաղականութեան, որ բերանացի կը պատասխանեն իրենց. «Յոյժ գովելի կը գտնենք ձեր այս գաղափարը, մանաւանդ աղքատիկ գիւղիս համար, անհրաժեշտ է սոյնօրինակ Մարմնոյ մը կազմութիւնը: Սոյն նպատակով մեր կողմէ կարգ մը թաղեցոց մօտ եղած դիմումները անհետեւանք մնացին...»:

Այս միջոցին, յանկարծ Ս. Ստեփանոսի խորհրդ-

դարանը կը մտնէ Թօփալ Մարիամ անունով ծանօթ եօթանասունամեայ ծերունին ինչպէս նաեւ Տիկին Մարրուհի Բէսէճեանը:

Ասոնք սրտայոյզ բառերով իրենց արգահատելի վիճակը պարզելով, նպաստ կը խնդրեն:

Պատուարժան Թաղական անդամները իրենց անձնական քսակէն կը գոհացնեն այս երկու աղքատիկ տիկինները եւ կը ճամբեն զիրենք մխիթարական յուսադրութիւններով:

Ապա դառնալով կրկին Աղքատախնամի մը կազմութեան համար իրենց դիմող վերոյիշեալ երկու ազգայիններուն, կը խնդրեն ի սէր Աստուծոյ ընթացք տալ սոյն գործին եւ իրենք իրենց համամիտ ընկերներ ընտրելով ներկայացնեն թաղականութեան առ ի վաւերացումն:

Աճէմեան եւ Մանկեան կը դիմեն Մայր Աղանի Բէօսէեանի իրենց մտադրութիւնը պարզելու եւ անոր փորձառութենէն օգտուելու միտումով: Սակայն յարգելի Մայրը հոն ներկայ չըլլալով կը բանակցին փոխ-Մայր՝ Բոյր Մարիամ Բէօսէեանի հետ: Բարեսէր քոյրը ոչ միայն խօսքով այլ եւ նիւթապէս իր կարեկցութեան ապացոյցը կը նկատէ զիրենք բաջալերել, խոստանալով միանգամայն խօսիլ Մայր Աղանիի իրենց բարի ձեռնարկին օժանդակ հանդիսանալու համար:

Եւ ահա սոյն երկու պարոնները խրախուսուած նիւթապէս եւ բարոյապէս հիմը կը դնեն ներկայ կազմին, իրենց ընկերներ առնելով:

Տեա՛րք Արսաեւս Համլանեան
Սողոմոն Գարաօղլանեան
Մանուկ Մանուկեան

1927 Մարտ 21ին իրենց Դիւանը կազմելով կը տեղեկագրեն թաղականութեան:

Յարութիւն Մանկեան	Ասենայեան
Յարութիւն Անեմեան	Ասենայպիր
Արսաւ Համբանեան	Գանձապահ
Սողոմոն Գարաօղլանեան	Հիւանդի հսկիչ
Մանուկ Մանուկեան	Խորհրդական

1927 Մարտ 28ին Պատ. Թաղականութեան 1069 համար պաշտօնագրով կը վաւերացուի կազմը:

1927 Մարտ 30ին իր անդրանիկ նիստը կազմելով, անդամներու թիւը անբաւական կը գտնէ եւ միանգամայն այսօրինակ գլխութեան գործի մը մէջ Տիկիններու մասնակցութիւնը անհրաժեշտ դատելով իրեն անդամակից կ'ընտրէ,

Տիկնայք Չարուհի Տասուրեան
Սարեհիկ Հիսարեան
Արմենուհի Արապեան
Քրիստինե Ալբունեան
Օր. Վերգին Օկորեան
Պարոնայք Ռափիկ Սանսարեան
Սիմօն Արսլանեան

Երրորդ նիստի մէջ, Մարմինս յարմար դատեց զբաւորապէս դիմել Գալֆեանն Որբանոցի Մայր Աղանի Քէօսէեանի եւ խնդրել որ բարեհաճի ընդունիլ Աղբատախնամ Մարմնոյ պատուակալ նախագահութիւնը, ինչ որ սիրով ընդունուեցաւ յարգելի մօր կողմէ:

Ապրիլ 8 Մարմինս նկատի բռնենալով կարօտ Ազգայիններու կողմէ եղած դիմումները, որոշեց 50

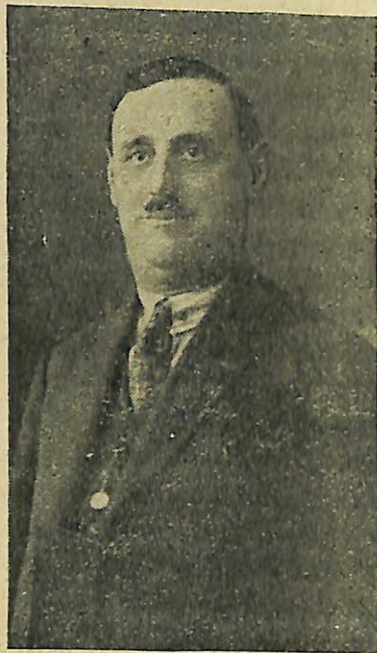
տարեկանէն վեր եւ աշխատելու անկարող չքաւորներու ամսական նպաստ մը յատկացնել: Առաջին անգամ ըլլալով 27 աղքատ անձերու նպաստ բաշխուեցաւ: 1927 Մայիս 4ի նիստին Աղբատախնամը նկա-

ՏՕԲԹ. ՄԱՌՍԹԱՅԱ ՊԷՅ
Արդի Աղբատախնամի բժիշկներէն

տի առնելով իր հասոյթի աղբիւրներէ բոլորովին զուրկ վիճակը ծաղկեփունջ մը կազմելու, եւ նշանտուքի, պսակի, անուան տօնախմբութեան եւ մկրտութեան առթիւ բարեսէր ազգայիններու ղրկելով

անոնց կամաւոր նուէրները ստանալու գաղափարը յղացաւ, եւ առ այս դիմեց Պատ. Թաղականութեան խնդրելով որ իրեն իրաւասութիւն տայ բոլոր Խազիւղցիներու ուղարկելու ոոյն ծաղկեփունջը բարեպատեհ առիթներու մէջ:

ՏՕՔԹ. ԻՍԱԿ ԳՐԻՄԻ

Աւդի Աղբասախնամի բժիշկներէն

1927 Յունիս 5ին դիմում եղաւ Թաղ. Խորհրդոյ, որպէսզի իր պաշտօնական թուղթերուն մէջ, եթէ երբեք հին Աղբատախնամներու պատկանող տոմար,

թուղթ, գոյք, կնիք եւլն. կան, թո՛ղ հանի Աղբատախնամին փոխանցել: Պատասխանուեցաւ թէ լուծեալ Աղբատախնամներէ միմիայն կը մնայ 1882 թուակիր մետաղեայ պնակ մը եւ 1884 թուակիր կնիք մը, ինչպէս նաեւ Բումէլիի 1 հատ 378266 թիւ վիճակահանութեան պարտաթուղթ մը:

Այս նիստին մէջ՝ նախ նկատի ունեցաւ իր զբաղմանց պատճառաւ Պր. Արտաշէս Համբանի գանձապետութենէ հրաժարումը, որուն տեղ ընտրուեցաւ Պրն. Սողոմոն Գարսոյլանեանը:

1927 Յունիս 8 մեր հարեւան թուրք հայրենակիցներ, իբր գթութեան մարմին մը, մեր օժանդակութեան դիմած ըլլալով, Մարմինս նկատի առաւ այս կարեւոր հարցը եւ սիրով ընդունեց ~~թիւ~~ ^{թիւ} Բաւաջարկը:

Բժիշկ Մուսթաֆա պէյ սոյն ժողովին մէջ ընդունուեցաւ Աղբատախնամիս բժիշկ, որ սիրով եւ անձնուիրաբար ստանձնեց:

Սեպ. 30 Մարմինս իր վեցամսեայ հաշիւները ներկայացուց Պատ. Թաղականութեան խնդրելով միանգամայն որ եկեղեցեաց բակը կախուի, որպէսզի ամէն ազգային անհատ տեղեկանայ իր գործունէութեան:

Մինչեւ թուականս մեր կողմէ պետական հիւանդանոց ղրկուեցաւ 5 իսկ Ազգ. Հիւանդանոց 3 հիւանդներ: Սոյն նիստին մէջ նկատի առնուելով գործօն անդամութիւններէն՝ Տիկ. Գրիստինէ Ալթունեանի, զիւղէն մեկնումի առիթով բանաւոր հրաժարագիրը ընդունեց: Այն առթիւ Աղբատախնամիս անդամ ընտրուեցան Տիկիներ Ռօզ Կիւլպէնկեան, Սիրանոյշ Գարագաշեան եւ Պր. Օննիկ Թիւթիւնեան:

1927 Հոկ. 23 Մարմինս նկատի առնելով Ներսէսեան վարժարանի անձուկ պիւտեհէն ինքնաբերաբար

ուզեց օգնութեան հասնիլ 11 կարօտ ուսանողներու դպրոցական թոշակը վճարել եւ մերթ ընդ մերթ անհրաժեշտ պէտքերը, այն է գոգնոց, կօշիկ, զլխանոց եւ լն. հոգալ:

Խառփուրի Ս. Գրատարանի որդեգրած սաները
Կերտեան Ս. Գ. Վարժարանին մէջ

1927 Դեկ. 12ի նիստի մէջ որոշեց Յունվար ամսոյ մէջ պաշտօնական օր մը սահմանել եւ հոգեհանգրստեան պաշտօն եւ Ս. Պատարագ մատուցանել

ԲՆՍԷԼ ՄՍԲԳՍԲՆՆԵ
(Պատուակալ անդամ Ս. Գրատարանի)

տալ ընդհանուր նուիրատուներու եւ սատարողաց ննջեցելոց հոգւոյն: Դեկ. 20 նկատի առնելով ձմրան խստաշունչ օրերը Աղքատախնամա 300 օխա ածուխ բաշխեց թէ Հայ աղքատներու եւ թէ զիւղիս Ծերոց ժողովին կողմանէ վկայեալ կարգ մը կարօտ Թուրք հայրենակիցներու:

1928 Յունվ. 10, Լոնտոնաքնակ ազգ. բարերար Տիար Ներսէս պէյ Կիւլպէնկեան Պոլսոյ իրենց տան ներկայացուցիչ Հայկազուն էֆ. Կիւլպէնկեանի ձեռամբ Աղքատախնամիս 100 ոսկիի նպաստ մը ուղարկած ըլլալով, ի նշան երախտագիտութեան որոշեց իր պաշտօնական օրին տարուէ տարի Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել տալ ի հանգիստ վաղամտիկ որդւոյն Պօղոսիկի եւ Կիւլպէնկեան ազնուատոհմ գերդաստանի ընդհանուր ննջեցելոց յիշատակին եւ Ներսէս պէյն ալ գոհունակութեամբ արծանագրեց՝ քարտար զիւղիս Աղքատախնամին:

1928 Փետ. 1—15 Մարտի նիստերուն մէջ նկատի ունենալով ձմրան խստաշունչ օրերը եւ կարօտեալներու վիճակը, քանիցս ածուխ եւ նպարեղէն բաշխելով, իրենց վիճակի դառնութիւնները մեղմելու ջանաց: Սոյն նիստերու ըստ իր սովորութեան իր երկրորդ վեցամսեայ հաշուեկշիռը պատրաստելով ներկայացուց թաղականութեան, 14 հիւանդ Պետական հիւանդանոց 10 Ազգ. Հիւանդանոց ղրկելով:

1928 Ապրիլ 7 նիստին մէջ Ս. Զատիկի տօներու մերձաւորութիւնը նկատի ունենալով որոշեց աղքատաց հաւկիթ, չորեկ բաժնելով միասին նիւթական օժանդակութիւն մը ընելու անոնց: Նոյն նիստին մէջ նկատի առաւ Էյուպի Պատ. Թաղականութեան 1928 Ապրիլ 6 թուակիր նամակաւ մը իրենց թաղին մէջ

նամաօրինակ մարմնոյ մը գոյութիւն չունենալը պարզելով, իրենց թաղին կարօտեալներու վրայ մարմնոյս ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր. ի փոխարէն խստանալով իրենց թաղի եկեղեցւոյն տօնախմբութեան, այն

ՄԻՆՍՍ ԵՐՐԱԿԵԱՆ

(Պատուակալ անդամ Աղքատախնամիս)

է, Ս. Եղիայի ուխտագնացութեան օրը, թոյլատրել մեզ մեր մասնաւոր պնակը ունենալ: Ընդ որս՝ յարմար դատուեցաւ կարելիութեան սահմանին մէջ գոհացում տալ իրենց խնդրանքին:

* * Տիար Արամ Բարմաբուրգեան իր վաղամեռիկ որդւոյն փոքրիկն Միքայէլի հոգւոյն համար մատուցած պատարագին առթիւ, աղքատախնամիս 25 ոսկիի նուէր մը ըրած ըլլալուն, շնորհակալութեան գիր մը ուղղուեցաւ իրեն :

1928 Ապրիլ 29 որոշուեցաւ շնորհակալութեան գիր մը ուղղել Տիար Ա. Գ. ի Գալֆաեանի Մայր Աղաւնի Քէօսէեանի ձեռագր 25 ոսկի նուիրատուութեան մը համար :

* * Աղքատախնամիս եւ թաղականութեան միջեւ ծագած կարգ մը տարակարծութիւնները, մանաւանդ որ ըստ օրէ Աղքատախնամին կարեւորութիւնը աւելի եւս շեշտուելով, նախանձախնդիր իր ստանձնած բարձր դերին, որոշեց տեղի տալ աւելի ձեռնհաս եւ կարող անձերու : Ըստ այնմ, հաւաքաբար իր հրաժարականը ստորագրեց, եւ մատոյց Պատ. Թաղականութեան, պատճէնը յղելով Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր :

* * Ի պատասխան սոյն հաւաքական հրաժարագրին, Պատ. Թաղականութեան կողմէ կ'ստացուի 1179 թիւի, 4 Մայիս թուակիր գրութիւն մը, որով բացարձակապէս կը մերժէ այդ հրաժարականը, եւ կը խնդրէ՝ ի սէր աղքատաց ըստ նախնոյն շարունակել մեր գործը, յիշատակելով հոն նաեւ իրենց ուղղուած Ս. Պատրիարք Հօր յորդորական մէկ գիրը մեր պաշտօնի շարունակութեան մասին :

Այս օրերուն Տնտեսական Պատ. Խորհուրդը ի պաշտօնէ գիւղս այցելած ըլլալով ի միջի այլոց, նկատի առաւ մեր եւ թաղականութեան միջեւ ծագում առած տարակարծութիւնը եւ հարթեց մեր եւ Պատ. Թաղականութեան միջեւ գոյութիւն առած կնիւնը :

ՀՐԱՆՑ ԳԱՐՅՈՒԱՅԱՆ
Պատակալ անդամ Աղխատախնամի

Յետ այսու, Մարմինս հաւանաբար վերստանծնեց իր պաշտօնը:

1928 Յուլիս 18 նիստին մէջ որոշուեցաւ ամրան այս եղանակին իսկ, յառաջիկայ ձմրան ածուխը աւելի աժան գինով հայթայթելու համար, դիմել Ֆրնտրգըր անխափանա Տիար Գրիգոր Մանուկեանի, որ դիւրամատոյց գինով մը պահանջած քանակութեամբ ածուխը տալէ վերջ, իր կողմէն բարեհաճեցաւ Աղքատախնամիս նուիրել 250 օխայ ածուխ:

Նաեւ որոշուեցաւ երրորդ վեցամսեայի մեր հաշուեկշիւը ներկայացնել Պատ. Թաղականութեան:

1928 Սեպտ. 18 մեր պատուական անդամակիցներէն Տիար Արտաշէս Համլահեան, իր զիւղէս մեկնումին առիթով իր հրաժարականը կը մատուցանէր: Ընդունելով շնորհակալութեան գիր մը ուղարկուեցաւ իր բարւոք ծառայութեան:

Նոյնպէս նկատի ունենալով Տիարը Բեսէլ Մարգարեանի, Մինաս Եիրակեանի եւ Հրանտ Գարեթլահեանի Աղքատախնամիս հանդէպ տածած տաք վերաբերումը, որոշեց միաձայնութեամբ զիրենք նշանակել պատուոյ անդամներ:

1928 Նոյ 23-13 Դեկտ. նիստերուն մէջ, զիւղիս Աղքատախնամին հիմնարկութեան յիսնամեակի մերձեցման թուականը ի նկատի ունենալով որոշեց յառաջիկայ տարւոյ Յունվար ամսոյ վերջը կատարել զիւղիս Աղքատախնամին յիսնամեակի հանդիսաւորութիւնները Ս. Եկեղեցւոյ մէջ. եւ տեղի ունենալիք Ս. պատարագի մատուցման հոգեհանգստեան եւ այլ արարողութիւններու նախագահութեան համար դիմել Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր: Այս առթիւ նաեւ մշակելով՝ Յօրելինական գրքոյկի մը հրատարակութեան պատրաս-

տութեան հոգը յանձնել՝ Սամաթիոյ Աւագ քահանաներէն Տ. Արիստակէս Ա. Քհնյ. Հիսարլեանի, բայց ի վերջոյ եղանակին խտուրտներ ի նկատ առնելով որոշուեցաւ զարնան յետածգել Յոբելինական այս հանդէսը:

1927 Նոյ. ամսոյ նիստին մէջ Աղքատախնամիս բժիշկ Մուսթաֆա պէյ քաղաքիս մեկնելուն պատճառաւ հրաժարած ըլլալով անոր յաջորդեց Տոբթ. Իսաք Քրիմի:

1928 Դեկ. 21 Մարմինս շնորհակալութեամբ արձանագրեց Տիար Սիմոն Գայսէրլեանի ամանորի առթիւ Գալֆահեանի Մայր Աղաւնի Քէօսէեանի ձեռամբ նուիրած 50 ոսկիի նպաստը: Առ այս որոշուեցաւ շնորհակալութեան զիր մը ուղղել սոյն բարեսէր անձին, որ անսալով իր խղճի ծայնին, բազմաթիւ առիթներու մէջ օժանդակած է զիւղիս Աղքատախնամ մարմնոյն:

1928 Դեկտ. 27 Ամանորի եւ Ս. Ծնունդի տօնական օրերու մերձեցման եւ եղանակի փոփոխման առիթով, աղքատիկ սաներու եւ նպաստընկալներու կօշիկ, նպարեղէն եւ մրգեղէն հայթայթել որոշուեցաւ եւ որոշ չափով ալ ածուխ բաժնուելով:

1928 Դեկտ. 30 մեր որոշումի համաձայն նպաստընկալներու 12 զոյգ կօշիկ գնուելով հանդերձ, դիմուեցաւ նաեւ բնիկ Խասգիւղցի եւ Պարտիզպանեան հանրաժանօթ վաճառատան, կաշեղինաց բաժնի գործակատար Տիար Աւետիս Եազրեանի. սա գործակցութեամբ վաճառատան աւագ պաշտօնէութեան Աղքատախնամիս սաներու համար 11 զոյգ կօշիկ եւ քանի մը զոյգ գուլպայ նուիրեց: Խոստանալով նմանօրինակ ուրիշ պարագաներու մէջ եւս չը զլանալ ի-

ԽՕՍԳԻԻՂԻ ԱՐԳԻ ԹԱՂ. ԽՈՐՀՈՒՐԳԸ

Նստողներ ձախեն՝ Տ. Միրայելեան, Մ. Մանավեան, ոտքի կայնողներ աջէն՝ Գ. Սուրբեան, Մ. Հէլվաճեան

րեն օժանդակութիւնը: Իր ինքնանուէր սոյն պատ-
րաստակամութեանը համար շնորհակալութեան գիր մը
յղուեցաւ իրեն խնդրելով որ թարգման հանդիսանայ
միւս բոլոր նուիրատուներու բով:

1929 Յունվ. 25 Մարմինս շնորհակալութեամբ
արձանագրեց իր բարերար Լօտոնաբնակ Տիար Ներ-
սէս պէյ Կիւլպէնկեանի ամանորի առիթով ըրած 50
ոսկիի նուիրատուութիւնը՝ ձեռամբ Կիւլպէնկեան
տան Պոլսոյ ներկայացուցիչ՝ Տիար Հայկազուն Էֆ.
Կիւլպէնկեանի եւ շնորհակալութեան գիր մը ստո-
րագրելով, ուղարկուեցաւ անձնուէր բարերարին
հասցէին:

Այս նուիրատուութեամբ Աղքատախնամս բախ-
տաւորուեցաւ ածուխի բաշխումը կրկնապատկել
կարօտեալներու. բաց աստի որոշուեցաւ յառաջիկայ
Բարեկենդանի առթիւ միս ու նպարեղէն բաժնել,
որպէսզի տնանկ աղքատներու սրտաբուխ օրհնու-
թիւններով զուարթանայ Աղքատախնամիս բարերար
Ներսիս Պէյ Կիւլպէնկեանի վաղամեռիկ զաւկին ազնիւ
հոգին:

Փետրվ. 8-15-22 տեղի ունեցած յաջորդական մի
բանի բացառիկ նիստերու մէջ, խնդրոյ առարկայ
եղաւ տիրող անօրինակ ձիւնամրրիկը, — անոր հետե-
ւանքով թշուառ ընտանիքներու ենթարկուած ցաւալի
վիճակը, — Աղքատախնամիս խղճի նուիրական պարտք
մըն էր շարժիլ եւ շուտ շարժիլ:

Բարեսէր անձերու դիմելով հանդերձ, ձեռք զար-
կաւ իր պահեստի խնայողութեան համեստ գումարին,
եւ ածուխի, պարէնի մթերքներուն, որք սահման-
ուած էին, այսօրինակ ձիւն ձմեռ սեւ օրերու:

Վկայեալ աղքատ ընտանիքներէ ի զատ, այցելեց

Կ.Ս.Մ.Պ.Ի.Ղ.Ի Ա.Ղ.Ք.Ա.Տ.Ա.Ե.Ն.Ն.Ս.Ս.Մ. ՄԱՐԳԱՐԻՆԻ ԱՐԿԻՆԻ ԿԱԶՄԸ

Նստողներ ձախեն՝ Տիկ. Ս. Հիսարիեան, Յ. Աճէմեան, Յ. Մանկիեան, Ս. Գարաղորմեան Տիկ. Ռ. Կիւլպէնկեան, Տիկ. Զ. Տատուրեան, կայնողներ աջէն՝ Օ. Թիւթիւնճեան, Տիկ. Ս. Գարագաշեան, Մ. Մանուկեան, Օր. Վ. Փիւրբեան, Ռ. Սանտալեան, Տիկ. Ա. Արապեան

շատ ընտանիքներու տուները: Ածխանոցը աչքէ անցուց, արտայոյգ անակնկալներու առջեւ գտաւ երբեմն զինք, անմիջական օգնութիւնները, համաբոյժ բալասանի մը տպաւորութիւնը գործեցին:

Այս միջոցին՝ Գալֆեան Որբանոցի Մայր Աղանի Բէօսէեան, մարմնոյս տրամագրութեան տակ դրաւ, բարեսէր ազգայինի մը կողմէն նուիրուած 50 օխա ածուխը:

Ազնուատէր Տիար Բէսէլ Մարգարեանէ ստացանք 10 թրք. ոսկիի ածխագին մը:

Գթութեան այս հրաշագործ կաթիլն եւս միացրնելով մեր համեստ միջոցներուն, ածուխի, հետ 43 ընտանիքներու բաժնեցինք հաց, նպարեղէն, միս եւ այլն:

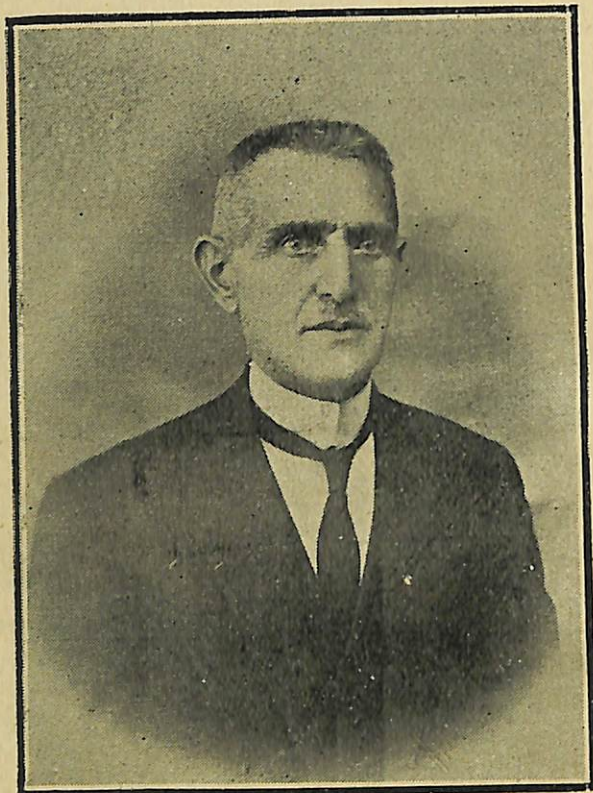
Վերջընթեր նիստին մէջ, որոշեցինք պատրաստել մարմնոյս հինգամսեայ հաշուեկշիւոր, եւ ուղարկել, պատուարժան թաղականութեան առ ի վաւերացումն: Մինչ թուականս մեր կողմէ Պետական հիւանդանոց զրկուեցան 8 իսկ Ազգ. հիւանդանոց 13 հիւանդներ:

Նոյնպէս յառաջիկայ Յոբելիական հանդիսութեանց վրայ հսկելու, եւ յարակից գործերով զբաղելու համար որոշեց պատշաճն տնօրինել:

ՍԻՄՈՆ ԱՍԼԱՆՅԱՆ

արգի Աղբատախանի անդամներէն որ հիւանդութեան պատճառաւ չի կրցաւ լուսանըկարուիլ խմբանկարին հետ

ՊԱՏՈՒԵԼԻ Ե. Ա. ՂԱՍԵԱՆ (*)

(*) Պատուելի Յովհաննէս Աղասեան՝ ծանօթ իր սրտի բարութեամբ և կրօնական լայնախոհ մտածումներով Աւետարանի ճշմարիտ պաշտօնեայ, գիւղիս բարոզական պաշտօնին ձեռնարկելէն ի վեր՝ թանկագին ծառայութիւններ մատուցած է ներկայ Աղքատախնամիս, օժանդակելով կրթական և գթութեան գործերու, երաւամբ արդարացընելով իր բարձր կոչումը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շնորհակալութեան պարսականութիւն մըն աչ ունիմ յայտնելու Տիար Մկրտիչ Խրիստեանի որ սոյն յիշատակարանին մէջ արտասպառած բոլոր յուսանկարներու փշիշները անձնուիրաբար պատրաստ է առանց ուռէ ակնկալութեան ի փոխարէն իր սփնացան աշխատութեանց:

Հ Ա Շ ՈՒ Ե
1927 ԱՊՐԻԼ 8ԷՆ

ՄՈՒՏԲ

	Լիբա	Ղրբ.	Լր. Ղրբ.
Ապրիլ 8 լուծեալ Աղբատախնամէ մնացած մէկ Բուժ. երկթղ.	8	50	
» 8 » » » նիքէլ պնակ	5		
Նուէրներէ գոյացած հասոյթ	1255	80	
Պնակէ » »	32	52	
Փոխան ծաղկեփունջի հարսանիք եւ նշանախօսթ.	138	61	
			1440 43

Կ Շ Ի Ռ
28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1929

Ե Լ Բ

	Լիբա	Ղրբ.	Լր. Ղրբ.
Դպրոցի աղբատ ուսանողաց համար Թաղ. Խորհ. վճարուած	151	50	
» » » հագուստ եւ կօշիկի համար	84	60	
Ածուխի համար վճարուած	161	15	
Սննդեղէնի » »	177	80	
Կաթի » »	46	22	
Դեղօրէից » »	75	52	
Բժշկաց, հիւանդանոցի մուտք եւ փոխադրողէք	120	83	
Ծաղկեփունջի համար վճարուած	17	20	
Աղբատաց նպաստ »	338	50	
Քահանայ, լուսարար, ժամկոչի վճարուած	31	27	
Դրենական պիտոյք ատենագրութեանց համար	15	2	
Զանազան ծախսեր	40	4	1259 65
Իոյք՝ Աղբատախնամի սենեակի կարասի	38	41	
Պատրաստ դրամ ի սնտուկ	133	87	
» » մէկ Բուժ. երկաթղ. Թաղ. Խորհ. պահ տրուած	8	50	180 78
			1440 43

Ազնայն Յոհաննէսներ

Ե Ի

Խորհրդածորութիւններ

ԻՍՍԳԻԻՂԻ

ԱՂԲԱՏԱԲԵՆԱՍԻ

Գթութիւն, գթութիւն

Ահա՛ բարոյական կեանքի արիւը

Ա՛հ, ի՞նչն է մնացեր դժբախտ նաւակին,
 Ղ եկն է ջախջախուած, գըքա՛, ո՛վ երկին,
 Ք անի՛ օն քափով դիտէ խոր անդունդ,
 Ա յայտն հե՛ք հիւանդն աղփաս, անարևունդ՝
 Տ եսնէ իր դիմաց ահարկու հըսկայ,
 Ա նոր հարուածին յաւէտ եկերթկայ:
 Խ ղնայունն անկէ իցի՛ւ ժակն աղէտ,
 Ն որ կեանք մը ջնջե՛ չարին ստեղծ հե՛տ.
 Ա յս հըրաջ փառքն է քարետէր ոգւոյն
 Մ աղբնէ՛ մե՛նք անոր՝ կեանք երջանկագոյն:

ՍԻՄՈՆ ԳԱՐԱՄԱՃԱՆՆ

1928 Դեկտեմբեր 14

ԼՈՆՏՈՆԱՐՆԱԿ ՆԵՐՍԷՍ ՊԷՅ ԿԻՐԼ ՊԷՆԿՆԱՆ
(Բարեբար Ազգաախնամիս)

ՎԵՂԵՄԵՌԻԿ ՊՈՂՈՍԻԿ ԿԻՐԼ ՊԷՆԿՆԱՆ՝ ԻՐ ՏՅՈՐ

Երջանկաբեան կարօսով,
Ներե՛ հայր իմ, որ շատ վաղ
Թրուայ երկին քեւաբախ,
Սիրելի մեծ մօրկանս քով:

Շատ հանգիստ եմ ես այս ատղ,
Ուրախացիր ո՛վ հայր իմ.
Հոգիներու սիրազեղ
Գրգուանքին մեջ ես կ'ապրիմ:

Իմ հանոյսն է լրոսրեան
Աղօթքները ունկրնդրել,
Որ ամեն օր ձեր երկրեն
Ինձ կը հասնին անարգել...:

Հոգիս քրնար ըզգայուն,
Կը քրքրուայ մեղմօրօր
Երգովն աղու որբերուն,
Որ կ'օրհնեղեն հող այսօր:

Նքե կուզես, ո՛վ իմ հայր,
Որ միտս հրբնուի քու որդին,
Շնորհե՛ որբին, աղիւսին,
Որ աղօթեն ինձ համար...:

Խաւովիւ
14 Դեկտ. 1928

ՄԵԼԳՈՆ ԱՍՍՏՈՒՐ

Ի ԱՍԳԻՂԻ ԱՂՔԱՏՈՒՆՆԱԿՆԵՐ ԱՆԿՐԱՆԱԿ ՊԵՏՐԵՔԷ

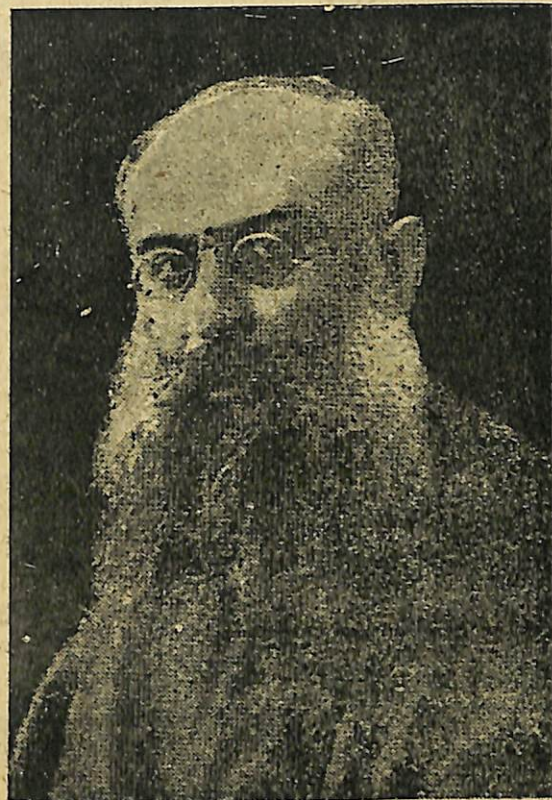

Խասգիւղի Աղքատախնամը ազնիւ գաղափարը ունեցաւ իրեն օժանդակող բարերարներու ննջեցեալներու, մանաւանդ ազգ. բարերար Տիար Ներսէս պէյ Կիւլպէնկեանի վաղամեռիկ փոքրիկն Պօղոսիկի հոգւոյն համար Ս. Պատարագ մատուցանել եւ հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարել տալ Կրօն. ժողովոյ Ատենապետ՝ Տ. Գարեգին Եպս. Խաչատուրեանի :

Սրբազանը իբր նախկին քարոզիչն Խասգիւղի հին բաղջրիկ յիշատակներու վերյուշումով, խօսեցաւ իր գոհար շողակաթումներէն մին՝ նիւթ առնելով «Դուք Տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էք» ընաբանը :

Եկեղեցիին սկզբնաւորութենէն առաջ Սրբազանը այցելած ըլլալով Ս. Ստեփանոսի լքեալ մեծ Տաճարը եւ անոր նախկին վիճակը բաղդատելով այժմու աւերակ վիճակին հետ յուզուած շեշտով մը յարեց «Այցելեցի Ս. Ստեփանոսի մեծ տաճարը եւ յիշելով երբեմնի անոր շուքը սրտի սեղմումով ականատես եղայ անոր ենթարկուած անփառունակ բաղդին : Միտքովս վերացայ այն երջանիկ օրերուն յորում իբր քարոզիչը գիւղին՝ խօսած եմ մեծ Տաճարի բեմէն, երբ հարուստ էր՝ ժողովրդով եւ քսակով : Սակայն հիմա կը խօսիմ այն հսկայ շէնքին պահարաններէն միոյն մէջ բաղդատաբար սակաւաթիւ ժողովրդի մը, եթէ այն՝ ըլլայ իրարու հետ սիրով, համերաշխ եւ հարուստ սրբ-

տով, վատահամ որ օր մը այս տաճարն ալ պիտի նորոգէ : Ընդհակառակն երբ կենդանի Աստուծոյ Ս.

Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԵՊ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Տաճարը՝ սիրտը դաղըի գործելէ մեր ունեցածներն ալ կը կորսուին ու կը մեռնինք բարոյապէս : Այսպէս

ST. NERSES SHORHALI
LIBRARY
ARMENIAN PRELACY

ՄԱԿՐՔ ՆԵՐՍԵՍ ՇՈՐՀԱԼԻ
ԳՐԱԳԱՐԱՆ

է բոլոր տեղերու հայ ժողովուրդներու համար, որ ունի կատարելիք ազգանուէր գործեր»:

Թուեց Կիւլպէնկեան ազնիւ գերդաստանի եւ այլ բարերարներու ազգօգուտ օժանդակութիւնները եւ օրհնեց անոնց հանգուցեալներու յիշատակը, եւ ապրողներու գործոց յաջողութիւն մաղթեց:

Պատարագէն վերջ Տ. Գարեգին Ս. եւ բոլոր հիւրերը: որոնցմէ յականէ յանուանէ հազիւ կրցայ նշանակել Գալֆահան Ուխտի Մայր Աղաւնի Քէօսէեան, Պատ. Յ. Աղասեան, Տեարք Հայկազուն Կիւլպէնկեան եւ զաւակը, Սահակ Մեսրոպ ընտանեօք, Հ. Ռէիգեան, Մարտիրոս Գույումճեան, Ստեփան Թելեան եւ այլք արժանաւորապէս հիւրասիրուեցան Եկեղեցւոյ Աղքատախնամի սենեակին մէջ: Ներսէսեան վարժարանի Տնօրէն Պ. Կ. Կարսեան թարգման ըլլալով ժողովրդեան զգացումներու գոհունակութիւն յայտնեց Գարեգին Սրբազանին եւ իբր մօտէն տեղեակ Աղքատախնամի մեղուաջան գործունէութեան ներկաներուն պարզեց անոր տքնութիւնները՝ եւ մաղթանքներ ըրաւ Կիւլպէնկեան ազնուատոհմ ընտանիքին եւ ներկայ հիւրերուն համար:

Տիար Հմայեակ Ուղուրեան Խասգիւղի Աղքատախնամին գերմարդկային ճիգերը մեկնելով ըսաւ.

«Այս յոյժ սիրեցեալ ազգին մէջ Աղքատախնամներու գոյութիւնը Հայու կենսունակութեան յայտարար նշանն է: Ինքզինքնին սրտով հարուստ զգացողներ կը նախասիրեն իրենցմէ աղքատագոյնին, թրշուառին վիճակով հետաքրքրուիլ եւ առ այդ կը լրծուին աշխատանքի, զանոնք մուրալու ամօթէն խնայելու համար: Երբ իրենց նպատակին ժամանեն, հայութեան պատիւը փրկած ըլլալու գերագոյն մխիթարութիւնը կը վայելեն:

Ամէն մահկանացու էակի տրուած չէ ունենալ սիրտ մը տրոփող աղքատին ու անոքին համար: Այն շնորհ մըն է Երկնային, որ վերապահուած է փոքրաթիւ ընտրանիներու միայն: Աստուած է, որ գլշերի ցօղին, եւ արշարոյսի շողին հետ, գութի շաղովը կ'օժէ, եւ զանոնք վը լծէ գործի: Սիրտով արի, եւ հոգիով բարիներն են անոնք, անդամ Աղքատախնամի, օժանդակող բարեգործականի, նպաստող հանրօգուտ հաստատութեանց: Ահա՛, անոնցմէ մին՝ Խասգիւղի Աղքատախնամը, որ իր համեստ պիւտճէով իրապէս օգտակար կը հանդիսանայ առանց ցեղի խտրութեան, ամէն ազգի աղքատներու ածուխ, հիւանդներուն՝ կաթ, դեղ ու դարման հայթայթելով, իսկ ծանր հիւանդներ ի՛ր իսկ միջոցներով զրկելով հիւանդանոց:

29 Յունվար 1928

ՄԵԼՔՈՆ ԱՍՍՏՈՐԻ

«Փամանակ»-ի 6315 թիւէն արտատպուած

ՆԱՍԱԿ ԱՌ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՍ ԽԱՍԳԻՒՂԻ (*)

Արեւելեան պատերազմի ծագման ասին (1876) ձմեռը սաստիկ էր. անգործութիւնը եւ բռնադատութիւնը սկսած էր տիրել Սերոպեան գաւառներուն մէջ. ժողովուրդը թուրք եւ Հայ՝ սկսած էր գաղթել դէպ ի Պոլիս:

Մինչեւ այն ատեն՝ Մայրաքաղաքիս մէջ Աղբասախնամ մարմիններ գոյութիւն ունեցած չէին տակաւին պատուաւորապէս, եւ բարեկեցիկ անձնաւորութիւններ կը ջանային դեղ ու դարման մատակարարել հիւանդներու, իսկ աղբասները կը խնամուէին Քաղ. Խորհրդոյ կողմանէ:

Ներսէս Արք. Վարժապետեան՝ որ երկու տարիէ ի վեր հաստատուած էր Պատրիարքական արքունի վրայ, տեսնելով կարօտ գաղթականներու դէպ ի Պոլիս խուժումը եւ անոնց բռնաւ վիճակը, օրջաբերական կոնդակով մը՝ որ կարդացուեցաւ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, կը յանձնարարէր Քաղական Խորհուրդներուն, որ իրենց պատասխանատուութեան ներքեւ կազմեն ուրոյն Աղբասախնամ մարմիններ, որոնք ժողովրդեան լուսմանը հաւաքելով՝ պատշաճ եղանակաւ բաշխեն եւ խնամեն կարօտ գաղթականներն եւ բաղին աղբասները, մինչեւ որ կարեւոր գործի մը ձեռնարկել եւ իրենց ընտանիքն հոգայ:

Մերազան Պատրիարքին կոնդակը՝ ինչպէս ամէն եկեղեցի, նոյնպէս նաեւ Խառնակի եկեղեցւոյն մէջ ալ կարդացուեցաւ: Քաղ. Խորհուրդը նոյն օրն իսկ ժողով գումարելով՝ Աղբասախնամ մարմնոյ մը կազմութեան խնդրովն զբաղեցաւ եւ անդամներն ալ ընտրեց,

(*) Հին արձանագրութիւններու և պաշտօնական գրութեան չ՛գոյութենէն, Աղբասախնամ մարմինս՝ Խառնակի Աղբասախնամի հաստատութեան թուականին, և այլ մանրամասնութիւններու մասին լաւ եւս լուսաբանուելու համար, հարկ դատեց դիմել զիւղին տարէց և բանիբուն անձնաւորութիւններու և անա կը հրատարակէ անոնցմէ ստացած պատասխան գրութիւնները:

զանձապետութեան պատճառներն կաշելով վանառական Պատրիարք էր. Քաղականներ, որ միեւնոյն ատեն կը վարէր նաեւ 1871ին հաստատուած Ներսէսեան Սանուց Ընկերութեան զանձապետի պատճառը:

Նորին Մերազմութիւնը նոյն երեկոյ Խառնակի իր տունը կը գտնուէր: Քաղ. Խորհուրդը փութաց իր կատարած գործը հաղորդել Մերազմին, եւ Աղբասախնամի նորոգութիւններն ալ ներկայացնելով՝ անոր օրհնութիւնը խընդրեց: Ս. Պատրիարք Հօր արդէն ծանօթ ըլլալով նորակազմ մարմինը, օրհնեց զանոնք՝ պարսաճանաչութեան եւ աշխատասիրութեան յորդորներ տալով. յետոյ շնորհաւորելով իրենց պատճառը, աղօթեց որ Աստուծոյ աջը միշտ անպակաս ըլլայ այդ նախնական գործին ծառայողներու վրայէն, եւ արդիւնաւոր ըլլայ իրենց աշխատութիւնը՝ յօգուտ բռնապետաց ու կարօտելոց:

Հակառակ պատերազմին հետեւանօք Մայրաքաղաքիս մէջ տիրող սեփեական տագնապին, Խառնակի ուղեց միշտ կանգուն մնալ պատճառներն վրայ, շարունակելով իր օգտակար ծառայութիւնները՝ մինչեւ 1884 բուսականը, յարուստ պատճառապէս վաւերացուեցաւ իր հաստատութիւնը:

Հետզհետէ սկսան կազմուիլ Աղբասախնամներն՝ Ռեւա, Սամարիա, Գումգարու, (*) Պալար, եւլն. որոնք Խառնակի օրինակին հետեւելով՝ սկսան իրենց եռանդուն գործունէութիւնը ցոյց տալ վերոյիշեալ բաղներուն մէջ:

Դժբախտաբար զիւղիս Աղբասախնամ մարմինը՝ գրեթէ մինչեւ 1926 չունենալով իր օրինաւոր տնտեսները, անկարող եղանք՝ իրարու յաջորդող Աղբասախնամի անդամակցա՛յ անունները գտնել բուսականներու կարգով եւ անոնց գործառնութեան մասին ո՛ր եւ է տեղեկութիւն մը տալով:

20 Դեկտ. 1929

ՏԻԳՐԱՆ ՏՕՂՐԱՍՄԱՃԵԱՆ

(*) Գումգարուի Մայր եկեղեցւոյ Հարիւրամական անթիւ անթիւ բաւական կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդած է իր գրքոյկին մէջ՝ մեր համակրելի բարեկամ Տիար Յակոբ Վարժապետեան: Նոյնպէս նաև Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 250 ամեայ Յորեխանին անթիւ՝ պատմական խիստ շահեկան տեղեկութիւններ տուած է Արժատաշնորհ Տ. Հմայեակ Ա. քնն. Էնքերեան:

Ի. Հ.

ՅԱՐԳԵԼԻ ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՒ ՊԱՏ. ԱՆԴԱՄՔ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ՄԱՐՄՆՈՅ

Գիւղիս Աղբասախնամին հաստատան քուականի նշանաւ մասին որոշ գաղափար մը ունենալու նպատակաւ եղած Չեր ներկայիս 18 քուակիր պատշտագիրին կը փութամ պատասխանել անգոր գրչովս :

1878 քուականին, Արեւելեան պատերազմի աւսեն անաւոր սովը կը սրէր Անատոլի մէջ եւ մեծ աւերներ կը գործէր : Մեր ազգայիններէն շատ մը սովալլուկներ գունդագունդ կը դիմէին Պոլիս եւ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Պոլսոյ զանազան քաղերու մէջ կը տեղաւորուէին : Մայրաքաղաքիս մէջ արդէն սղութիւնը սիրտը ըլլալով՝ աղբաս դասակարգը շատ անձկութեան մէջ էր : Օրուան Պատրիարքը՝ հոգեւոյն Տ. Ներսէս Արեւիկ. Վարժապետեան մասնաւոր կոնդակաւ մը կը յանձնարարէր Պոլսոյ բոլոր քաղերուն, որ կաթոսեղոց օգնութեան համար Աղբասախնամ մարմիններ հաստատուին :

Խասգիւղի այն աստուան Քաղ. Խորհուրդը նկատի առնելով Պատրիարքական սոյն հրամանագիրը, նախաձեռնութեամբ Տիար Պետրոս Փափագեանի՝—որ համայնէն սիրուած եւ յարգուած անձ մըն էր—հինգ կարող անդամներէ բաղկացեալ Աղբասախնամ մարմին մը կազմեց՝ գործակցութեամբ Քաղ. Խորհրդոյ դիւանին : Աստե՛նապետ՝ Սարգիս Աբրահամեան, Աստե՛նապետի՝ Ռուբէն Պուլկուրեան, զանձապետ՝ Նիկիա Շահպաղեան եւ երկու անդամներ էս :

Նորակազմ Աղբասաց Խնամակալութեան անդամներ՝ Ներսէս Պատրիարքի այցելեցին՝ խոստովանելով Չերաւորների իր բնակարանը, եւ Աղբասախնամի կազմութիւնը իմացնելով իր օրհնութիւնը խնդրեցին : Ներսէս Պատրիարք շատ զոն մնալով ըսած էր. «Շատ ազգօգուտ ձեռնարկներու մէջ խասգիւղ առաջինը եղած է. ուրիշ էմ որ այս մարդասիրական գործն ալ առաջին անգամ խասգիւղէն ծագում կ'առնէ» :

Ազգային Մամուլը մեծ գովեստով կը գրէր խասգիւղի Աղբասախնամին հաստատումը, եւ յորդոր կը կարդար որ Պոլսոյ ուրիշ քաղեր էս ունենան ուրոյն Աղբասախնամներ : Սամաքիա, Բերա, Պալաք Սկիւսար եւ այլ քաղեր վերջը ունեցան իրենց մարմինները :

Նորակազմ Աղբասախնամը, սիրով փարած իր նուիրական պատշտութիւն, ետանդով կ'աշխատէր եւ համայնին վստահութիւնը կը վայելէր : Գնուեցան բարեւեր եւ բարեպատշտութիւն անձնաւորութիւններ, որ իրենց անշարժ կալուածները Ս. Աստե՛նապետ եկեղեցոյ փոխանցելով՝ եկամուտը Աղբասախնամին կտակեցին : Կը յիշեմ, 1. Պոլիս Պալք բազար Ֆրչընի խանութը՝ որ հաստատութիւն էր, դժբախտաբար չեմ յիշեր նուիրատուին անունը, բայց կը յուսամ որ Քաղական Խորհրդոյ կալուածոց տնօրէն մէջ գնուի անունը : 2. Խասգիւղ, Եկնի Մահալլէ Տերե փողոց, Չիլիկիի հանի Սարգսի տունը : 3. Եկնի Մահալլէ Գուլլուք պաշի, Մոսկովցի Աննայի տունը, եւ ներքեւի գուրու խանութի խանութը, որուն հետք չէ մնացած այսօր :

Խնամակալութիւնը իր ներքին կանոնագիրը պատշտելով, Քաղ. Խորհրդոյ միջոցաւ խնդրեց որ Պատրիարքարանէ վաւերացուի :

1884 քուականին էր՝ որ այդ կանոնագիրը կեր.

Վարչութենէն վաւերացուելով պաշտօնական մարմին նանչցուեցաւ եւ արտօնուեցաւ ունենալ իր պաշտօնական կնիքը: Այդ կանոնագիրը՝ մինչեւ ընդհանուր պատերազմին սկիզբը կը գտնուէր Աղֆասախնամի դոզովասեղին: Պատուարժան Մարմինդ այդ պաշտօնական կնիքին վրայ հիմնուելով՝ կը կարծէր քէ 1884 թուականին հաստատուած է գիւղիս Աղֆասախնամը, ներուի ինձ ըսել քէ սխալ է այդ կարծիքը: Իբր հին գիւղացի՝ լաւ գիտեմ որ Պոլսոյ մէջ ամենէն առաջ Աղֆասախնամ մարմինը խառնուեցաւ ծագում առած է եւ 50 տարուան գոյութիւն ունի. հետեւաբար կեդր. Վարչութենէն՝ պաշտօնական Աղֆասախնամ մարմին նանչցուածներուն ամենէն հինն է:

Ինչպէս ամէն բաղերու Աղֆասախնամներ, այնպէս խառնուելիքը կարօտեալներու մեծ օգնութիւններ բրած է: Ամենէն աշխարհ քաղաք 1897 թուականին եղած է. երբ շատեր՝ որոնց մեծագոյն մասը Աղֆասախնամին նպաստու էին, նպաստը կալ եղած ողորմելի վիճակի մէջ արտասահմանէն Պոլիս կը վերադառնային խառնուելիքը բնակարանը, Աղֆասախնամը մեծ ծառայութիւններ բրաւ եւ Բիւզանդիոն մեծ գովեստով արձանագրեց եղած օգնութիւններ:

Ինչպէս Աղֆասախնամը՝ իրերայաջորդ անդամներով միշտ կանգուն մնացած է մինչեւ ընդհ. պատերազմի սկիզբը: Իսկ ներկայիս՝ ուրախ եմ որ Պատուարժան Մարմինդ գործօն եւ ծրագրան անդամներէ կը բաղկանայ:

Շնորհաւորելի է Ձեր մեղուաշան աշխատութիւնը եւ գովելի է Աղֆասախնամի դոզովասեղին սօնելու բարի ձեռնարկը, որ պիտի լուսաբանէ հանրութիւնը, իր գոյութեամբն ու գործադրութեամբը:

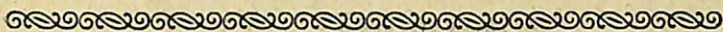
Կար եւ կարողութիւն մաղթելով Ձեր գործունեութեան եւ ջերմագին համակրանք յայնելով բոլոր պատուարժան անդամոցդ, հանեցե՛ք ընդունիլ խորին յարգանացս հաւատարմութիւն:

Մնամ յարգանքով

Ս. ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ

Խասգիւղ

23 Դեկտ. 1928

ՅԱՐԳԵԼԻ ԱՆԴԱՄՔ ԱՂԲ. ՄԱՐՄԵՆՈՅ ԽԱՍԳԻՒԼԻ

Ի լրոյ իմացայ որ խառնուելի Աղֆասախնամ ընկերութեան հաստատման թուականը կը փնտռուի Ձեր կողմէն: Իմ գիտցածս հետեւեալն է. Ես քահանայ ձեռնադրուած եմ 1878ին. նոյն թուականին սոյն ընկերութիւնը գոյութիւն ունէր, բայց անդամոց անունները չե՛մ յիշեր:

Մնամ սիրոյ ողջունիլ

Մաղթելով Ձեզ կարողութիւն եւ յաջողութիւն

ՄԻԿԱԵԼ ԳՆՆՅ. ՈՍԿԵՐԻՉԵԱՆ

Մաքիգիւղ

28 Դեկտ. 1928

Յարգելի՛ Պարոններ Աղփասախնամի

Թուականը քեպեսեւ չեմ կրնար յիշել, բայց սա կրնամ ապահովցնել Ձեզ՝ քե Տեր Ներսէս Ծ. Վ. Վարժապետեանի փարոզութեան ժամանակէն կ'սկսի՝ հասագիւղի Աղփասախնամին հաստատութիւնը, որ Պոլսոյ անդրանիկ Աղփասախնամն է:

Անդամակից էին սոյն մարմնոյն հետեւեալ տարբ.

- Ալբանսիւրբի Առաքել**
- Թէլեան Բարբոյ**
- Նարինեան Աբրահամ**
- Սքրտաէտ Պաղտիկ**

Յարգանքով՝

ԳԱԼՈՒՍՏ ԳԱՅԸՔՃԵԱՆ

Քերտ

16 Դեկտ. 1928

Յարգելի՛ անդամներ Աղփաս . մարմնոյ

Ես դեռ տղայ էի. բուսականը չեմ յիշեր, բայց շատ շատ կը յիշեմ որ մեր սակ մեզ շատ անգամներ հասագիւղի Աղփասախնամի հիմնադրութեան առթիւ վիճարանութիւններ կ'ըղային հօրս, հօրեղբայրներուս եւ Տ. Ներսէս Ծ. Վ. Վարժապետեանի միջեւ, որով կրնամ հաստատել քե սոյն կազմակերպութիւնը ստացիւնը եղած է Պոլսոյ մեզ:

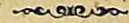
Այն ժամանակի Քաղ. Խորհրդոյ անդամներն էին՝

- Յարգիս Համամեան**
- Յարութիւն Տէմիրնիսլաւեան,**
- Մկրտիչ Աղաբան**
- Բասթալ Մամեան**
- Դաւուս Պէլիքեան,**

Սկիւտար, 17 Դեկտ.

ԱՐՄԷՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

ԱՌ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ՄԱՐՄԻՆ ԻԱՍԳԻԻՂԻ

Գիւղիս Աղքատախնամի հիմնադրութեան թուականը՝ վերի Վերոյ 1861էն 1870ի միջոցին ըլլալու էր. եւ Պոլսոյ անդրանիկ Աղքատախնամը կազմակերպուած Ներսէս Ծ. Վ. Վարժապետեանի հասագիւղի քարոզչութեան ժամանակ, որուն ամէնէն գործօն անդամներէն էր Տիար Ստեփան Կամացուկեան, որ տոմսակներու պայուսակը վիզը կախած՝ ամէն կողմ դիմում կ'ընէր, տոմսակ կուտար եւ բաժանորդ կ'արձանագրէր:

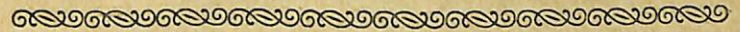
Նոյն ժամանակի անդամներէն մէկն ալ ստորագրեալս էր. Ատնցմէ զատ բան մը չեմ յիշեր:

Յարգանքով

ՄԻՔԱՅԻՂ ԷՆՔԱՐԷԼԵԱՆ

Սարքեար—Եէնի մահալէ

1 Յունվար 1929

Մեծ . անդա՛մք Աղփասախնամին հասագիւղի

Հագի՛ւ Տ սարեկան կայի 1870 բուսականին, երբ տոմսակն օր մը՝ արշարոյսը դեռ չժազած եկեղեցի դիմեցի, ուր կրօնական արարողութիւնները կը շարունակուէին շատ պատշաճի օրուն, յորում ես ալ մտնակալութեան պաշտօն կը վարէի: Գիւղիս փարոզիցն էր Ներսէս Եպս. Վարժապետեան:

Մեջեղի դպրաց դասը տունցաւ գրքակալը, որուն վրայ Ս. Աւետարանը զետեղեցին. Վարժապետեան՝ իր ըն-

քերցոււր աւարեղէ յեւոյ մեկ ալ պահարան երբայր մարեցիկն մոտերն իս եւ հանեցիկն շապիկն իս:

Յետոյ և շնարեցիկն որ անբող ժողովուրդը ուրախութեանը իրար ու կ'աւետեցին՝ շնորով թէ այսուհետև աղփաս չպիտի մնայ Խաչիւղի մէջ, վասնզի Ներսէս Սրբազան Պոչոյ անդրանիկ Աղփասախնաւը կազմեր է այս քաղիկ մէջ, ուր քիչ շատ պիտի խնամուին աղփասները:

Նոյն միջոցներուն Խաչիւղի բնակիչները մեծ մասաւր բարեկեցիկ էին, եւ ընդհանրապէս շատ քիչ էր աղփաս դասակարգը, որով այս միջոցաւ միջին վիճակ մը պիտի ստանային:

ՍՏԵՓՍԱՆ Ե. ԱՐՄԷՆԵՍԱՆ (*)

9 Յունվար 1929

Խասգիւղ, Հալլճըղլու

(*) Տիար Ստեփան Արմէնեան Աղքատախնամիս, սոյն գրքոյ կէ պատրաստութեան առթիւ, գիւղիս տարեցներու մօտ կատարուած դիմումներու միջոցին օգտակար եղած է մեզ՝ իր ջանքերովը:

Գ Ի Ի Ղ Ն Ա Մ Ա Յ Ի

Ո՞ր Հասգիւղ, կ'ողջունեմ զքեզ՝ բու մեծ մարդերուդ յիշատակով, բու ծոցիդ մէջ ծնած եւ սնուցած զաւակներուդ խնկաբոյր անմահութիւնով: Անոնց ստուերները կ'անցնին՝ բու քարուքանդ եղած բնակարաններուդ՝ ամայի փողոցներուդ մէջէն. կարծես, կը դիտեմ մեծափարթամ Ամիրաներուդ դէմքերը հանհարեղ մտաւորականներուդ՝ Պէրպէրեաններու, Տէմիրճիպաշեաններու լուսապսակ ճակատները եւ հիացումս կը նուիրեմ ալեւորիկ Չերազի, այժմ կամաւոր արքորական ի Մարտիլիա:

Ի զուր չէ՛ որ այս գիւղը պարծի. այդ պարծանքը անցեալին փառքերով յագեցած է: Այս գիւղը անցեալին մէջ շքեղածոխ պալատ մըն էր՝ Ոսկեղջիւրի արհիւրուն վրայ կանգուն. այսօր անշուք ու լքուած, աւեր շէնք մը, որուն պարապութեան մէջ իբր թէ ոստայններ կ'երկարին. սիրելագուրկ այրին է այն անմըխիթար, որուն աչքերէն արցունքներն առատահոս կը թափին: Յուզիչ է այս պատկերը, բայց թէ՛ այսօր միայն տխուր եւ սրտահմլիկ տեսարան մը կը պարզէ: Ո՛չ, ո՛չ, կէս դար առաջ նոյն տպաւորութիւնը թողած է այն. ապացոյց. ահա թէ ի՞նչպէս նկարագրած է զայն՝ Հասգիւղի մի հանճարեղ զաւակը:

«Մի կողմէն Ոսկեղջիւրի ծոցովը մանեկաւոր, միւս կողմի Գարա-Աղածի բլրակներով եւ Օբմէյտանի զաշտերով սահմանափակ մի գիւղ կայ ընդարձակ, մեր Խասգիւղն է այդ եւ կոստանդնուպոլսոյ Աթէնքը, որպէս կ'ըսէր Շահնազարեան. կան գիւղեր՝ որոնց

հորիզոնին մէջ կարծես մի զուարթութեան ծիածան կը ցոյայ. Երկիրը անոնց վրայ կապոյտ ժպիտներ կ'արծակէ. երկիրը կանաչ ժպիտներ կը սփռէ անոնց շուրջը եւ ծովը անոնց ստորտը կը խայտայ բիւրեղէ ծիծաղներով:

Այս գիւղերէն չէ Խասգիւղ. խնդուն գիւղ չէ՛ այն. շատ տեղերու պէս՝ հո՛ն ալ կայ մի ծիւրող միօրինակութիւն, որ մարդը կը յոգնեցնէ եւ կը տըխրեցնէ. ուժաթափ կ'ընէ երեւակայութեան թեւերը, կը ցամքեցնէ երիտասարդ աւիւնը, կը խամրեցնէ կեանքը: (Խասգիւղ շատ քիչ անգամ կը խզէ այս տաղտուկ միայնութիւնը, շատ քիչ անգամ կ'առուգանայ այս երկար հոգեվարին մէջ: (Մինաս Զերազ, Գրական փորձեր, Արգոսի խոհեր):

Բայց ինչո՞ւ Խասգիւղը պէտք է համարել Դժոխքի մէկ դուռը: Ո՞վ կը համարձակի ըսել թէ հոն կեանքը չունի՝ երանութեան վայելքը: Ինձ համար չէ այդ յուսնեմութիւն, եւ ես ընդհակառակը՝ անհուն հրրճուանք զգացած եմ իմ ուսուցչական կրկին պաշտօնավարութեանց շրջաններուն, առաջինը՝ 1894—96ին, եւ երկրորդը՝ 1909ին: Առաջին շրջանին՝ ծմեռ մը Ոսկեղջիւրը սառած էր. բայց այդ տարեբային արգելքը անգոր եղաւ ինձ՝ թռչելու դէպ ի Խասգիւղ եւ գտնելու իմ սաներս: Անոնցմէ միայն գուրգուրանքով կը յիշեմ որքան գիտակից եւ պարկեշտ, նոյնքան անբախտ Արմաշական եկեղեցական մը՝ Պարգեւ Ծ. Վ. Դանիէլեան. բիւր օրհնութիւն անոր յիշատակին:

Այս առթիւ յիշեմ նաեւ թէ՛ դէպի գիւղին Ներսէսեան Վարժարանը տանող սառնապատ զառիվայրը ձմրան օրերուն հեգնած է յաճախ իմ երբեմնի աւիւնս եւ սայթաքեցուցած է զիս: Հանոյք մըն է ինձ յիշել

այս անկարեւոր համարուած մանրամասնութիւնները եւ հրճուիլ անոնցմով. եւ ես այս յիշատակներով կը վարձեմ արծարծել բոցը անհետացած օրերու եւ հին սիրելութեանց:

Յաւիտեան չպիտի ներեմ զրջիս, որ նորակազմ Խասգիւղի երեսն ի վեր այսպէս, թշուառ գիւղ. հազար ձայներ իմ ձայնէս աւելի հոօր՝ պիտի գոռան. երանաւէտ արուարձան, Ոսկեղջիւրի հանդարտ աւեակներով փայփայուած, որ մինչ երբեմն մեծ մարդերու բնակավայր եղած է, բայց չէ՛ հրաժարած իր հրապոյրներէն. իր մեծանձնութեան փայլուն ապացոյցը կ'ընծայէ ներկայիս ազնուական մուրացիկն ըլլալ, եւ աջ կարկառել, որպէսզի իր շահած լուծանքով շահի կեանքը աղքատ հիւանդներուն. ան կ'արտասուէ, որպէսզի ժպիտներ պարզեւէ բախտագուրկ արարաններու:

Այս խորհուրդով յղացաւ Ներսէս Վարժապետեան մեծ Հասգիւղցին այս Աղքատախնամ մտրմինը 1878ին. եւ այսպէս Պոլսոյ Աղքատախնամներու գոյութեան կորիզն եղաւ այս հիմնարկութիւն ու խլեց առաջնութիւն: Անոր արթուն մտքին ծնունդն է այս մարմին, որուն վրայ իրաւամբ կը գուրգուրան բարեսէրներ, եւ որուն նախագահութեան կոչուած է արժանապէս՝ Մայրն Գալֆահան Որբանոցի, իբր հարազատ բոյր գթութեան ընծայելով ամէն օգնութիւն, աղքատիկ ընտանիքներու սնունդ եւ ամէն անհրաժեշտ պիտոյքներ եւ իր հաստատութեան ազնիւ նուիրատուներէն նպաստներ հաւաքելով՝ յանուն Աղքատախնամիս:

Մեր մաղթանք եւ գովեստներ ի՛նչ են անոնց համար. անոնք արդէն իսկ իրենց սրբասուն կեանքով ապահոված են իրենց երկնային երանութիւնը: Աղ-

քատախնամիս օգնութեան կոչը՝ որպէս Ներսէս Վարժապետեանի գերեզմանէն արձակուած ձայն, արձագանգած է մինչեւ հեռուները, եւ ուրիշ ազնուամիտ Ներսէս մը՝ Կիւլպէնկեան Ներսէս պէյ պատասխանած է այդ կոչին, առատածեռներով իր նպաստը՝ այս բարեգործական մարմնոյն:

Երկա՛ր կեանք այսպիսի Ներսէսներու, որոնք իրենց ազնիւ հոգին կրող շատ մը բարեսէրներու հետ միացած՝ սիրոյ եւ զթութեան հրեշտակներու պէս քաղցրածաւալ լոյս կը սփռեն Հասգիւղի մթին անկիւնները:

Օ՛ն, մի վհատիք ո՛վ տառապող հոգիներ, բացէ՛ք, բացէ՛ք ձեր դռները, Աղքատախնամն է որ կ'այցելէ ձեզի բաշխելու յոյս եւ սփոփանք, եւ մանաւանդ ձեր փայփայած էութեան նո՛ր շունչ եւ նո՛ր կեանք:

ՍԻՄՈՆ ԳԱՐԵՍԻԱՆ

1 Յունվար 1929

Կ. Պոլիս, Չարմարժըլար

ԵՂՔԱՄԵՆԱՄՆԵՐՈՒ

ԿԱՐՈՒՎԾԱՅԻՆ ԴՄԵՐ

ՏԱՅ ԵՂՔԱՄԻՎ ԿԶԳԻՆ ԱԵՂ

Դրախտի Դրանդիին ճիշտ դիմաց, ապիրատ բռնաւորին ձեռքով տնկուած, Անիրաւութեան ծառին առաջին պտուղը, անմեղը ճաշակեց, եւ ... աղքատացաւ, որբացաւ՝ որդեգրուելով բարի Երկնաւորէն...:

Չարերն ուրախացան այրիին, եւ որբին հեծեծագին ողբերգութենէն: Գանի՛ չարերու խումբը ըստուարացաւ, Անիրաւութեան ծառը բազմաճղի, բրեւառութեան նորանոր ընծիւղներով պատուաստուեցաւ, ... ու աղքատութիւնը աւելի եւս հոխացած, կազմեց բռնաւորին գերագոյն հրճուանքը:

Երկինքի զթած Տէրը, մարդկային մտքի նորահրնար այս աղէտը, առաքինութեան փոխարկելու համար, կեղծաւորներու կողմէն, առ ահի իրեն մատուցուած զոհնուէրը մերժեց, պողալով անոնց երեսին. — «Իրաւունք քո իբրեւ զլոյս ծագեցցին, զի զողորմութիւն կամիմ, եւ ո՛չ զպատարագ, եւ զգիտութիւն Աստուծոյ՝ քան զողջակէզս:» (Ուխտե 2. 6—7):

Կեղծաւորներու զոհն ու ողջակէզը բոլորովին չի դադրեցաւ սակայն: Անոնք իրենց մարդահանոյ զոհաբերութիւնները շարունակելով հանդերձ, անոնց կողքին կանգնեցան՝ «քսակով հարուստ, եւ հոգիով

աղբատ» ճշմարիտ բարերարները, որոնց էապէս բարի գործերուն ականատես՝ Յիսուս, իր երանութեանց շարքը արտասանեց, անոնց խոստանալով իբր վարձ «Երկինքի արքայութիւնը»:

Այս հեզամրմունջ երանիններէն բռնաւորները ցնցուեցան, եւ ՚ի զուր փորձեցին կրկնապատկել իրենց սանդրանքները:

Իրենց հիւսած թշուառութեան վարմի տոռունքներէն իրենք կապկպուեցան, զօրացնելով հետզհետէ զիրենք շաղապստող ցանցին օղակները...:

Արիւնաբամ սարդը, իր բազմաթել ոստայնին մէջ տեղը կանգ առաւ, ի զուր սպասելով անմեղ որսերու: Հիւժեցաւ այն օրըստօրէ, եւ իր իսկ ձեռքով հիւսած վարմը, իր գերեզմանն եղաւ...:

Բարի Սամարացին, ողորմելով Երիբովի ճամբուն վրայ վիրաւոր ինկող ճամբորդի խղճալի վիճակին, ձէթով ու գինիով դարմանելէ վերջ՝ անոր խորունկ վերքերը, իր գրաստին վրայ դնելով, տարած յանձնած էր վստահութեան արժանի պանդոկապետին:

Անիրաւուածը, ինկածը՝ կանգնած, վիրաւորը բուժուած էր այլեւ...:

Նահապետներ ի զո՛ւր հիւրասիրած, ոտքերը լւաւացած, ջուր ու գինի մատուցած էին ինկած վիրաւորին: Կայծակնամարուր Մարգարէները ի զո՛ւր որոտացած էին՝ որբին, այրի՛ին, աղբատին իրաւունքը բռնաբարող բռնապետներու ճակտին:

Անոնք՝ անզօր բալասաններ, կէսկիսատ դարմաններ միայն եղան խեղճ վիրաւորին ցաւերը զկծեցնող՝ քան մեղմող...:

Դաւիթ, այնքան պերճախօս, որքան քաջայանդուզն Մարգարէ, չողորմեցաւ հիւանդին, չգլխաց այ-

րիին, այլ... «յուսաց միայն Տիրոջը ողորմութեան» (Մաղև. ԺԲ. 5):

Մովսէս՝ թեթեւագնաց, եւ թոթովախօս, իր ամբողջ կարելին ըրաւ՝ աղբատին, տկարին, գերիին, ծառային, ինկածին, զրկուածին իրաւունքները յետս դարձնել տալու համար: Հնչեցուց արդարութեան շեփորը: Դատաւոր ու դատարան հաստատեց անիրաւուածին իրաւունքները պաշտպանելու համար, ու բացայայտօրէն պաշտպան կանգնեցաւ տնանկին՝ պոռալով. «Մի՛ խոտորեցես զիրաւունս տնանկի ի դատաստանի իւրում: Ելից ԻԳ. 6:» Քիչ մը վարք. «Երկրին բերքը՝ եօթներորդ տարին, «կերիցեն տնանկք Ազգի քո»: «Եւ եթէ աղբատասցի եղբայր քո, որ ընդ քեզ իցէ, եւ վաճառեցէ ի կալուածոց իւրոց, ... դարձցի, ի կալուածսն իւր»: (Ղևոս. ԻԵ. 25): Ուրիշ տեղ մը՝ ազարակատէր հարուստին զգացումին կոչում կ'ընէ՝ (Ղևոս. ԺԹ. 9—11): «... Եւ զանկեալն ի հնձոց քոց մի ժողովեցես, եւ յայգիս քո ճռաքաղ մի՛ առնիցես, ... տնանկի եւ պանդխտի թողցես զնա»:

Մովսէս, երկչոս քաջութիւնով մը ճիւղ եւ հատիկ կը մուրանայ Անիրաւողէն. — «Այգիդ եթէ կթես, պրտուղդ եթէ քաղես, մոռցուած ճիւղերը եւ պտուղները նորէն ետ չդառնաս չժողվես, անիկա աղեափն, եկուտիքն, եւ այրիին եւ որբին պիտի ըլլայ»:

Եւ Մովսիսական այս օրէնքի հիման վրայ՝ Այրին Հռութ, համարձակեցաւ Բոոսին այգին երթալ եւ ճռաքաղ ընելու...:

Միւս մարգարէները, կարծես քիչ մը աւելի ձայնաւոր, հազիւ կը յաջողին՝ անիրաւին, աւազակին, բռնաւորին երակներէն ոտսուռի հոսանքը անցնել:

«Վա՛յ այնոցիկ, որք խոտորեն զդատաստանա աղքատաց, եւ զիրաւունս տնանկաց ժողովրդեան իմոյ յափշտակեն, զի լինիցի նոցա այրին ի յափշտակութիւն, եւ որքն՝ յաւար: (Ես. Ժ. 2):

«Գիրացան եւ պարարտացան, եւ անձին զբա- Կ
նիւք իմովք ի չարութիւն, դատաստան արդար ո՛չ դատեցան, զիրաւունս որքոյն՝ ո՛չ իրաւացուցին, եւ զդատաստան այրւոյն ո՛չ դատեցին... , յազգէ յայնպիսոյ ո՛չ խնդրեցէ զվրէժ՝ անձն իմ: (Երեւ. Ե. 28):

«Առաքեցից զհուր... , զի վաճառեցին զարդարն՝ արծաթոյ եւ զտնանկն ընդ Կօշկաց: Որք կոխեն զհող երկրի, եւ կուփեն զգլուխս աղքատաց, եւ զճանապարհս խոնարհաց թիւրեն: (Ամոխ. Բ. 6):

Մինչեւ Յիսուսի երանին, մարգարէներու սպառնալիքներն անգոր մնացին:

Յիսուս, ինքը աղքատ ծնաւ՝ աղքատը մխիթարելու համար. ինքը անձամբ կրեց զրկանքի ամենատեսակ դառնութիւնները, քամեց ցմրուր անիրաւութեան լեղի բաժակը, եւ ջախջախեց, խորտակեց բռնաւորին բռունցքը՝ իսպառսպուռ:

Յիսուսի երանիէն շոյուած, Չաքէոս իր ինչքերը աղքատներուն բաշխեց, եւ յարեց հակատարաց. «Եւ եթէ գոր զրկեցի, հատուցից չորեքկին: (Ղուկ. ԺԹ. 8):

Մինչեւ այրիին նաքարակիտը ստացող զանձանակներ հաստատուեցան՝ Յիսուսի հսկող աչքերուն տակ:

Ու այդ գանձանակներուն աչալուրջ հսկողութիւնը ի մասնաւորի յանձնուեցաւ Վարդապետին վստահութիւնը վայելող աշակերտներուն, որպէսզի բնիոն մը չխորուին, եւ չհերացուին... :

Յիսուս այդքանով չբաւականացաւ: Ժողովուրդին

սորվեցուց տալու կերպը. Մատթ. 2. «Զգոյշ լըրուք յողորմութեան ձերում, որպէս յաղօթս ձեր: Մի՛ առնել առաջի մարդկան, որպէս թէ ի ցոյց ինչ նոցա, գուցէ եւ վարձս ո՛չ ընդունիցիք ի Հօրէն ձերմէ, որ յերկինս է: Մի՛ հարկաներ փող, որպէս կեղծաւորք առնեն ի ժողովուրդս, եւ ի հրապարակս, որպէսզի փառաւորեսցին ի մարդկանէ: Ամէն ասեմ ձեզ, այն իսկ են վարձք նոցա: Այլ յորժամ ողորմութիւնս առնիցես, մի գիտացէ ձախ քո, զինչ գործէ աջ քո: Եւ Հայրն քո, որ տեսանէ ի ծածուկ, հատուցէ քեզ յայտնապէս:» Քանի մը օր վերջ՝ Մեծատունին եւ աղքատ Ղազարոսին առակը կը պատմէ, ժողովուրդին հասկնալի լեզուով մը: Այն յաջողած է խօսիլ ունկընդիրներու քար սրտին, եւ թրթռացնել անոնց զգացումի թելերը:

Արդեօք այսօր, անողորմ մեծատուններու սեմին վրայ քանի՛ քանի Ղազարոսներ կան, որք շուներուն կրծած ոսկորներուն կարօտը իսկ կը քաշեն... , ու իրենք, ամբարտաւան մեծատունները, անտարբեր են անոնց հակատագրի մասին: Ո՛րք երէկի քաղցրալեզու վարդապետը, ո՛րք զրէք: Հեզամուռնչ Յիսուսը կը գոռայ զայրացկոտ, անողորմներու երեսին. — «Երթա՛յք յինէն անխձեալք, զի քաղցեայ, եւ ո՛չ ետուր ինձ ուտել. ծարաւեցայ՝ եւ ո՛չ արբուցիք զիս. օտար էի՝ եւ ո՛չ ժողովեցիք զիս, մերկ էի՝ եւ ո՛չ զգեցուցիք զիս, հիւանդ էի եւ ի բանտի, եւ ո՛չ տեսաք զիս... : «Ու կեղծաւորը կը հարտարաւորուի հարցնել. — «Տէ՛ր, ե՛րբ տեսաք զքեզ քաղցեալ... :» — «Ամեն ասեմ ձեզ, որովհետեւ արարիք միում յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանց՝ ինձ արարիք: (Մատթ. ԻԵ. 42—45):

Ասկից աւելի պարզ, ասկից աւելի մեկին դաս

կարելի է երեւակայել: Այլեւս տեղի կը մնա՞յ հարցը-
նելու թէ՛ ի՞նչպէս պէտք է ողորմիլ:

Յիսուս, ինքն իսկ հիմնեց աղքատին գանձանակը,
իր մեկնելէն վերջ վստահեցաւ զայն Առաքեալներուն
(բարի պանդոկապետ), որով դարմանեն իրենց խնա-
մոցը վստահուած վիրաւորներուն վէրքերը:

Այլեւս դարմանուած, բուժուած էր Անիրաւութեան
ծառին պտուղէն ճաշակող՝ Աղքատը, որբը, տնանկը,
չքաւորը:

Սամարացիին մեկնումէն վերջ, առաքեալները օ-
րէնքներով սահմանադրեցին աղքատներու խնամար-
կութիւնը, հիմը դնելով մեր օրերու Աղբասխնամ,
բարեգործ, հոգաբարձու եւայլն մարմիններու:

«Այլ՝ էր նոցա (հաւատացելոց) ամենայն ինչ հա-
սարակաց: Զի որք միանգամ Տեարք էին զիւղից կամ
ապարանից, վաճառէին եւ բերէին զգինս վաճառելոցն
եւ դնէին առ ոսո Առաքելոցն, եւ բաշխէին իւրա-
բանչիւր, որպէս ումեր պիտոյ լինէր»: (Գործք. Ե. 10):

Ղեւտացի Բառնաբասը, քաջ քմբռնած ողորմու-
թեան դասը, ունեցած զիւղը (անդ անդաստան) վա-
ճառեց, եւ «եղ առ ոտս առաքելոցն»: Իսկ Անանիան
եւ իր կինը Սաբիրան, տիպար մեր այժմու խաբեբայ
բարերարներու, իրենց ազարակը ծախեցին, եւ փո-
խանակ, իրենց ուխտին համեմատ նոյնութեամբ Ա-
ռաքեալներուն բերելու, «խորեցին ՚ի գնոց անտի, եւ
բերին մասն ինչ միայն՝ առ ոսո առաքելոցն»:»

Ու կեղծպարիշտ, քոսոտ ողորմողներու վախճանը
հասաւ իրենց վրայ.— վախճանումը խաբեբաներուն:

Ո՞վ կը բռնադատէր զիրենք. ո՞վ կ'ստիպէր որ,
իրենց զիւղը ծախեն, եւ Առաքեալներուն բերեն: Ի՞նչ
հարկ ուրեմն խաբէութեան...: — «Ո՞չ ապաքէն մինչ

կայրն քո էր, եւ ընդ քո իշխանութեամբ ՚ի վաճա-
ռելն»: Իբրեւ բարերար թմբկահարուիլ՝ ի ձայն փո-
ղոյ, եւ խոստացածին միայն մի մասը բերել, եւ կամ
դրժել սա կամ նա փցուն առարկութիւններով...:
Վսեմութեան պատկերներ են, Իտալացի Կուռնելիոս
հարիւրապետին (Գործք. Ժ. 2), եւ Տուբիթայի (Այ-
ծեմնիկ) (Գործք. Թ. 36—39) ողորմելու եղանակները:
— «Կուռնելիէ՛, աղօթք քո, եւ ողորմութիւնք ելին
յիւսասակաւ առաջի Աստուծոյ:»

Բերնէ բերան, թերթէ թերթ՝ վազող բարերարու-
թեան շընկոյցները պէտք է իրագործուին կէտ առ
կէտ: Ի՞նչ հարկ պատ ՚ի պատ դրժումներու:

«Ո՞չ ապաքէն, մինչ կայրն քո էր»...
* * *

Յիսուս մեզ սորվեցուց՝ ողորմիլ եւ աղօթել միան-
գամայն:

Այն որ՝ ողորմիլ զիտէ՝ զիտէ աղօթել, սիրել,
գթալ, եւ մէկ խօսքով ի գործ դնել Մեծ-Վարդապե-
տին սորվեցուցած բոլոր առաքիւնութեանց դասերը:

Եթէ այս րոպէիս ուխտենք ընթանալ Մատրի մէջ
ձնող խոնարհ Յիսուսին ցոյց տուած շաղէն...:

Եթէ երբեք՝ ամէնքնիս ալ յիշենք մեր աղքատին,
եւ անփառունակ ծագումը, եւ ուզենք գործադրել...
մեր ներսիդիէն բղխող նեղ օրերու ուխտադրութիւն-
ները, եթէ ոչ մեր բոլոր ունեցածն ու չունեցածը, գո-
նէ՛ աղբասին, որբին, անիրաւուածին, այրիին, լուա-
ծին, զրկուածին, հիւանդին արդար բաժինները
ձգենք. «Աղքատախնամներուն գանձանակը» մեզ հետ
կրտանինք իր խիղճի պարտականութիւնը կատարողի
գերագոյն մսիթարութիւնը...:

Վսեմ է Աղքատախնամներու գործը, Աստուա-

ծային՝ իրենց պաշտօնը, եւ առաքելաւանդ՝ Հարցուցէ՛ք մէյ մը իրենց: Արդեօ՛ք որքան խոչընդոտներու կը հանդիպին՝ իրենց քարուտ ճանապարհին վրայ: Ո՛ր պիտի անարգանքներու կը հանդուրժեն՝ ՚ի սէր աղքատին, քանի՛ քանի՛ անիրաւ գրպարտութեան, քսութեան կը տոկան... եւ սակայն կը շարունակեն՝ ժպիտը շուրթին, աղօթքը՝ բերնին շրջագայիլ ձեր մէջ... գանձանակ ՚ի ձեռին:

Յիսուս, հո՛ն, տաճարին դիմացը կեցած, միշտ կը դիտէ ձեզ. թէ ի՞նչ կը նետէք գանձանակին մէջ, ... եւ ի՞նչ շարժուձեւով...:

Ինչ որ խորհեցար որոճացիր այդ ըոպէին, այն ձգէ: Մատներդ, ա՛խ այդ խաբեբայ մատներդ չխառնեն... մաս մը մտադրածէդ:

Տո՛ւր, առատորէն տո՛ւր, սիրո՛վ տուր վայելու համար կուշտ ու կուռ, հանոյքը երկնատուր: Վստահ եղիր որ՝ քու տուածդ իր նպատակին պիտի ծառայէ: Եւ եթէ՛ Անոնք համարձակին խորել, անոնք, որոնց դուն կը վստահիս լիաբուռն, անոնց պատիժը՝ Կորսինն է:

* *

Եւ ինչո՞ւ համոզկեր խօսքեր որոնեմ, հին ու նոր կտակարանը վկայութեան կոչեմ, եւ ջանամ սրտեր յուզելու, գութ շարժելու, եւ մէկին տեղ՝ երկու տալ յորդորեմ: Ի՞նչ հարկ ճարտար, եւ գեղահիւս պարբերութիւններու:

Մեր այս յոյժ աղքատացեալ Ազգը, ողորմելու, տալու մարզին մէջ քաջաւարժ է: Մանաւանդ գոհար սիրտով, գոհարազարդ Հեղինէներ, Աշխէններ, Շու-

շաններ, Չուիկներ, բարձրաբարձ տիկին եւ օրիորդներէ սկսեալ, մինչեւ լումայ ձգող այրի կիներ, գանձանակներ լեցուցած են, ժամեր շինած են: Հիւանդանոց, ուրկանոց, որբանոց, աղքատանոց, անկելանոց, ծերանոց, եւ բոլոր գթութեան յարկերը, մեր սրտին խօսող մէյմէկ տաճարներ են, կանգնուած լեռներու ափափայլին, եւ խորը դաշտին ու ծմակին յանձնուած Մեծն Ներսէսներէ, եւ Խաչ սարկաւազներէ, եւ Կշոտներէ, ... եւ հին ու նոր ազնուասիրտ, վեհանձն բարերարներէ:

Այսօրուայ բարերարը՝ երէկի տառապեալ մըն է: Տառապողը միայն գիտէ ցաւին մեծութիւնը, եւ կը փութայ սիրայօժար մեղմել՝ ուր որ վստացեալ վընշմարէ:

Եւ ո՞վ չէ տառապած մեր մէջ: Դագէզը՝ ինք, նախ՝ աղքատիկ աշխատութեան գաւակ մը եղած է:

Կիւլպէնկեան, Մելգոնեան, Գարակէօզեան, Թաւշանեան, Քէլէկեան, Յակոբեան, Ունեան, Եղիաեան, եւ Հայ բարերարութեան հորիզոնին հոյլը, կը կազմեն խոնարհ ծագում ունեցող ազնուազարմ, ազնուատոհմ գերգաստաններու բարի զաւակներ: Ու ամէնը մէկանց, կազմած բարեգործներու համաստեղութիւնը, ... ու ինձի առիթ կուտան ուրախանալու, եւ գոչելու. — «Ձի՛ բարի, զի՛ վայելուչ, առաջի Ձեր անկեալ ի գուես, հիանամ ի գեղ Ձեր սրտառուչ:»

* *

Աղքատախնամները մեր մէջ՝ ասպարէզ կարդացած են բարերարներու, որբա՛ն որ ճշմարիտ բարե-

րարը պէտք չունենայ խրախոյսի, քաջալերի, առաջնորդի:

Այո՛, ճշմարիտ բարերարը, ինքնաբոյս վարդն է, համեստ մանուշակը կամ խոնարհ ռեհանը՝ բուսած այս ու այն անկիւնը հովտին, կուշտը բլրակին, եզրը առուին, կամ գետին: Այն իր բոյրն է որ կը տարածէ չորս դին:

Անոնք բոլորն ալ, հայրենի հողէն առած են իրենց բոյրը, եւ Արեւէն՝ ժառանգած իրենց գեղեցիկ թոյրը:

Հանգիտութիւն մը կայ անոնց ամենուն միջեւ, եւ հեշտիւ բով բովի եկած կազմեր են այնքան ներդաշնակ համաստեղութիւնը Որիոնին:

Անոնք՝ զանազան բոյրով, զանազան անուններով, զանազան գոյնով, զիրար կը համբուրեն, եւ կը կազմեն ամենը մէկանց՝ խունկ մը, ի հոտ անուշից, փունջ մը Աստուածահանոյ, աղօթք մը ընդունելի:

*
*
*

1860էն առդին է որ, այժմու կազմով Աղքատախրնամներ կազմուած են մեր մէջ՝ ըլխած ուղղակի ժողովուրդէն, ընտրուած անոնց ծայնով, եւ լիովին անոր վստահութիւնը, եւ համակրութիւնը վայելող:

Հրաշագործ այն առաջին լուման, որ կ'իշխայ զանձանակին մէջ, զանձանակը իր ափին մէջ բռնող աղքատախնամին լուման է համեստ:

Քաջ գիտէ այն թէ՛ այդ զանձանակը՝ անբռնաբարելի է, սուրբ է, եւ նուիրական աւանդ մը՝ իր ափին մէջ: Մեծ վստահութեամբ յանձնուած իրեն: Ու անոր արդիւնաբերութեանը համար՝ իր սրտաբուղխ նուէրը կը նետէ նախ հո՛ն, եւ ապա՛ քաջութիւնը կ'ստանայ

ուրիշէն պահանջելու: Նախ տո՛ւր, եւ ապա պահանջէ:

Աստուած իմ, ս՛րբան դժուար է առնել զիտնալը: Եւ սակայն ի՛նչ հաճոյք՝ նաեւ տալը:

Աղքատախնամի մէն մի անդամը՝ կուտայ իր ժամանակը, ... քսակը, որպէսզի կարենայ զանձեղ բարեպաշտին սրտաբուղխ... սակը:

*
*
*

Եւ սակայն... ողորմելի չէ՞ք զաներ ոմանց տըւողներու ամբարտաւան կեցուածքը փառատենչիկ:

Ողորմելու եղանակը շատ ու շատ շեղած է կարծես սա մեր յետպատերազմիկ հարուստներու մէջ: Արդեօ՛ք տալու ձեւը սովորեցնող քարոզիչնե՛ր կը պակսին: Եւ ի՛նչ հարկ դասի ու մեքոսի: Բոլոր հին ու նոր կրօնի հիմնադիրները, բոլոր օրէնսդիրները, մարդկութիւնը առաջնորդելու կոչուող հովիւները, բոլորն ալ համերաշխ եւ միաբան են, ողորմելու նման գերազանցօրէն առաքինի վարդապետութեան կիրարկումին մէջ: Ամէնքն ալ բարեկամ որբին, աղքատին եւ տնանկին:

Մարդուս ամբարտաւան կեցուածքն է որ երբեմն բարեգործութիւնը կը խաթարէ, կը պղծէ:

Մինչ՝ տալ ու առնել, զգացումի եւ զգածումի գործ են: Անոր մէջ՝ հաշիւ, փառք, պարծանք, կիրք, դիրք, ծիրք... ո՛հեւ դեր չունին, եւ չպէտք են ունենալ:

Յիսուսէն հաստատուած այդ զանձանակի տնտեսումը, ամենախիստ գոնրոյի տակ է: Վերէն Յիսուսի աչքը կը դիտէ միշտ:

Հեզ, խոնարհ, բարի, համբերող անձեր են Աղքատախնամի անդամները: Այլապէս չեն կրնար հան-

դուրժել անոր պատճառած քաղսուկ ու քաժանք: Մինչ այդ տաղտուկն ու տաժանք, Աղքատասէրին մէյմէկ հանոյք ու տենչանք են...:

Աղքատախնամ, բարեգործական, որախնամ, խնամատար մարմիններու խմբանկար մը աչքերնուդ առջեւ բերէք, շրջապատուած բաղդազուրկ արարածներէ: Անոնք, ձեր աչքին, մէյմէկ հրեշտակներ կը դառնան, անմահ գերմարդեր: Յաճախ իրենց անձը, ընտանիքը մոռցած՝ խեղճերու այդ մեծ ընտանիքին անդամագրուած են:

Անոնք, Աւետարանի ճշմարիտ ընթերցողներ, մեծ-Վարդապետին հարազատ աշակերտներ են: Ասոնց այս անձնուէր ընթացքն է որ յաճախ բարերարը կ'ըստիպէ բարեգործելու: Անոնք տուողին ականջէն բառ մը միայն կը փսփսան. — «Տո՛ւր, եւ այն ալ՝ կուտայ սիրով»:

Յիսուս կը բժշկէր, եւ կը պատուիրէր, որ անոնք մէկուն չըսեն թէ՛ ո՞վ բժշկեց զիրենք: Եւ սակայն, որքան որ ալ Յիսուս ժողովուրդին մէջ խոյս տար, մէջտեղը բժշկուող անդամալոյժ մը, կաղ մը, կոյր մը, քօսացեալ մը, տեղատես մը, դագաղին մէջ ողջնցող մեռեալ մը կար...: Իր գործն էր որ կը խօսէր պերճաբարբառ: Բարերարէն գործուած գործերը պիտի խօսին միշտ, իրենք ո՛րչափ ալ համեստ ըլլան, խոնարհ եւ բարեմոյն:

Գովեստ, փող, ծնծղայ, եւ թրմբուկ:

Կը խաթարեն գործերը փափուկ:

Աղքատախնամը բարերարին նուէրը պիտի ընդունի անձայն: Տէրն է որ կուտայ դայն, բարերարին միջոցաւ, բարերարին ձեռքով:

Ուրեմն՝ պէտք է տայ գաղտնի, քանի որ տուողը

ինք չէ: Աղքատին այդ իրաւունքը պէտք է որ ի գործ դրուի շնորհալի, եւ ո՛չ-վիրաւորիչ ձեւով մը: Թէ ո՛չ իր բուն նպատակէն կը շեղի, եւ կ'ըլլայ՝ վիրաւորիչ՝ թէ տուողին եւ թէ ընդունողին համար:

Աղքատը, չքաւորը շատ զգայուն է: Տրուած նըպաստը՝ պէտք չէ որ նուաստացուցիչ ըլլայ ո՛րեւիցէ կերպով:

Տէրը՝ իր քանքարը կուտայ հարուստին, ու հանճարը՝ մտաւորականին, որպէսզի իրենք ալ ի սպաս դնեն զայն, յօգուտ ընդհանուրին, եւ ծառայեն ազնուաբար, իբր ընտրանի սպասաւորը խոնարհ Յիսուսին:

Տաղանդը՝ կը նսեմանայ, երբ լոկ իր անձին սեփհականացնէ իմաստութիւնը, իսկ կը վսեմանայ՝ երբ մարդկութեան օգտին ծառայեցնէ զայն անխայտէն: Ազնիւ հարկատուն մարդկութեան, միայն՝ Անոր օգտին պիտի գործածէ՝ շատ վայելուչ ծեսքով մը: Ինք միջնորդ մըն է, եւ իր միջոցաւ կը վճարուի... հարկը, իր պատկանած ազգին, ցեղին, սերունդին:

Ազնիւ տանտիկինը, իր դուռը բաղխող աղքատին բարեսիրաբար իր լուման կ'ուղարկէ՝ սպասուհիին ձեռքով: Եւ սակայն սպասուհին ո՛րքան կը մեղանչէ, երբ կոպտօրէն կուտայ աղքատին, եւ կամ այնպիսի ծեսքով մը, իբր այն՝ իր անձնական քսակէն վճարած ըլլայ զայն:

Ունեւորը, Երկնաւոր մեծ-բարերարին ընտրեալ ծառան է: Այն պէտք է տայ՝ ազնուօրէն, եւ առանց վիրաւորելու: Ընդունող աղքատը շատ փափուկ սիրտ մը ունի: Վարդէն աւելի փափուկ եւ քնքուշ:

Չայն մի փեթրտեր. — անոր թերթերը մի ճմրթկեր: Աղքատի, որբի, այրիի, տնանկի անուկին տակ

ծածկուած՝ ծպտուած, Տիրոջը բարեկամներն են անոնք, համեստօրէն կանգնած ձեր շուրջը, ձեր դրան առջեւ՝ ձեռնամած:

Շնորհալիօրէն տանք ուրիմն: Եւ սրտանց նուիրուած բնիօն մը, ակելի կ'արժէ՝ քան միլիոն մը, տրուած կոպտօրէն:

Ինկածները՝ մարդկութեան զոհերը, եւ Տիրոջը պաշտպանեալներն են: Անհրաւուրեան ծառին պտուղէն հաշակող անիրաւուածներ են անոնք:

Չըլլանք անազնիւ յոխորտ եւ հըպարտ,

Սիրով կատարենք մեր եղբայրական պարտ...:

* *

Աղքատախնամները, երեւալ չուզող, գաղտնի եւ ծածուկ մնալ փափաքող համեստ բարերարներու, ազնիւ միջնորդներն են, ըսինք, եւ կը կրկնենք անգամ մըն ալ: Շատ փափուկ է Հայ Աղքատախնամին գործը, մանաւանդ ի նկատի ունենալով հայ սեռնակին դիւրագգած վիճակը:

Քու առջեւդ կանգնող այսօրուան չքաւորը, երէկի հարուստն է: Ո՞վ գիտէ թէ՛ այսօրուան բախտաւորն ալ, վաղը պիտի չգրաւէ տեղ մը, բաղդազուրկներու խոնարհ նատարանին վրայ՝ շարուած այս ու այն փողոցին անկիւնը:

Օգերը շատ անկայուն են: Դիրքերը՝ շատ խախուտ: Կիրքերը բորբոքած դարու մը մէջ կ'ապրինք: Ո՛չ որ վստահ է վաղուան վրայ: Ո՞վ գիտէ թէ՛ քու առջեւդ ձեռնամած ողորմութիւն խնդրող կիներ կամ մութացիկը՝ այն ծպտեալ ոգին չէ... , քու ազնուութիւնդ փորձող, լաւ եւս, վաղուայ քու բարերարը:

Բոլոր բարիքներու Տէրը՝ Աստուած, ինձի շնոր-

հած է կեանք արեւ, եւ առողջութիւն: Եւ զիս չէ պարտադրած յայտնապէս, շնորհակալու ըլլալու իրեն:

Եւ սակայն իմ սիրտս՝ շնորհակալութեան մրմունջ մը, եւ հոգիս՝ աղօթքի փունջ մը կը մատուցանէ՝ երախտագիտօրէն, ամէն լուսցող օրուան առտուն:

* *

..Մինչ ուրիշներ կը կայթեն 1929ի Նոր-Տարիի այս առաջին գիշերին, գրիչ վեր առած, ես կը գրեմ այս սրտաբուղի տողերը, վերջացնելէ առաջ, ինչպէս բոլոր, մասնաւորապէս Խասգիւղի Աղքատախնամ մարմնոյն կը մաղթեմ կամք եւ կորով, սէր եւ գորով՝ հանդէպ իրենց այս դժուարին ձեռնարկին:

Բոլորն ալ զիտակից տիրահաճոյ այս գործին, շատ համեստ են: Ո՛չ որ ձեռնունայն կը մեկնի Ս. Ստեփանոսի հաստամուր պարիսպին խորը թաքնուած աղքատախնամի խոնարհ խցիկէն:

Եւ, ամէն օր, կը լսեմ երախտագէտ սիրտերու, աղօթող ձերունիներու սրտաբուղի մաղթանքները:

Թ՛ո՛ղ իրենց աղփասուրեան փոխադարձ,
Այդ մե՛ռնեցներն ըլլան արժանի վարձ:

* *

Շնորհաւոր Նոր Տարի եւ Կողանց,
Ինչ որ ունիմք քանիք եւ սողանց,
Շնորհներ եւ մեզ երկնաւանց,
Վայելչօրէն քանիք... մանաւանց
Աղփասն ու այրին, որքն ու հիւանց,
Ջահերն եւ բընաւարին սրբախանց:

ՄԵԼ ԳՈՆ-ԱՍՏՏՈՒՐ

Խասգիւղ
1 Յունվար 1929

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄՆԵՐԸ

Քանի՛ աղքատութիւնն ու թշուառութիւնը վերջ չէ գտած աշխարհէս, նամանաւանդ մեր ազգին մէջէն եւ քանի ծիւն ծմեռը կը ջլատէ մարդուս աշխատելու փափաքը, յառաջ բերելով գործի նուազութիւն, հիւանդութիւն, հետեւաբար եւ անօթութիւն, եւ չափէն աւելի խստութեամբ կը շարունակէ իր տընաւեր դերը, Աղքատախնամներու գոյութիւնը բարերար օրհնութիւն մըն է թշուառին, անկար ծերին, անոք այրիին, հացակարօտին, աղքատ հիւանդին համար: Իսկ այդ բարենպատակ մարմինները իրենց նըպատակին արժանի դիրքին եւ բարձրութեան հասցընելու համար աշխատող եւ թշուառները իրենց հոգածութեանց առարկայ ընող անդամները՝ երախտապարտութեան արժանի են:

Երբ Բերայի եւ Դատրգիւղի պէս հարուստ թաղեր, ունին իրենց Աղքատախնամները, պէտք է անշուշտ ունենան մանաւանդ արուարձաններն ու հեռաւոր թաղերը, որոց մէջ բարեկեցիկը մատով կը համրուի, մեծ մասամբ փոքրիկ խանութպաններ, աշխատաւորներ եւ օրէ վաստկողներ են այդ թաղերու բնակիչները:

Այս թաղերուն մէջ աւելի զգալի է Աղքատախնամներու գոյութիւնը, եւ այդ կարգի թաղերէն մէկն է հէ՛գ Սասգիւղը, որ երբեմն ուրիշ թաղերու օգնութեան կը հասնէր, մինչ այսօր՝ ամէն թաղի հարուստներուն օգնութեանը կարօտ վիճակի մէջ կը գտնուի:

Իրաւ է թէ, երբ Աղքատախնամները կ'աշխատին մէկ կողմէն իրենց թաղին աղքատներուն աչքի արտասուքը սրբել, միւս կողմէն պէտք է աղքատութիւնը տակաւ մէջտեղէն վերցնելու պէտքին վրայ խորհիլ եւ դարմանը գտնել: Ասով ոչ միայն Աղքատախնամներու պաշտօնը կը թեթեւնայ, այլ եւ այսօրուան նպաստընկալը, վաղը միւս օր, իր կարգին նպաստատու վիճակին կը հասնի:

1882ին այդպիսի պէտք մը նկատողութեան առնուեցաւ, Սասգիւղցի քանի մը գրաշարներու կողմէ, ըստ առաջարկութեան այս տողերը մրողին, կազմելով Ընթերցասիրաց Ընկերութիւն մը: Անոնք իրենց ուշադրութեան առարկայ ըրին, աղքատիկ, այլ ուշիմ տղոց պաշտպանութեան գործը՝ քանի որ գիտէին՝ թէ այդ դասակարգէն է որ յառաջ եկած են ընդհանրապէս աշխարհի բոլոր մեծ մարդոց մեծամասնութիւնը: Աշխատեցան, տքնեցան ոչ-գրաշար 20 աւելի ընկերներու հետ միասին, եւ 14 տարիներու մէջ, (Սասգիւղ՝ 40, Բերա՝ 10, Պէշիքթաշ՝ 5, Էյուպ՝ 1, եւայլն) 60է աւելի ընտանիքներ, աղքատութեան ճիւրաններէն ազատեցին՝ անոնց զաւակաց պաշտպան կանգնելով: Անոնցմէ ոմանց բարձրագոյն կրթութիւն տուին, թէ Պետական համալսարաններուն եւ թէ Ազգ. Կեդր. վարժարանին մէջ (20է աւելի), իսկ մընացեալները արհեստաւորներ ընելով, որոնք իրենց ընտանեաց նեցուկը դարձան ապագային: 1896ի քաղաքական դէպքերը արգելք եղան այս ձեռնարկին շարունակութեան: Մինչ Աղքատախնամը կը շարունակէր ընթանալ կաղն ի կաղ:

Ազատութեան վերահռչակումէն օգտուելով՝ վերակազմուած էին թէ՛ Ընթերցասիրացը եւ թէ՛ Աղ-

քատախնամը որոնք անհրաժեշտ պէտք մըն էին Խաս-
գիւղի համար:

Ընթերցասիրացը՝ իր ընդգրկած նպատակին հա-
մեմատ, կ'ուզէր աղքատութիւնը տակաւ բառնալ եւ
բարեկեցիկ ու ինքնաբաւ ընտանիքներու ծնունդ տալ.
Իսկ Աղքատախնամը՝ հիւանդին բժիշկ ու դեղ կը
մատակարարէր, ծերին, անկարին օգնութեան ձեռք
կը կարկառէր որոշ ամսական մը յատկացնելով անոնց:
Այդ Աղքատախնամին բարերարեալները, արդարեւ
շնորհապարտ են Պ. Պ. Ա. Խանլեանի, Տ. Լօքմայեա-
նի, Ա. Թալախեանի, հաճի Միրիճան Գաբրիէլեանի,
եւ բոլոր կենդանի եւ հանգուցեալ անդամոց որոնք ե-
ռանդով կ'աշխատէին, իրենց ստանձնած պաշտօնին
կիրարկման եւ արդիւնաւորման, որուն խիստ մօտէն
ականատես եղած եմ, փափաքելով գոհ ձգել իրենց
դիմողները: Իսկ այսօրուան Խասգիւղի Աղքատախը-
նամէն նպատաւորեալները պէտք է երախտապարտ
զգացումներ տածեն միշտ եւ օրհնութեամբ յիշեն ա-
նունները արդի Աղքատախնամի մեծայարգ անդամոց
որոնց ուշն ու ուրուշը միայն իրենց՝ կարօտելոց վրայ
կեդրոնացուցած, այս խտտաշունչ եղանակին, արհա-
մարհելով ամէն արգելք, խոչ ու խուժ, ձիւն ու
քուք զոհելով իրենց հանգիստը, կ'աշխատին գիշեր
ցերեկ օգնութեան հասնելու, եւ վիզերնին ծուռ չծը-
գելու համար՝ իրենց ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ես, ի մասնաւորի, աւելի քան երբեք շնորհա-
պարտ եմ Աղքատախնամի արդի անդամոց, որոնք
ոչ միայն մասամբ՝ Ընթերցասիրացի նպատակն ալ
ալ ընդգրկած են, իրենց պաշտպանութեան ներքեւ
առնելով 10ի չափ աղքատիկ ուսանողներ, այլ նաեւ
այդ տղոց համար տարեկան 102 ոսկիի նպաստ մըն

ալ յատկացուցած են վարժարանին: Այսպիսի Աղքա-
տախնամ մը Խասգիւղի համար օրհնութիւն մըն է եւ
ես յանչափս վստահ եմ որ իմ ազնիւ թաղեցիներս թէ
յարգանօք կը վերաբերին անոր մեծայարգ անդամոց
հետ եւ թէ ուրախութեամբ կը բանան իրենց քսակը,
ու վեհապանծ կուտան իրենց նուէրները՝ տեսնելով
անոնց անձնուէր աշխատութիւնը եւ զոհողութիւնը:

Այս տեսակ մարմնի մը անդամոց թեւ, թիկունք
եւ զօրավիզ ըլլալ պէտք է, ալ աւելի գործունէութիւն
սպասելու համար անոնցմէ: Իսկ տրուած աշխատու-
թիւնը եւ թափուած ջանքը առանց նկատողութեան
առնելու զանոնք ջլատելու, աշխատելէ կասեցնելու
միջոցները խորհիլ ու գործել՝ պարզապէս անխղճու-
թիւն է, չըսելու համար ոճիր:

Իսկ դուք, ով Աղքատախնամի Պատ. անդամներ,
ապահով եղէք Խասգիւղցիին ազգասիրութեան եւ աղ-
քատասիրութեան վրայ, անոնք Ձեզ չպիտի վհատե-
ցընեն, այլ՝ միշտ քաջալեր պիտի հանդիսանան: Դի-
մեցէք նաեւ առհասարակ ամէն բարեսիրտներու: Մի՛
վհատիք երբեք, աշխատեցէք անտրտունը որչափ կը
ներեն Ձեր ուժեր:

Եւ քանի որ Ձեր նպատակը սուրբ է եւ նուի-
րական՝ Աստուած վարձահատոյց պիտի ըլլայ Ձեզ:

S. ՏՕՂԸԱՄԱՅԱՆ

1929 Փետր. 1

ՄՐՈՒԷ՛՛ Ը ՈՒ ՉԵՉԻ ՊԻՄԻ ՄՐՈՒԻ

(Ղուկաս 2. 8)

Գրեթէ երկու տարի առաջ Խասգիւղ՝ Հայրճրօղլու թաղին մէջ եղող մի բանի ազնուասիրտ ազգայիններու մտքին մէջ ծնունդ կ'առնէ Աղքատախնամ մարմին մը կազմելու մարդասիրական յոյժ ազնիւ ու ամէն գովեստէ վեր եղող գաղափարը, կարօտեալներու պաշտպանութեան համար:

Իւր այս գեղեցիկ գաղափարին գործադրութեան կը ձեռնարկէ իսկոյն, առա՛նց ունենալու մինչեւ իսկ մէկ լուծայ պատրաստ, կամ ո՛րեւէ օգնող մարմնոյ մը եւ կամ անհատի մը խոստումը: Աղքատախնամ մարմինը միա՛յն իւր ձեռնարկին ազնուութեան վստահ, աղքատներու, հիւանդներու հշմարիտ շօք ապաւինած՝ գործի կը ձեռնարկէ. բայց գործին մասին իւր ունեցած սէրը՝ Աստուծոյ վրայ ունեցած հաւատքը եւ իւր հաստատակա՜նութիւնը՝ նորանոր ոյժեր կ'ըլլան այդ ձեռնարկը յառաջ տանելու. եւ արդարեւ բազմատեսակ դժուարութեանց մէջէն գործը յաջողութեամբ յառաջ տանելով, այս խեղճ ու անշուք գիւղին մէջ գտնուող իրական աղքատներու ու հիւանդներու մեծապէս օգտակար եղած են:

Ես ժրագան Աղքատախնամ մարմնոյն անդուլ աշխատանքէն ու գործունէութենէն խորապէս բազալերուած ըլլալով, խօսք մը ունիմ ըսելու Ազգին բոլոր

մարդասէրներու եւ բարեսէրներու, որպէսզի այս պատուական մարմնոյն ձեռնարկին սիրով աջակցին՝ իրենց առատ եւ սրտաբուխ նուէրներով:
Վստահ եղէք թէ աղքատին ողորմութիւն ընողը՝ Տէրօջը փոխ կուտայ, ու Անիկա հատուցում պիտի րնէ անոր:

**Քարագիչ Հայրճրօղլուի
Աւետարանական Եկեղեցւոյ
ՅՈՎ. ՊՍՏ. Ա.ՂԱՍԵԱՆ**

3 Յունվ. 1929
Խասգիւղ

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Տ Ա Պ Ա Ն Ա Ք Ա Ր

ԽԱՍ-ԳԻԻՂԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ՎՐԱՅ

(ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՅՈՐԻԼԵԱՆԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Հոս կը պառկին սերունդներ անշո՛ւք, անբունձ հողին տակ,
 Բըլուրն ի վար ամայի.
 Իրարու գիրկ կը հանգչին հոս սերունդներ բովանդակ.
 Փառքն անոնց դեռ կը նայի'...

Կը նայի՛ միշտ, կը ցոլա՛յ մեր պատմութեան ընդմիջէն,
 Որպէս կոթող, յուշարձան.
 Նուիրումի փառքն անոնց՝ դեռ սերունդներ կը կանչեն
 Երբ հետքերն են ցիրուցան:

Կեցի՛ր անցորդ, զըխահակ, ականջ տուր այդ բունձերուն.
 Անոնք ահա՛ կը սարսուան.
 Մեր մեռելները, անմահ, այսօր լքուած ու տըրտում՝
 Տե՛ս, կ'արտասուեն մեր վրան...:

Գիւղն է դատարկ, հողակոյտն անոնց՝ եղած աւերակ.
 Թշուառութիւնն է նըստեր.
 Երկու պառաւ, չորս ձըկնորս ու հէ՛զ տէրտէր մը մինակ
 կը յամառին ապրիլ դեռ...:

Եկո՛ւր, անցորդ, ա՛լ մեկնինք, թող անոնք լուռ բընանան,
 Անմահ իրենց փառքին հետ.
 Այս նոր սերունդն ամբարիշտ օր մը կ'այրի անպայման,
 Մեծ Ապտշաւը յաւէտ...:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ

Ե Ի

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒՌԱԽՏԻ (ՎԷՐԷՄ) ԴԷՄ

Խասգիւղի Աղքատախնամին յինամեակը տօնե-
 լու առիթով, այս գրքոյկին հրատարակութեան նա-
 խածնուարկ եղող մարմինը, գրուածք մը կ'ուզէ ինձ-
 մէ: Սնշուշտ չեմ կրնար ընդառաջ չերթալ այս առա-
 ջարկին, քանի որ բարեսիրական նպատակի մը պիտի
 ծառայէ ան: Ասկէ զատ սակայն, ուրիշ պատճառով
 մըն ալ ինքզինքս մղուած կը զգամ, մասնակցելու
 սոյն գործին: Ասով յարմար առիթը կը ներկայանայ
 ինձի, թարմացնելու յիշատակը, Խասգիւղի զաւակ
 տարաբախտ մէկ ընկերոջս՝ Լեւոն Մալթըզեանի, որ
 Ղալաթիոյ Կեդրոնականէն, ինձ հետ, 1903ին կ'անց-
 նէր բժշկական վարժարան. բայց դժբախտաբար բժըշ-
 կական ուսումը աւարտելու հազիւ տարի մը մնացած,
 զոհ կ'երթար ուռախտի, չի տոկարով իր մոլեգին աշ-
 խատասիրութեան պատճառած յոգնութեանց, չբա-
 լորութեան ու զրկանքի հետեւանքով: Դեռ կը յիշ-
 ուի իր անունը գիւղին մէջ, իբր ուշիմ, պարկեշտ եւ
 ապագայ խոստացող երիտասարդ: Իոկ իր դպրոցա-
 կան ընկերները, ըլլայ Կեդրոնականի թէ բժշկական
 համալսարանի, պատուական ընկերոջ մը անջնջելի
 յիշատակը կը պահեն սրտերնուն խորը, ես իբր, իր
 ամէնէն մտերիմ ընկերը, ուզեցի այս գրքոյկին մէջ
 իր յիշատակը ապրեցնել, իր հոգիով սիրած բժշկա-
 կան գիտութենէն առնելով նիւթս եւ մանաւանդ իր

Ժաղիկ կեանքը հնձող հիւանդութեան մասին խօսելով: Երանի թէ, այս գիտութեամբս դոյզն ծառայութիւն մը կարենայի մատուցանել, երիտասարդ կեանքեր գերծ պահելու համար ուռախտի վարակումէն: Այն ատեն ընկերոջս յիշաաակին բարի գործ մը կատարած ըլլալու հոգեկան մեծ հրճուանքը պիտի ունենայի:

Անցնինք մեր բուն նիւթին:

Մեր ներկայ իրականութեան մէջ միայն աղքատախնամ մարմիններն են որ ուղղակի շփում ունին աղքատ ու թշուառ ընտանիքներու հետ եւ այդու ի վիճակի են մօտէն տեսնելու անոնց իրական վիճակը, իր բոլոր երեսներովը ու խորութեամբը: Հետեւաբար անոնք են որ պիտի ջանան ընկերային օժանդակութիւն ըսուած, նիւթական եւ բարոյական օգնութիւնը հասցնել, անհատական թէ հաւաքական նպաստներ ապահովելով:

Պէտք է ուրեմն լայնօրէն օժանդակել այդ մարմիններուն որպէսզի անոնք յաջողին, գէթ մասամբ մեղմել հետզհետէ խորացող թշուառութիւնը:

Անհրաժեշտ է սակայն, այդ մարմիններուն տալ, այնպիսի ձեւ մը, որը կարելիութեան սահմանին մէջ բաւարարութիւն տայ, իրեն ստանձնած գործին այսօրուայ պահանջներուն:

Ուռախտը շատ անգամ անբաժան ընկեր ըլլալով թշուառութեան՝ այդ խաւերուն մէջ աղքատախնամ մարմինները յաճախ իրենց դէմ ցցուած կը տեսնեն անոր դաժան դիմագիծը: Անոնք չեն կրնար ու պէտք չէ որ աչքերնին գոցեն ու անցնին, կամ պարզապէս նիւթական նպաստ մը յատկացնելով գոհանան: Մէկ կողմէ հիւանդին խնամքն ու դարմանը ապահովելով

ըլլայ տան մէջ՝ կամ հիւանդանոց փոխադրելով պիտի գրադին նաեւ շուրջիններով, որպէսզի դիւրութիւն ընծայեն անոնց՝ վարակումէ գերծ մնալու այն պարագային մանաւանդ՝ երբ հիւանդը տան մէջ պիտի դարմանուի. եւ արդէն յաճախ այսպէս կ'ըլլայ, քանի որ մեծամասնութիւնը ոտքի վրայ դարմանուող հիւանդներ են եւ հիւանդանոց չեն դրկուիր. իսկ անոնք որ պէտք էր հիւանդանոց դրկուէին, շատ անգամ անկարելի կը դառնայ այդ բանը, տեղի չգոյութեան կամ ուրիշ պատճառաւ: Այսպիսի պարագաներու Աղքատախնամ Կ'ճանայ ապահովել օրաւէտ եւ լուսաւոր բնակարանը, հիւանդին սենեակին խնդուամին, այսինքն առողջներուն միասին բնակութեան առջեւ կ'առնէ՝ երկրորդ սենեակ մըն ալ տրամադրելով անոնց. նմանապէս այս վերջիններուն բաւարար եւ մաքուր սնունդ կարենալ առնելուն եւ չափազանց յոգնութեամբ չի տկարանալուն կը սկսէ հիւանդին շուրջ ըլլալիք մաքրութեանց, թքամանի հայթայթումին կ'աշխատի եւլն. եւլն., վերջապէս իր բըժիշկով եւ հիւանդապահով, այդ ընտանիքին վիճակով մօտէն կը հետաքրքրուի, եւ կը ջանայ առաջնորդել զայն դէպի փրկութիւն՝ հիւանդով թէ շուրջիններով:

Իցիւ թէ՛ մեր աղքատախնամները կարենային իւրացնել այսօր իրենց վիճակող այս կենսական պաշտօնը եւ գիտակցօրէն լծուէին այս յոյժ մարդասիրական պայքարին, նորանոր աղբիւրներ փնտոելով իրենց միջոցներու ընդլայնումին:

Ուռախտը ըլլալով առաւելապէս ընտանեկան հիւանդութիւն մը, որուն փոխանցումը տեղի կ'ունենայ գրեթէ միշտ տան անդամներու միջ. ոյժ տալով

հանդերձ անոր դէմ պայքարելու կոչուած մարմիններուն. մեծ կարեւորութիւն պէտք է ընծայել անհատներու զգուշացումին եւ ատիկա սորվեցնել ամէնուն:

Այս հիւանդութեան միքրոպը եւ իր փոխանցումին պարագաները ծանօթ ըլլալով, զգուշանալը դժուար չէ, եթէ երբեք. ա. Միքրոպ տարածող հիւանդները, որոնք շատ անգամ առողջ երեւոյթ ալ ունին եւ կասկած չեն հրաւիրեր. ուրիշներ իրենց զոհերը չի դարձնելու համար մաքուր եւ զգոյշ կ'ըլլան: Միայն թքամանի մէջ թքնեն ու մանաւանդ փոքրիկներ չի համբուրեն:

բ. Եթէ իրենց ընտանիքին կամ մօտիկ ապրողներու մէջ ուռախտաւոր ունեցողներ՝ հարկ եղած զգուշութիւնը ընեն: Ուռախտի միքրոպին հանդէպ փոքրիկներուն կազմը չափազանց զգայուն ըլլալուն, կրկնապատիկ զգուշութիւն հարկ է ընել ուռախտաւոր ունեցող ընտանիքներու մէջ, որպէսզի անոնք չի վարակուին: Տղայ տարիքին մէջ, գրեթէ քաղաքներու բնակիչներուն 95% համեմատութիւնը ուռախտը կ'առնեն, բայց միշտ չեն յաղթուիր անկէ: Աւելի վերջը սակայն, երիտասարդութեան եւ չափահասութեան տարիներուն, կեանքի գէշ պայմաններու, սընունդի անբաւականութեան, չափազանց յոգնութեանց, ալքօլամոլութեան եւ կարգ մը կռիբի, թիֆօյի նման հիւանդութեանց հետեւանքով երբ մարմինը տկարանայ հին կրակը կ'արձարծուի եւ ուռախտը երեւան կուգայ տաժանօրէն, Այս է նպատեալը ահա, որ շատ անգամ երիտասարդի մը կամ չափահասի մը հիւանդանալը զարմանք կը պատճառէ, երբ վարակումի աղբիւր գոյութիւն չունի իր անմիջական շրջանակին մէջ:

Միքրոպին փոխանցումը գրեթէ միշտ հիւանդին խուխին միջոցաւ կ'ըլլայ. կրնայ նաեւ փռնգտալու կամ հազալու ատեն թռչող թուքի մասնիկներով ըլլալ: Խուխը չորնալով փոշիներուն հետ կը խառնուի եւ այդպէսով առողջ մարդիկ կը շնչեն այդ աղտոտ փոշիները եւ շնչառական գործարանի համբով կը վարակուին: Օդը եւ արեւուն լոյսը այս միքրոպին թշնամիներն են: Իսկ մթութիւնը, խոնաւութիւնը՝ բարեկամները: Զգուշական գլխաւոր միջոցները հետեւեալներն են:

1. Հիւանդը պէտք չէ կլլէ երբեք իր խուխը այլ հաւաքէ ջուր պարունակող թքամանի մը մէջ որ յետոյ սօտա կամ քառափոսաթ ջուրի մէջ եռացուելով ապահով կերպով կը մաքրուի՝ պարունակութիւնը դեղով հականխելի վերջ:

2. Հիւանդին սննեակը քիչ կարասի պահել եւ հերմակեղէնները եռացնել սօտայով. թաշկինակ երբեք գործածել չիտալ:

3. Փոշի չի հանել ունէ ձեւով եւ միայն խոնաւ լաթով մաքրութիւն ընել:

4. Հիւանդին մշտական խնամքը որոշ անձի մը յանձնել, առանց երբեք հիւանդը բոլորովին կեանքէ մեկուսացնելու ձեւով, անկէ խորշելու. ինչպէս չպիտի ընէինք թիֆօյէ, կարմրախտէ վարակուողի մըն ալ:

5. Ուռախտաւոր մօրմէ ծնած զաւակը անմիջապէս զտել, որովհետեւ նորածիններու վարակումը անպայման մահացու է:

6. Տկարակազմ անձերու մանաւանդ տղոց շփումը ջանալ բոլորովին արգելել:

7. Սննեակին օդ եւ լոյս. ու եթէ կարելի է արեւ առնելուն ջանք տանիլ. ասդին անդին եղած

միջբրոպները սպաննելու համար, առանց սակայն օղի հոսանք եւ փողի հանելու :

Այս բոլոր միջոցներուն առանցքը կը կազմէ ուրեմն, պարզապէս մաքրութիւնը, մաքրութիւն մը որ ըստ քմաց չէ որ պիտի ըլլայ, այլ լաւ ըմբռնուած ու կանոնաւոր. այսպէսով իր շուրջը տիրող մաքրութենէն հիւանդն ալ ալ կ'օգտուի. շուրջիններն ալ չեն վնասուիր: Չի մոռնանք ըսելու որ եթէ կան ուռախտաւորներ որ օրուան մէջ անթիւ անհամար միջբրոպ կը հանեն իրենց խուխով եւ ատով կրնան վնասել ուրիշներու, կան նաեւ ուռախտաւորներ որոնց խուխը միջբրոպ չի պարունակիր. ուստի այս պարագան երբ ճշդուած է, այսպիսի հիւանդներ ոեւէ կերպով չեն վնասեր իրենց շուրջիններուն :

Բերա Օսման պէյ

ՏՕԻԹ. Յ. ՏԻԲԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՊԱԿԱԱԾԸ ՍԻՐՏՆ Է

Խասգիւղի Աղբատախնամ մարմինը կ'որոշէ գրքոյկով մը դիմել հանրային գթութեան: Եւ ո՛ւրկէ ո՛ւր, միտքը կ'իյնայ, ինձմէ ալ քանի տող ուղիւ:

Կը մերժեմ, մէկէ աւելի նկատումներով, Նախ չեմ սիրեր չափու վրայ, ապսպրանքի սա ձեւը, որ հագուստի կամ կօշիկի կը յարմարի. բայց ոչ յօղուածի, ո՛ւր ապսպրանքը պէտք է գայ ներսէն, զգացումի յորդումէն: Ու վերջապէս, եթէ քանի մը տող ալ գրեմ, նպատակին չպիտի ծառայէ, որովհետեւ այդ տողերը կրնան ջիղ թունդ հանել, փոխանակ գութ շարժելու: Շատ կը պնդեն սակայն ու տեղի կուտամ: Ինչպէս մերժել հի՛ն, ազնուապետական Խասգիւղը, որ այն բարախուն էջեր արձանագրած է Պոլսահայ ազգային տարեգրութեան մէջ:

Բայց ի՞նչ դառն է գոհացումի առիթը: Եթէ խնդիրը դառնար դպրոցի մը կամ հանրային ուրիշ շէնքի մը բացման շուրջ, մարդուս սիրտը կը խայտար հրեռանքէն, եւ գրիչը ինքնին կը սահէր թուղթին վրայ, առանց կարօտ մնալու ոեւէ ճիգի: Մինչդեռ նիւթը կը վերաբերի կարօտութիւն ցուցադրելու, ըսենք բուն բառով՝ մուրաշու:

Դրիչ կ'ոզէ, որ կարենայ առանց յուզուելու շարժիլ այս նիւթին շուրջ: Ահա՛ թաղ մը, երբեմն շէն ու տաք, հարուստ ու առատածեռն, որ այսօր կը ստիպուի ուրիշներու ձեռք բանալ:

Խեղճ Խասգիւղ, որ այս վիճակին մատնուած ես, եւ դուք՝ բարի մարդիկ, որ դուռնէ դուռ, զրասնն-

նակէ գրասենեակ պիտի վազէք, սիրտ եւ լեզու պիտի թափէք, որպէսզի հացի կամ ածուխի դրամ մը փրցնէք այն դժբախտ բեկորներուն համար, որ այժմ կ'ծկտած են ձեր երբեմնի փառաւոր թաղին աւերակներուն մէջ:

Ձեր թաղին այս վիճակը ինքնին այնքան պերճախօս է, որ պէտք չունէր կոչերու եւ յուզիչ տողերու, սիրտ շարժելու համար: Մէկ բախտաւոր հայրենակից, նոյն իսկ ձեր նախկին թաղեցիներէն, կըրնար նախախնամական դեր կատարել, ձեռքի մէկ շարժումով ապահովել սնկրածեղացի գումարը: Ուրիշ ազգերու մօտ, սիրտերը դուրսէն չէ որ կ'ազդուին, այլ ներքին զգացումէն: Թշուառութիւնը չէ որ կ'երթայ բարեբարներու դուռը բախելու, այլ բարեբարներն են որ զայն փնտռելու կ'ելլեն, հանդարտեցնելու համար զիրենք տանող խիղճը: Եւ կը հանդարտեցնեն տեւականօրէն, ամբողջ հիմնադրամներ տրամադրելով, եւ ոչ թէ քանի մը ոսկի նետելով: Ահա յոյն մեծահարուստ մը, որ հինգ միլիոն ոսկի աւելի գումար մը տրամադրած է, Եգիպտոսի մէջ որբանոց մը հաստատելու համար:

Չկա՞ն նաեւ հայեր, որ եթէ ոչ աւելին՝ գոնէ այսքանին ձեռք գարնեն: Անտարակոյս կան, եւ մէկէ աւելի: Պակասածը, ափսո՛ս, հարուստ սիրտն է:

Ապա թէ ոչ, սա «ազնուական աղքատ»ը, որ ներկայ խառնուրդն է, չպիտի ստիպուէր տասնոց հաւաքելու ելլել:

Այս պատկերը կը վիրաւորէ ոչ միայն մեր խիղճը, ոյլ եւ մեր արժանապատուութիւնը:

Մ. Ա. Ա. Ա. Ն. Ն. Ա. Ն.

ԽԱՍՔԷՅՅՈՒ ԱՆՅԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՆ ՄԷՋ

ԱՂՔԱՏԱԻՆԱՄԻ 52 ՏԱՐՈՒԱՆ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆԸ

Խասքէօյ ամէն հայու սրտին մօտ անուն մը որ իր ետեւը կը թողու ժամանակագրական փայլուն եւ տխուր շրջաններ: Իր ներկայ կիսաքանդ վիճակը շատ բան կը պատմէ: Հոն ծնան ու ապրեցան հանրային հոյակապ դէմքեր, որոնց շատերուն մարմինը ամփոփուած է Պատէմլիքի բարձունքը՝ առանց շերիմի:

Խասքէօյի վերջին դարու պատմութիւնը աստիճանաչափն է ազգին բարձրութեան եւ անկումին ու անոր հարազատ մէկ պատկերը: Լուծ է Ս. Ստեփանոսի հոյակապ տաճարը, նման այն սրբավայրերուն, ուր դադրած են այլ եւս Աստուածային օրհնութիւնները: Բայց հոն կայ տակաւին մնացորդը սերունդի մը, որ կ'ապրի իր պատմութեամբ ու աւանդութեամբ: Կը ջանայ սրբելու թշուառներու արցունքը եւ հոն կանգուն կը մնայ ուրիշ գթութեան տաճար մը, Գալֆաեան որբանոցը՝ որ իր մէջ կը պատսպարէ Ազգին որբերը:

Խասքիւղի հայութիւնը երկուքուկէս դարու գոյութիւն մը ունի: Աղիւսագործ գաւառացի հայեր եղած են իր առաջին բնակիչները: Ասոնց աղօթավայրն էր Պալաթի Եկեղեցին երբ 1700ին խաչատուր քհնյ. հաստատեց հին առաջին աղօթատեղին՝ Ս. Եղիա անուն եւ այդ թուականէն յետոյ հետզհետէ բազմացաւ

հին հայութիւնը, տաճարը ընդարձակուեցաւ ու Ակնայ գաղթականութիւն մը եկաւ հաստատուիլ հոն տեղ գրաւելով երկրին ռեզանաւորական ասպարէզին մէջ: Այդ թուականին, թաղին ազգային հաստատութիւններու մատակարարութիւնը ստանձնած էին մեծատունները, որոնք յետոյ ամիրաներ եղան եւ տարիներով հոգացին թաղին եկեղեցին ու դպրոցը մինչեւ Մկրտիչ ձէզաիրիւեանի փայլուն օրերը՝ երբ ուսումնասէր ամիրան ինք ստանձնեց թաղին վարժարանին խնամակալութիւնը: Ինք առաջին անգամ գիտութեան դասեր հաստատեց Ներսէսեան վարժարանի մէջ, տարրաբանական եւ բնագիտական փորձերով աշակերտները: սկսան գաղափար կազմել բնութեան եւ անոր գաղտնիքներուն վրայ: Ամիրաներ սակայն նորութեան դէմ ընդվզեցան ու արգելք դրին այդ «մոգական» ուսումներու շասաւանդման: ձէզաիրիւեան վշտացաւ եւ դադրեցաւ այլ եւս թաղին վարժարանին օգնելէ ու զինքը քաջալերող Արծրունի քահանան Պատրիարքարանը հեռացուց թաղէն Զօրլու դրկելով գայն:)

Բայց ձէզաիրիւեան չդադրեցաւ ազգին մտաւոր յառաջդիմութեան օժանդակելու իր բնատուր բաղձանքէն: Տեսաւ որ ազգին ապագան երկրագործութեան մէջ է. Գրիգոր Աղաթօնը եւ Ամասեանը իր ծախքով դրկեց Եւրոպա: Առաջինը 1869ին եղաւ Թուրքիոյ առաջին հանրօգուտ շինութեանց նախարար, իսկ Ամասեան երկրագործական տնօրէն: ձէզաիրիւեան մեկենաս եղեակիտական կարեւոր երկերու հրատարակութեան եւ նպաստեց թաղին աղքատներուն: Կը պատմեն որ բարեկենդանի շաբթուն ամբողջ խասգիւղի կարօտեալներուն հաշը ձէզաիրիւեան կը հայթայթէր: Իսկ այս օրինակովը ձէզաիրիւեան

քաջալեր հանդիսացաւ ժամանակին խասգիւղի մեծատուններու հոգալու թաղին աղքատները:

Ուսումնասէր եւ աղքատասէր ձէզաիրիւեան կորսընցուց ամէն բան: Ամիրաները անշքացան հետզհետէ, ոմանք թողուցին իրենց հոյակապ շէնքերը ու հեռացան գիւղէն, բայց կեանքը չդադրեցաւ հոն: Վարժապետեան իբրեւ նախկին քարոզիչ ու յետոյ Պատրիարք կը ջանար անշէջ պահել այն առկայծեալ ճրագը որ լուսաւորած էր թաղին մտաւորական կեանքը ու 1843էն սկսելով կը հիմնուէին Ներսէսեան ընկերութիւնը, 14 տարի յետոյ Ընթերցասիրաց Ընկերութիւնը, վերջապէս Ասիական ընկերութիւնը, որուն նպատակն էր ժողովրդական օգտակար հրատարակութիւններ ընել, ու 1858ին կը հիմնուէր թատրոնը՝ Ատաբէյ Աթուշիւրբի նախածեռնութեամբ, երբ 3 տարի առաջ փորձը եղած էր Օրթաքէօյ: Իսկ 1861ին հաստատուեցաւ զթութիւն անուն Հայ Տիկնանց ընկերութիւն մը, որ պիտի հոգար կարօտ դպրոցականներու գրքերն ու պէտքերը: Այդ տարին, Ապրիլ 1ին, իր աչքերը կը փակէր յաւիտենապէս ձէզաիրիւեան ամիրայ, Եւրոպայէ յուսահատ վերադառնալէ վերջ եւ կ'ամփոփուէր խասգիւղի գերեզմանատունը, ուր ոչ իսկ տապանաքար մը կայ, որոշելու իր հանգրստավայրը:

Գիւղին կրթական մակարդակը բարձր էր Շահնազարեան եւ Ներսէսեան վարժարաններով, եւ զարգացած երիտասարդներ դուրս կուգային անկէ, բայց աղքատաց հոգածութիւնը կը ծանրանար Թաղ. Խորաաղքատաց հոգածութիւնը կը քարտեղանայ թաղ. Խորաաղքատաց հոգածութիւնը կը պարտականութեան հրրդոյ վրայ, իբր մէկ մասը իր պարտականութեան, ու գործը դանդաղ կը յառաջանար, երբ 1876ին Ռուս մէլիէն հայ գաղթականներ ալ սկսան գալ, վերջապէս

1877ին Ներսէս Պատրիարք օր մը ծերունագարդ Արծրունի Տ. Գէորգ Քահանայի հետ թաղին խորհրդարանը երթալով, հրուիրեց քանի մը ծանօթ ազգայիններ ու ըսաւ անոնց հետեւեալ խօսքերը «Ի՞նչ իբրեւ թաղեցի, ինձի չափ գիտէք թէ մինչեւ հիմա ինչպէս կը հոգացուէին այս թաղին աղքատները: Բայց մեր սահմանադրական օրէնքը կը պարտադրէ այլեւս որ ժողովուրդը իր յոյսը վերցնէ իր մեծերուն վրայէն ու ինք հոգայ իր եկեղեցին, իր դպրոցը, իր աղքատները: Ուստի մենք՝ Թաղ. Խորհուրդ եւ Հոգաբարձութիւն ունինք հոս եւ ձեզի ալ կը յանձնենք աղքատաց ինամակալութիւնը, որպէսզի հոգաք ձեր թշուառները եւ անոնց հիւանդները: Ներսէս Պատրիարքէ վերջ, խօսք կ'տունէր Արծրունի Տ. Գէորգ քահանան, որ քաջալերական խօսքերով եւ օրհնութեամբ պաշտօն կը յանձնէր ինամակալներու՝ խնամելու Խասգիւղի աղքատները:

Կազմուած էր այլ եւս խնամակալութիւնը ու տոմսակներ հանուած էին կամաւոր նուիրատուութեան համար: Այս դրութիւնը շարունակուեցաւ երկար տարիներ, այնպէս որ 1894ին Թաղ. Խորհրդոյ Ատենակետ եղիա Շահպազ կը գրէր պատրիարքարան: «16 տարիէ ի վեր թաղիս մէջ գոյութիւն ունի բազմադիւն աղքատաց ինամակալութիւնը որուն 6027 զրշ.ի տոմսակները կը զրկենք ձեզ. Պատրիարքարանի կնիքով կնքելու համար:» Նոյն իմաստով դիմումներ եղան նաև 1897ին, քարոզիչ Զաւէն Վ.ի կողմէ: Եւ իրաւ ալ Աղքատաց ինամակալութիւնը կարեւոր արդիւնքներ սենեցաւ թաղին մէջ, մինչև Խասգիւղի տխուր անցքերու օրերը՝ երբ թաղին բնակչութիւնը ցրուեցաւ, բայց մնացորդ հայութիւնը շա-

րունակեց հոգածու գտնուիլ իր թաղին կարօտեալներուն ու սիրտեց համատարած թշուառութիւնը: Անցնող 52 տարուան ընթացքին, Աղքատաց ինամակալութիւնը կամ Աղքատախնամները ընդհատուի երկար շրջաններ ունեցած են, դժբախտ անցքերու եւ բնակչութեան ցրուեալ վիճակին պատճառաւ: Բայց այսօր իր առաջին կազմութենէն ի վեր, կէս դարէ աւելի անցած է եւ տակաւին Խասգիւղի մէջ կան սրտեր՝ որոնք կը տրտփեն ի տես թշուառութեան, որ աւելի շեշտուած ձեւով մը կը ներկայանան:

Նաբօլէօն կ'ըսէր իր զինուորներուն, երբ Եգիպտոս կ'արշաւէին անոնք. «Ձօրականներ, այս բուրգերու գազաթէն 40 դարեր ձեզ կը դիտեն»: Կարելի է ըսել Խասգիւղի հայ ժողովուրդեան. «Երկար դարեր՝ իրենց հոյակապ դէմքերով ձեզ կը դիտեն, կը գնահատեն ձեր ճիգերը կանգուն պահելու համար ձեր հանրային կեանքը, որուն քայքայման եւ անջրացման դէմ թումբ մը կանգնեցիք, բաց պահելով Ներսէսեան վարժարանի դռները եւ մխիթարելով գթութեան արժանի աղքատը, չքաւոր ծերունին եւ անօր մանուկը:»

Ա. ՄՈՒՊՆ. ԷՆԱՃԵԱՆ

1929 Փետր. 28

ԽԱՍՊԻՂԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՅՈՒԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻԻ ՅՈՒՇԵՐ

Երբ Խասգիւղի պատմական թաղին խօսքը ըլլայ կը վերջիշեմ իմ անմահ դաստիարակս, ազգին բազմերախտ ուսուցչապետ ողբացեալ Ռեթէոս Պէրպէրեանը, որ բնիկ Խասգիւղի զաւակ եւ հին օրերու այս կրթութեան օրրանին եւ հայութեան պարծանք, թաղին Ներսէսեան վարժարանին մէկ շողշողուն աստղը եղած էր, համայն Հայութեան օգտակար ջամբելով երկար տարիներ կրթութեան հրաշալի սնունդը հազարաւոր հայորդիներու: Կ'երեւակայեմ Զօրայեան Թորոս պատուելին. որ կորաքամակ փիճակի մէջ, Պէրպէրեան վարժարանի գիշերապահութիւնը կը կատարէր, մեր պատանեկութեան օրերուն, Պէրպէրեանի մանկութեան ու պատանեկութեան իմաստուն ու բարեգութ դաստիարակը, որուն իմաստալից խօսքերը դեռ ականջիս մէջ կը թրթռան սա վայրկեանիս:

Խասգիւղը մտքիս առջեւ բերելով, կը յիշեմ անգուգական փիլիսոփայ գրագէտ Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, որ Հայութեան տասներիններորդ դարու նշանաւոր մէկ դէմքն է, ծանօթ իր աննման ու անմահ երկասիրութիւններով, զաւակն էր Խասգիւղի այսօրուան ամայացեալ, թշուառ Խասգիւղին, Հայութեան երբեմնի ուսման վառարանին:

Զեմ կրնար մոռնալ Ազգ. Պատրիարքարանի ծանօթ ու կարող դիւանապետ Բարթող Թելեանը, որ

Խասգիւղի օդով ու ջուրով մեծցած. Ներսէսեան վարժարանի ուսմամբ սնած այդ ազգ. օգտաշատ մշակը, որ մինչեւ իր կեանքին վերջը իր ծննդավայրով զբաղեցաւ:

Ի՞նչպէս յիշել անմահն Սրբուհի մայրապետը, որ իր անմոռանալի բարեգործութեամբ ծանօթ այսօր բոլոր հայութեան, բոյնը կազմելով Գալփաեան Որբանոցին՝ Խասգիւղի բարձունքին վրայ, ուր ազգին պարծանք այս հաստատութիւնը գթութեան մեծագոյն օրրանը եղած է իրաւամբ: Ո՞ր մէկը յիշել այն ազգ. երեսիկի դէմքերէն, որոնք այսօր հայ տարեգրութեանց մէջ ոսկետառ զրուած են եւ զաւակներն են Խասգիւղի պատմական թաղին, որ այսօր Ազգին կը ներկայանայ պանծալով ու պարծանքով եւ կը յայանէ թէ ասկէ կէս դար առաջ իր պատուական զաւակները թէ ասկէ կէս դար առաջ իր պատուական զաւակները հիմնած են Պոլսոյ մէջ առաջին գթատա աղբատախընամ մարմինը, որուն յիսնամեայ յորեկեանը տեսնելու նախանձախնդրութեամբ կ'ուզէ իր երախտագիտութիւնը յայտնել սոյն բարեկատակ հաստատութեան հիմնադիրներուն եւ աշխատաւորներուն, որոնք յիսուն տարի անընդհատ ծմբան սաստկաշունչ եւ սառուցիկ օրերուն, օգնած են նիւթապէս Խասգիւղի չքաւորներուն, անոք հիւանդներուն, օրինակ ըլլալով շատ մը ուրիշ հայաշատ թաղերու, ուր ապա հաստատուած են աղբատախնամ մարմիններ, որոնք մանաւանդ այս տարուան աննախընթաց սաստիկ ծմբան օրերուն, մէկ թափով ու կորովով աշխատեցան ամէն թաղերու մէջ, իրապէս հրաշքներ գործելով: Մասնաւորելով խօսքս Խասգիւղի Աղբատախնամ մարմնոյն վրայ, պէտք է աւելցնել թէ իր այս երախտագիտագիտական օրինակելի ընթացքին համար ան ազգային

չնորհաւորութեան արժանի է, վասնզի Պոլսոյ վաղեմի մէկ մարդասիրական մարմնոյն հիմնադիրներուն եւ աշխատաւորներուն նկատմամբ երախտագիտական ու նուիրական պարտականութիւն մըն է որ կը կատարէ, միանգամայն Ազգին ուշադրութիւնը հրաւիրելով. այս յիշատակելի պատուական թաղին Աղքատախնամ մարմնոյն վրայ, որ արդարեւ օգնութեան կարօտ վիճակ մը ունի այսօր: Ես պիտի փափաքէի որ ո՛չ միայն հին ու նոր խասգիւղիները՝ այլ այդ երբեմնի հաճաշատ ու բարեգործ թաղէն ուղղակի կամ անուղղակի օգտուողներ, փութան իրենց օժանդակութիւնը բերելու խասգիւղի կիսադարեան Աղքատախնամին, ուրկէ կ'օգտուին այսօր հարիւրաւոր չքաւոր ընտանիքներ՝ սեւ բախտին անդունդը ինկած հոգիներ, որոնք այնքա՛ն շնորհակալ ըլլալ գիտեն իրենց ձեռքը սեղմող ձեռքերուն եւ փղծկիլ կը սիրեն զերենք փնտռող բարի սիրտերուն ի տես, որոնց համար օրհնաբոյր մըմունջներ դէպի երկինք կը բարձրացնեն լոկ . . . :

ՊԵՏՐՈՍ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

2 Մարտ 2929

ԽԵՍԳԻՒՂԸ ԵՒ ԳԵԼՔԱԵԱՆ ՈՒՐԱՆՈՅԻ ԴՄԵՐ՝ ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՐԱ ԱԵՂ

— 000 —

Հայ կինը, իբր տիպար մայր եւ ծնող առաքինութեան, դարերու ընթացքին մէջ, շատ ու շատ փառաբանուած ու փառաւորուած է՝ պատմագիրի անաչառ գրչով եւ բանաստեղծի զգայնիկ տողերով:

Համակ սիրտ եւ հոգի: Հրեշտակային եղած է այն, թէեւ կանգնուած չըլլան, անոր յաւերժացումին եւ պանծացումին համար, տաճարներ վեհաշուք: Եւ ի՞նչ կ'ըսեմ սակայն:

Նուա՞գ վեհաշուք է, խասգիւղի բլրակներէ միոյն վրայ, նոյն իսկ հայ գեղեցիկ սեռի համեստ ներկայացուցիչներէ միոյն ձեռքով իսկ կանգնուած Գալֆանան գեղակերտ կոթողը:

Այն մեզ այսօր կը խօսի բարձրաբարբառ բնքոյշ հոգիներու մեծագործութենէն:

Նոյն այդ հաստատութեան անձնուէր վարիչները, իրենց գործունէութիւնը չեն սահմանափակած միայն որբախնամի դերին մէջ:

Հակիրճ տողերով, կ'ուզեմ հոս ներբողել Սրբուհի Մայրապետի երկու արժանաւոր յաջորդներուն, Բրիտիէ Փափագեան եւ Աղաւնի Քէօսէեան մայրերու ցոյց տուած եռանդը՝ Աղխասախնաւի մարզին մէջ: Անոնց յաջողութեան գաղտնիքը կը լուսաբանուի իրենց, ո՛չ միայն Հայ ազգին, այլ եւ օտարազգի բա-

ընդգործական մարմիններու, եւ անհատներու կողմէն վայելած կատարեալ վստահութիւնով:

Յանախ, անոնց յանձնուած կը տեսնենք, կարօտեալներու բաշխուելիք նպաստի փափուկ գործը եւ ամէն պարագայի մէջ, անոնք արժեցուցած, եւ լիովին արդարացուցած են իրենց վրայ դրուած յոյսը:

1917ին Ամերիկեան Պորտը, այնքան բժախնդիր, Խասգիւղի մէջ բաշխուելիք նպաստը, անվերապահօրէն վստահեցաւ Գալֆաեանի մայր եւ քոյրերուն: Ամենագգի չբաւորներ, անխտիր կը դիմէին որքանոց, իւրաքանչիւրը ստանալու համար իր նպաստի բաժինին հետ, յուսադրող ժպիտը կնոջական: Ժպիտ՝ որ կը լուսաւորէր սիրտերը ստուերամած:

Այդ ցաւագին կրկնակ տարիներու ընթացքին, 700 հոգիներու, 137 անգամ, 1000 բաժին կերակուր տրուեցաւ:

Արսթըր Բիթ, ականատես խղճմտօրէն կատարուած այս գործին կանոնաւորութեան, մասնաւոր շնորհակալութեան գիրով մը, կը գնահատէր Գալֆաեանի Մօր եւ քոյրերուն այս գործունէութիւնը ժրջան:

1914էն վերջ, տիեզերական ահաւոր պատերազմին տեւողութեանը միջոցին, ինչպէս բոլոր թաղերու, նոյնպէս Խասգիւղի Աղքատախնամի գործը ընդհատուեցաւ: Քրիստոնէ մայրապետ, հերոսական կորովով մը, լծուեցաւ աղքատներու խնամարկութեան գործին, եւ շատ վէրքեր դարմանեց, կարօտեալներ սփոփեց, թշուառներ մխիթարեց՝ Որքանոցի խոհանոցէն տաք կերակուրի բաժին հանելով Խասգիւղի իսկական աղքատներուն:

Քրիստինէ մայրապետի մահէն (12 յուլիս 1919).

վերջ, Գալֆաեան հաստատութիւնը վարելու դժուարին եւ նուրբ գործին կը կոչուի, իր գլխաւոր աջակիցը, Մայր Աղաւնի Բէօսէեան, որ ոչ միայն կարողարացնէ իր վրայ դրուած յոյսը, այլեւ դժուարեան գործին կուտայ մեծ զարկ եւ մղում: Ինք որ 1919էն ի վեր դեռ պատնէշին զուլսն է, զինուած անհամեմատօրէն բարձր հոգեկան կորովով մը, Որքանոցը հասցուցած է, աւելի քան երբեք, նախանձելի բարձրութեան մը, եւ միւս կողմանէ իբր պատուակալ նախագահ Աղքատախնամի, գլուխ կանգնած է զժութեան գործին, միշտ նուիրելով իր սուղ ժամբէն գատ, նաեւ թանկագին նիւթական աջակցութիւններ: Աղքատիկ Խասգիւղի նորակազմ Աղքատախնամը, հակառակ իր բոլորած դեռ շատ սա՛լաւաթիւ ամիսներուն, արդէն իսկ գրաւած է իրեն արժանաւոր աթոռը, քովիկը Պոլսոյ եւ արուարձան թաղերու միւս աղքատախնամներուն, կը վայելէ թանկագին համակրութիւնը հանրութեան: Եւ առ այս, ո՛չ նուազ նպաստած՝ Մայր Աղաւնիի ներկայութիւնը, սոյն նորածին եւ նորընծայ մարմնոյն:

Մայր Աղաւնի, չի սահմանափակուիր, չի կաշկանդուիր: Պատեհ առթիւ, ան կ'արշաւէ անկոխ գետիներ՝ բարեգործութեան կալուածին մէջ, բարձրացրնելով համբաւը իր վարած հաստատութեան:

Իբր Մայր՝ Գալֆաեան Միաբանութեան, եւ իբր հիմնադիր (միւսախ) վարժարանին՝ ա՛յն արժանաւորապէս կը վայելէ լիակատար համակրութիւնը միաբանակից քոյրերուն, եւ հաստատութեանը պաշտօնեաներուն: Անոր միակ փափաքն է, վարել իր գործը անձայն ու անշշուկ, իրեն զօրավիզ ունենալով ազգային պաշտօնական մարմիններու, եւ ժողովուրդին

կատարեալ վստահութիւնը Ա՛յդ իսկ բաւական է, իրեն ապահովելու այն նիւթական օժանդակութիւնները, որք, ինքնաբերաբար, եւ կամ դիպուածաւ չէ որ կը հասնին իր ձեռք: Իր բարձր արժանիքը, եւ վայելած համբաւը, գաղտնի ոչ ժն է զինք սրտապնդող Կ'առնէ, կուտայ, որու որ տայ պէտք է: Դեռ մօտիկ անցեալի մէջ, զիւզին տասնըփեց աղքատ ընտանիքներուն տար կերակուրի բաժինը տալ խորհեցաւ որբանոցի խոհանոցէն: Իր այս ազնիւ ձեռնարկը արձագանգ գտաւ թերթերու սիւնակներուն մէջ: Որբանոցի վերջերս տեղի ունեցող հանդէսի մը առիթով, ներկաներէն՝ Սիմոն էֆ. Գայսէրլեան, յուզուած՝ այդ 16 աղքատիկ ընտանիքներու տար կերակուրի տարեկան ծախքը ինքնաբերաբար շնորհեց:

Մայր Աղաւաճի, Խոստովի Ազրատախնամին պտտուակալ նախագահը, ինքն ալ առանձին աղքատախնամ մը իր կարգին, կը հոգայ եւ կը խնամէ աղքատիկ ընտանիքներ, սփոփելով, եւ սփոփուելով իր Աստուածահանօյ գործերով, եթէ իրեն հարցուի, համեստօրէն պիտի պատասխանէ: «Ես պարտականութիւնս, կը կատարեմ» — Այո՛, բարձրացնելով միանգամայն պատիւը՝ Հայ գեղեցիկ սեռին:

**
*

Խ Ա Ս Գ Ի Ի Ղ

Իմ սիրելի Խոստովի, նկատած եմ մեր ազգին մէկ ճշգրիտ մանրանկարը: Այս ափ մը հայութիւնը երէկ կը պահէր հոյակապ եկեղեցի մը, առաջնակարգ վարժարաններ, ունէր մտաւորականներու ընտրանիքայլ մը, մշակոյթի կեդրոն մը եղաւ եւ օրրանը՝ զրականութեան տիրտաններու: Գիւզին եկեղեցին, Ս. Ստեփանոսը, Պոլսոյ ամէնէն ընդարձակ այս տանաբը, եւ աւասիկ մանկական օրերս յիշելով՝ աչքիս առջեւ կը պարզուի ուս ուսի այն ծովածաւալ բազմութիւնը, որ ամէն տաղաւարներուն կը յորդէր եկեղեցիէն: Հարազատ Հայ, իր բարեպաշտ ժողովուրդը:

Բարօրյական մարուր մթնոլորտ մը կը ծփար այս գիւզին մէջ, խնկաւէտուած՝ աղիւսարաններուն ամպածրար ծուխովը: Կորովի, անկեղծ, հաւատաւոր ու աշխատասէր տարր մըն էր իր ժողովուրդը: Փողոցները ստահակներ չէին թափառեր, դատարկապօրտ մարդ չկար, փեթա՛կ մըն էր այս գիւզը: Երկու ընդարձակ վարժարաններ, առանձինն՝ աղջկանց ու մանչերու, երեկոյեան արձակուրդին երբ իշնեց դուռները կը բանային, մատաղատի սերունդը կը ժայթքէր իսկական հեղեղի մը պէս, հոռուուն թռչուններու հոծ տարմեր՝ ամէն ուղղութեամբ կը սուրային: Ամէն Հայ կը կրթէր իր գաւակը:

Խոստովիցի ընտանիքի մը առնական հպարտութիւն կը բերէր, եւ հետեւաբար ինքնագիտակ-

ցութեան ազդարարութիւն մըն էր, մեծերու շունչին օծումը ունէր իր վրայ ժողովուրդը, որով, անոնց հանդէպ սրբապղծութիւն պիտի ըլլար անարժան դիրքի մը կամ ընթացքի մը մէջ գտնուիլը:

Այսօր, երբ կ'այցելեմ իմ սիրելի ծննդավայրս, մանկական յիշատակներու յուզումին հետ՝ ճշմարիտ հրաշալիքի մը հանդէպ կը գտնուիմ ինքզինքս: Աղէտահար ու փեմացած: Բայց այսօր այս կորիզը բողբոջ արծակեր է: Տապանաբարի մը տակէն ծլած ծաղիկն է անիկա, որ ուռճանալու ամէն անհնարութիւն արհամարհելով, յամառօրէն ու դժնդակ ոգորումով ինքզինքը կը մղէ առաջ, ու աւասիկ բաց օդին կը պարզէ իր քնքոյշ բաժակը:

Բացեր է իր վարժարանները, կազմեր է իր չքաւորները սփոփելու համար ժրջան մարմին մը, կեանքը վերածներ է դարձեալ հոն՝ որ աւերակոյտի մը վերածուեր էր եւ կենդանութեան ամէն յոյս կորսուած: Իր ծոցին մէջ ունի Որբանոց մը, մտատիպար որբանոցը, Գալֆահան, որ իր գերազանց բարոյականը գոնէ մասամբ կը պարտի այդ մաքուր ու «խառ» մթնոլորտին:

Աւասիկ ազգին նախածեռնարկ ոգիին, կորույլի նկարագրին, անյողդողդ կամքին ու օրինակելի աշխատասիրութեան մանրանկարը, դժբախտ իսազիւղը: Կը զմայլիմ, կ'ապշլիմ այն անկարելի զոհողութեանց վրայ, որով այս բարեջան թաղեցին կը ճգնի վերակազմիլ իր շոյնը, հոգալ իր կրօնական ու հոգեւոր պէտքերը, խնամել թշուառները, զոհողութիւն՝ որ ափսոս, լոկ անվհատ աշխատութեամբ կարելի չէ զլուխ հանել, այլ նիւթական լայն միջոցներ եւս անհրաժեշտ են:

Արտասահմանի բարեսիրտ Հայեր, մի՛ մոռնաք իսազիւղը, ամէնուս սիրտին խօսող այս հպարտ, ազնուական եւ վշտակոծ գիւղը, օգնեցէք անոր, ձեռքէն բռնեցէք այս արիւնաբամ վիրաւորին՝ որպէսզի ոտքի ելլայ, դարմանէ իր վէրքերը: Ձեր օգնութիւնը ամէնէն արժանաւոր նպատակին ընծայած պիտի ըլլաք: Գուք որ քաղաքներ հիմնել գիտէք, ծաղկեցուցէք այս հիւղակը, շէնցուցէք այս գիւղակը, ուր մտոյաշ սերունդը իր տաճարին հովանիին տակ կը կըրթուի, ու ո՛չ թէ կը խլուի իր Եկեղեցիէն: Փրկեցէք այս սերունդը՝ որ իր բարի պապերուն խմորովը կը թըրծուի, եւ քրիստոնէութեան ճամբէն կ'առաջնորդուի, ու ո՛չ թէ խաչերը փրցնելով խորաններէն՝ ոտքերու տակ կը նետուին: Գուրգուրալ իսազիւղին՝ ազգային արժանապատուութեան պարտաւորութիւն մըն է:

1929 Wurs 8

ԱՇՈՏ Բ. Ք.

ԽԱՍԳԻՒՂԻ ԱՂՔԱՏՈՒՄՄԻ ՅՈՐԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Խասգիւղի Աղքատախնամի մառանին մէջ իննը-սունական թուականներուն, ամէն Ծնունդի եւ Չառ-կի շաբթու՝ աւանդական ոչխարները մորթագերծ եղած ու կախուած, խոշոր ամբարանոցները բերան բերնի չոր լուբիայով, սիսեռով, բրինձով, իւղով, հաւկիթով, պանիրով ու ապուխտով լեցուած եւ ած-խանոցները յորդած կ'ըլլային, բարեսէր ու բարեկե-ցիկ թաղեցիներու լիառատ օժանդակութեան եւ նը-ւէրներու շնորհիւ :

Ծանօթ ու յայտնի աղքատներ, խթման օրը կու-գային Աղքատախնամէն լիուրի ստանալ իրենց յատ-կացուած բաժինը այս պարէնէն ու ածուխէն՝ իրենց ընտանիքին անդամներու թիւին ու կարօտութեան աստիճանին համեմատութեամբ եւ գրեթէ ամէնուն հետ հաւասար ուրախութեամբ եւ ցնծութեամբ կը տօնէին Ծնունդը կամ Չառիկը: Իսկ անոնք որ ընդ-հանրապէս ամիրայական գերդաստաններու բեկորներ լաւ ու աղէկ օրեր տեսած անցուցած, բայց յետոյ՝ ժամանակի ընթացքին՝ բաղդին բերումով, անշքացած եւ թշուառութեան մատնուած ըլլալով, «աշխատիլ ոչ կարէին եւ մուրանալ ամաչէին», եւ անոր ու ա-նօգնական մնացած էին, նամապէս իրենց մասնա-ւոր բաժինը կ'ստանային Աղքատախնամէն, որ մինչեւ տուներնին կը ղրկէր իրենց համար սահմանուած պա-

րէնը, անոնց արժանապատուութիւնը չը վիրաւորելու ազնիւ մտածումով ու փափկանկատութեամբ :

Այդ համեմատաբար երջանիկ տարիները, Ս. Ներ-սէսեան վարժարանի ծայնաւոր տղաքը, Ս. Ստեփա-նոսի հոյակապ ու պատմական տաճարին մէջ(*) ճրա-գալոյցի երեկոյեան մարգարէութեանց իմաստալից թուղթերը, «Ոչինչ է պիտոյ»ն ու «Դանիէլ»ի գիրքերը կարդացած կ'ըլլային իրենց ծնողաց ու պարագայից ինքնասիրութիւնը գգուելով, եւ անոնց գովեստին ու գնահատութեան արժանանալով : Մեծ ու փոքր դպիր-ները իրենց ծանրագին ճերմակ կամ կարմիր շապիկնե-րը հագած՝ դեկավարութեամբ բազմամեայ երաժիշտ-ուսուցիչ Տիար Տիգրան Քէրէստէճեանի(**) իրենց թըր-թուուն ու քաղցր ծայներով ներդաշնակ ու սրտայոյզ կերպով կ'երգէին, կը գեղգեղէին «Օրհնեցէ՛ք, գովե-ցէ՛ք եւ բարձր արարէք զնա յաւիտեան» հոգեխառով եւ հոգեթով երգը, մասնակցութեամբ ծիծղուն ծընծ-ղաներու եւ արծաթեայ հնչեղ քոցներու : Աւագ խո-րանի վարագոյրը կը բաշուէր յուշիկ եւ կ'երեւար Մանուկ Յիսուսը խանձարուրներով պատուած՝ Տի-րամօր Ս. Կոյս Մարիամի գիրկը, կամ Յարուցեալն Քրիստոսը՝ յաղթական դրօշը ձեռքին, անթիւ, ան-համար մոմերու, կանթեղներու, մեծ ու պզտիկ ջա-հերու արծակած յորդառատ լոյսերով ողողուն : Այս

(*) Աւա՛ղ, հիմա քայքայուն ու կիսաւեր, որ բարեպաշտ-ներու նիւթական լայն օժանդակութեան կը կարօտի՝ հիմնական նորոգութիւն մը կրելու համար :

(**) Մականուանեալն «նօթածի» Տիգրան՝ իր ծայնագիտու-թեան եւ շարականագիտութեան համար, եղբայր նախկին պե-տական բարձր պաշտօնատար եւ Ուսումն. Խորհրդոյ բազմա-ղիւն անդամ ողբացեալ Պօղոս է.Ֆ. Քէրէստէճեանի :

պատկառազդու եւ հոգեցունց տեսարանը, սիրտերու եւ հոգիներու խօսող այս հմայող, մեծիմաստ ու ներդաշնակ երգեցողութիւնները եւ արարողութիւնները կ'զմայլեցնէին, կը յափշտակէին եւ կը վերացնէին խուռնամբոխ երկսեռ հաւատացեալները, որ ընդարձակ եկեղեցին, գաւիթը եւ երկու խոշոր վերնատուններովը լեցուած կ'ըլլար, եւ շատեր ստիպուած ոտքի վրայ կը մնային թեւ թեւի, ուսուսի: Հաւատացեալներէ խիստ շատերը՝ մեծ մասամբ կիներ ու աղջիկներ, ինչպէս նաեւ աղիւսագործ առոյգ աշխատաւորներ, կաշնքուռն գաւառացի պանդուխտ բեռնակիրներ ուխտ քրած եւ ծով պահած կ'ըլլային այդ օրը՝ ինքնագրգռումի եւ հաւատքի բարձր զգացման օրհնակ մը ընծայելով փոքրերուն. Խթման երեկոյին Ս. Հաղորդութեան արժանանալու համար:

Պարթեւահասակ ու պատկառելի բարոզիչ Սրբազանը կամ հայր սուրբը՝ իր ամբողջ պերճախօսութեամբ Յիսուսի Ծնունդին կամ Յարութեան մեծ Աւետիսը տալով ցնծագին եւ անոր խորին իմաստը բացատրելով հաւատաւոր շունչով մը՝ կը հրահրէր ժողովրդին կրօնական ու հոգեկան մարտը զգացումները եւ մտմագինի եւ այլ նուէրներու ցանկերը կարդալով, կ'օրհնէր ու կը գովէր նուիրատուները, յորդորելով հոգալ միշտ իրենց թաղին ու ազգին աղքատներն ու հիւանդները ինչպէս նաեւ Ս. Էջմիածնի ընդհանրական Հայրապետութեան աթոռը, մասնակից ընել իրենց ուրախութեան եւ տօնական հրճուանքին, բաժին հանելով անոնց՝ իրենց լիառատ աւանդական օրհնեալ սեղանէն: Նպաստընկալ աղքատներէն շատերը, երկիւղածօրէն մէյմէկ անկիւն կծկուած սրտագին «ամէններով կը ձայնակցէին մաղթանքներ-

րուն եւ լռին կ'աղօթէին սրտաբուխ օրհնէնքներ վերառաքելով յոտս բարձրելոյն իրենց օգնող բարերարներու եւ ազգին բարօրութեան համար:

Իրիկուան մութին, նախատօնակի աւարտումէն վերջ, կը մեկնէր եկեղեցիէն հոգեկան քաղցր տպաւորութեան տակ: Կէս գիշերէն վերջ, ծննդեան կամ զատկական չքնաղ ժամերգութեանց, եւ Ս. Պատարագին դարձեալ ներկայ գտնուելու մտադրութեամբ:

*
*

1896ի չարաբախտ օրերուն, Խասգիւղի մէջ աղքատախնամ պաշտօնական մարմին մը գոյութիւն չունէր: Բայց եւ այնպէս կարգ մը եռանդուն այրեր ու կիներ, արհամարհելով ամէն խոչընդոտ, անձնուիրօրէն կարելին կ'ընէին, բարեսէրներու նուէրները ընդունելու եւ կարօտներու բաշխելու համար:

Աղքատախնամ.—բառ՝ որ մեր սրտին կը խօսի, եւ իր մէջ կը ցոլացնէ ամէն գեղեցիկ եւ ազնիւ մտածում:

Այս բառը յանախ կ'արտասանենք մեքենաբար առանց թափանցելու անոր խորհրդանշած վսեմ իմաստին, եւ անդրադառնալու անոր խորին խորհուրդին: Արդարեւ մարդասիրական, աստուածահասնոյ ինչ բարձր ու գնահատելի զգացում, աւետարանական ինչ մեծ ու հիանալի պատգամ՝ քան օգնել իր նմանին, ձեռք կարկառել թշուառին, ողորմիլ աղքատին: Սրտի ինչ մեծ գոհունակութիւն, ինչ անսահման սփոփանք կ'զգան այն ամէն ազնիւ հոգիները որ քրիստոսաւանդ այս հիասքանչ պատուէրին հետեւելով կ'սփոփեն թշուառը, կը մխիթարեն այրին, կը սրբեն արցունքը աղքատին, կը խնամեն հիւանդը, կը

հագուեցնեն մերկը, կ'ողորմին տնանկին, ու կը կե-
րակրեն անօթին...

Աղքատախնամներու պաշտօնը պէտք չէ սահմա-
նափակուի միայն բարեսէր հարուստներու կամ բա-
րեկեցիկներուն թաղ. Խորհուրդներու կողմէ իրենց
յանձնուած դրամական եւ այլ նպաստները ստանա-
լու եւ բաժնելուն մէջ: Անո՛նք, միեւնոյն ժամանակ
իբր որբախնամ ու հիւանդախնամ մարմիններ՝ եւ ի
հարկին գաղթական ու պանդուխտ թշուառ ազգա-
կիցներու կեանքի բեռը թեթեւցնելու կոչուած ըլլա-
լու, շատ մեծ ու նուիրական է իրենց պարտակա-
նութիւնը, հետեւաբար, պէտք է ջանան իրենց պայ-
մաններուն ներածին չափով, ամէն ջանք եւ զոհողու-
թիւն ի գործ դնեն, օգնութեան հասնելու համար
անոնց, եւ փրկելու համար այդ բոլոր դժբախտները
նօթութեան ու թշուառութեան ճիրաններէն, յաճախ
այցելելով անոնց ապաստանած խշտեակները, նկուղ-
ները եւ մօտէն իրազեկ ըլլալով անոնց իսկական կա-
ցութեան:

*
* *

Շնորհաւորութեան ու շնորհակալութեան արժա-
նի է Խասգիւղի ներկայ Աղքատախնամ մարմնի ազնիւ
ու անձնուէր անդամներուն թափած գերմարդկային
ճիգերը, որոնք՝ վերջին 1928 եւ ներկայ 1929 տարի-
ներու ընթացքին մէջ, հակառակ տիրող տնտեսական
տագնապին եւ նիւթական խիստ անձուկ պայման-
ներուն, նամանաւանդ վերջին աննախընթաց ու ա-
նօրինակ ծմբան ընթացքին, լիովին եւ տառապէս ու
զործնապէս արդարացուցին իրենց վրայ դրուած յոյ-
սերը: Այդ ազնիւ հոգիները՝ մարդասիրական գերա-

գոյն ոգիով լեցուած, առաթուր կոխելով ամէն դժ-
ուարութիւն եւ խուժ՝ զոհած իրենց անձնական հան-
գիստը, պահ մը մոռցած իրենց ընտանիքը, զաւակ-
ներն ու առեւտրական եւ առտնին գործերը, արհա-
մարհելով իրենց դէմքերը մտրակող եւ շունչը կտրող
ծիւն ու բուքը, եւ սառնամանիքը, բնութեան սան-
ծարծակ շղթայագերծ տարրերուն դէմ պայքարելով,
սոսկալի ձիւնամրրիկին կուրծք տալով, մագլցեցան
մինչեւ Ջրգասլընի եւ Պատէմլիբի փոթորկալից բար-
ձունքը, իջան եէնի. Մահալլէի, Հալընթողուի ու Պօ-
գահանէի կողմերը, անցնելով ձիւնակոյտերու մէջէն
կամ քարացած, լպրծուն սառերու վրայէն, քայքա-
յուն ու փոսացած նամբաներէ, թաւալելով, իյնալով,
ելլելով: Անոնք այցելեցին անխտիր, խնամածութեան
ու հոգածութեան կարօտ խեղճ ու թշուառ ընտա-
նիքներու բնակարանները, տեսան իրենց աղքատե-
րուն, հիւանդներուն, անկարներուն ու անկեալնե-
րու խղճալի, թշուառ վիճակը, մխիթարեցին զա-
նոնք իրենց քաղցր ու յուսադրիչ խօսքերով եւ անուշ
ժպիտներով եւ անձամբ դրամական նպաստ, ածուխ
ու պարէն հայթայթեցին, գոնէ ժամանակի մը հա-
մար, կարելի եղածին չափ թեթեւցնելով անոնց վիշ-
տը եւ մեղմացնելով անոնց տառապանքը, սպասելով
լաւագոյն օրերու:

Ապրի՛ն, շատ ապրին, գոհար սիրտի տէր այն
անձնուրաց հոգիները՝ իրենց ազնիւ օժանդակներով,
եւ սրտցաւ բարերարներու ազգակիցները՝ Գալֆա-
եան տիպար հաստատութեան Մայր Աղաւնի Բէօսէ-
եան, եւ ամբողջ հոյլը բոլոր ծանօ՛ կամ անանուն
բարերարներուն որոնք իրենց նիւթական մեծ ու
փոքր նուէրներով կամ ուրիշ տեսակ ծառայութիւն-

ներով յաճախ յիշեցին եւ ուրախացուցին ու չմոռցան փառաւոր ու նախանձելի անցեալ մը ունեցող այսօր անկեալ, անշքացած ու գրեթէ ամէնքէն լքուած ու մեկուսացած այս պատմական ու պատուական թաղը, բայց տակաւին կը ջանան ու կը յաջողին կանգուն պահել իրենց սիրական դպրոցն ու եկեղեցին եւ վառ ու անշէջ պահել Ս. Ստեփանոսի առկայծեալ կանթեղը:

Մեծապէս յուսալից եւ վստահ ենք թէ՛ Պոլսոյ եւ թէ՛ արտասահմանի բոլոր բարեսէր ու բարեկեցիկ ազգայիններ՝ նամանաւանդ նախկին Խասգիւղցիներ եւ իրենց պարագաները, որոնք բաւական մեծ թիւ մը կը կազմեն ամէն տեղ, պիտի վերջիշեն միշտ այս երբեմնի փառաւոր ու բարեկեցիկ թաղին չքաւորներն ու աղքատները, եւ պիտի գնահատեն իրենց սրտաբուխ նուէրներով ամէն քաջալերութեան արժանի պատուական Աղքատախնամ այս մարմինը:

Իբրեւ ընդհանրապէս, յանուն մեր հին ու նոր թաղեցիներուն՝ պարտք կը համարիմ նաեւ երախտագիտութեամբ յիշել ու յիշատակել Աղքատախնամի հիմնադիր եւ սատարող հոգեւոյս ներսէս Պատրիարք Վարժապետեան, Ճէզայիրեան Մկրտիչ Ամիրայ, Ալթուն Տիւրքի, Տ. Գէորգ Արծրունի, պատիկ Տ. Գէորգ, Տ. Մինաս Պէզազեան, Տ. Աբրահամ, Տ. Համբարձում քահանաներ, ինչպէս նաեւ հանգ. Եղիա Շահպազ, Խաչիկ Սվանեան, Կարապետ Թիրեաբեան էֆ.ներ եւ օրհնել անոնց գերազանց գործօն դերը, Աղքատախնամի աշխատութեանց մէջ: Օրհնեալ ըլլայ անոնց յաւէտ խնկելի յիշատակը:

ԼՆԻՈՆ ՄԻՀՐԱՆԵՍՆ

ԶԵԿՈՅՑ՝ Վերջին պահուն ստացանք յարգելի նամակագիրներէ շահեկան տեղեկութիւններ, որոնք կը հաղորդէին թէ Խասգիւղի Աղքատախնամին իբր բժիշկ ծառայած են՝ Տօքթ. Աղաթանեան 1878ին, Տօքթ. Յովհաննէս Արծրունի՝ 1882ին, Տօքթ. Գաբամանեան՝ 1890ին, Տօքթ. Հիւնքեարպէյնտեան՝ 1893ին, Տօքթ. Փաշաեան՝ 1895.

ԳԱՂՏՆԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ողորմե՛ աղխօսիև, դեռ ֆեևե չի խնդրած,
Անոնց մեջ կամ շատեր, որ այնքան անօրխած...
Չ'են կրնար խսկ ուզել պոստոն մը ֆեևե հաց,
Ջանա՛ այդ խեղձերուն ողորմի՛չ անկասկած:
Գաղսնի՛ տուր. — Թո՛ղ ձախ ձեռքդ չի գիտնայ քու սրած.
Այն ասեև ֆեգ կ'օրհնե, մեր բարի Հայրն Աստուած:
Գաղ. Թարգմ. Մ. Ա. G. LOUBENS

ՊԱՏՈՒԱՐԺԱՆ ԱՆԴԱՄՔ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՍ ՄԱՐՄՆՈՅՆ ԽԱՍԳԻՒՂԻ

Ներքին անգիտակից բնագրով մը՝ սիրոյ եւ յարգանքի զգացում մը կայ մէջս Աղքատախնամ մարմնոյն հանդէպ: Մանաւանդ տեղւոյս Աղքատախնամ մարմինը իմ անկեղծ համակրանքս ու յարգանքի զգացումներս շահած է իր ստանձնած բարի դերին համար:

Տեղւոյս Աղքատախնամ մարմինը՝ ինչ որ ունի գովելի, ա՛յն է որ իրենց մէջ կը տիրէ համերաշխութեան ոգին. անոնք զիրար կը սիրեն, կը յարգեն ու եղբայրական անկեղծ սիրով մը կապուած են իրարու հետ եւ համախորհուրդ կը գործեն: Կը զնահատեմ իրենց այդ սէրը, համերաշխութիւնը, եւ կը մաղթեմ իրենց կորով եւ յարատեւութեան ոգի:

Անոնց սիրտը կը բաբախէ միշտ՝ կարօտութիւններու, թշուառութիւններու հանդէպ: Օգնելով բազմաթիւ խեղճերուն, որոնք ճակատագրօրէն թշուառութեան կապուած են կարծես:

Աղքատախնամ մարմինը բոլոր կարօտներուն օգնութեան հասնելէն վերջը՝ նուիրական պարտականութիւն մըն ալ ստանձնած է՝ տեղւոյս Ազգային Ներսէսեան վարժարանին մէջ 10 կարօտ ուսանողներու թոշակներուն վարձքը հոգալ: Ապրի՛ք դուք, բարձրեալն Աստուած ձեզի երկար կեանք ու ձեր գործին յաջողութիւն պարգեւէ:

Ի սրտէ կը մաղթեմ որ նուիրական սիրով մը եւ առանց յուսահատելու շարունակէք այս գործը, առնելով միշտ թաղեցիին օրհնէնքը: Այսպէս խղճի հանդարտութիւն մը պիտի ունենաք, եւ բարձրելոյն Աստուծոյ միշտ հաճելի պիտի ըլլաք Ձեր կատարած

ՍՈՒՐԲԱՐԺԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն
ՏՆՕՐԷՆ ԽԱՍԳԻՒՂԻ ԱԳ. ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ ՎԱՐԺԻ
ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY

Ի Բ Ր Վ Ե Ր Ջ Ա Բ Ա Ն

Յարգելի Պր. Կարսեանի, եւ միւս յօղւածագիր պարոններու Աղքատախնամ մարմնոյս գործունէութեան մասին հիւսած գովեստներէն չափազանց զգացուած, կը փութանք խոնարհաբար պատասխանել թէ՛ «Մեճճ մեք պարսակաւորութիւնը լոկ կասարեցիկն»: Այս դոյզն ջանքով, մե՛ր ձեռք բերած յաջողութիւնը կը պարտինք աւելի, հեռուէն ու մօտէն մեզի գործակցող ազնիւ ոգիներու զոհաբերող անձնուիրութեան, որոնց կարգին կ'արժէ յիշատակել Արժանապատիւ Տ. Արիստակէս Ա. քհնյ. Հիսարլեան՝ որ գրքոյկիս պատրաստութեան առթիւ ամէն կերպով օգտակար հանդիսացաւ: Նոյնպէս գովելի են Տիկնայք Աղաւնի Աղասեան, Սիրանոյշ Գարագաշեան, Նոյեմի Փենիկեան, Սրբուհի Ալթունթօփ, Ալիս Կուրտիկեան, Օր. Աղաւնի Պէրպէրեան, Տեարք՝ Արտաշ Եփրինեան, Սուրէն Թորգոմեան:

Յիշատակաց շարքին չենք կրնար մոռնալ Աղքատախնամի Յոբելեանի առթիւ Կարգադիր Մասնախումբի ազնիւ անձանց մեր շնորհակալիքը որք ամէն կերպով ջանացին օգտակար հանդիսանալ սոյն աստուածահաճոյ ձեռնարկին: Նոյնպէս տպարանապետ Տիար Օճճիկ Սէրեանի, որ առանց շահու ակնկալութեան չափաւոր զինով մը յանձնառու եղաւ տպագրել սոյն զիրքը: Մեր շնորհակալութիւններու այս էջը փակելէ առաջ, նուիրական պարտականութիւն մը ունինք կատարելու հանդէպ Պոլսահայ մամուլին, որ ամէն առթիւ հիւրընկալեց մեր ազդերը ձրիօրէն եւ իր խրախուսող շունչով քաջալեր հանդիսացաւ մեզ ամէն առթիւ, բարեսէր հայ հասարակութեան ջերմ համակրութիւնը ապահովելով Աղքատախնամիս ի նպաստ:

Ձենք կրնար մոռնալ «Յիշատակարան գրքոյկիս» պատրաստութեանը համար աշխատակցող ազնիւ պարոնները, եւ այս առթիւ՝ խնդրել ընթերցող հասարակութեան ներողամտութիւնը, նկատի ունենալով անոր հապճեպ պատրաստութիւնը:

Լիայոյս ենք որ՝ զթոտ սիրտեր միշտ պիտի քաջալերեն նիւթապէս եւ բարոյապէս, կը փակենք այս էջը, մաղթելով որ մեր յաջորդներ, շարունակելով աղքատի խնամակալութեան սոյն գործը, պիտի յաջողին օր մըն ալ կատարել զիւղիս Աղքատախնամին հարիւրամեայ յօբելեանը:

ՍՈՒՐԲԱՐԺԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY

ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Էջ	Տող	Սխալ	Ուղիղ
12	19	Մարմոյ	Մարմոց
18	22	բաղնիքին մէջ եղած է	բաղնիքէն կուգայ
25	10	Պէզճեանի	Պէզճեանի խոհականութիւնը,
28	25	ազգային	ապագային
»	28	ան	նաեւ
42	26	Թաղ. Խորհրդոյ	Թաղ. Խորհրդոց
44	1	Աղքատախնամս	Արդի Աղքատախնամը
»	7	իր	իրեն
47	12	Աղքատախնամիս	Աղքատախնամի
50	10	կը թողունք	իրենց կը թողունք
53	14	ներկայացնեն	ներկայացնել
57	14	իր	իրենց
62	2	մատուցած	մատուցուած
»	21	թիւի	թուահամարաւ
65	7	քաղաքիս	քաղաքէս
»	16	մեզ	մէջ
85	28	անդամակցած	անդամակցաց
93	4	իրար ու	իրարու
100	5	անձին	անցին
111	28	աղքատութեան	աշխատութեան
120	4	վարանումէն	վարակումէն
121	11	ան ջանայ	կը ջանայ
128	27	եղնագիտական	եղաւ գիտական
134	10	հաշաշատ	հայաշատ
138	15	Աղաւանի	Աղաւնի
140	7	կը գտնուիմ	կը գտնեմ
144	16	Պարթեւ հասակ	Պարթեւահասակ

800

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0485438

43.057